

★ OF GEMS & GEM-CUTTING ★

MINERALOGY · EMERALD · AND · OTHER · BERYLS · CATALOG

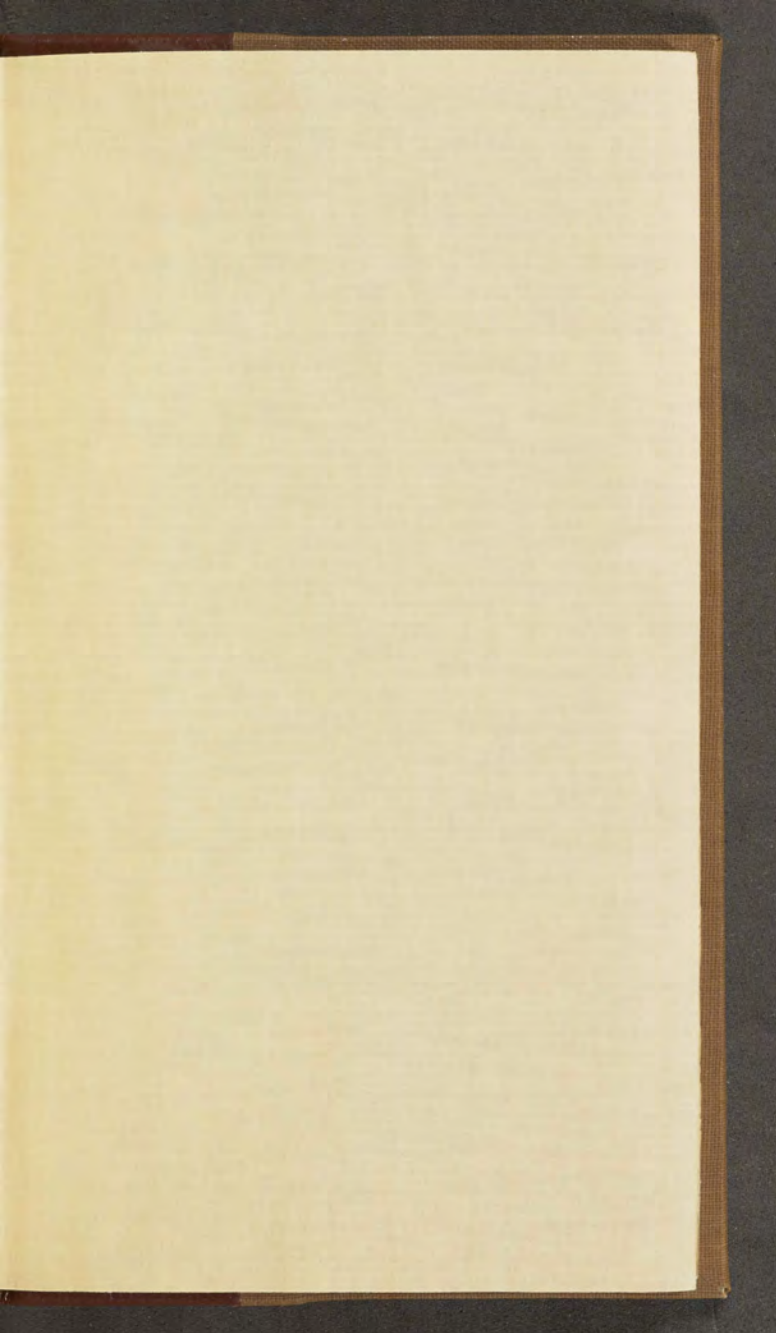
GEMSTONES · OF · NORTH · AMERICA · PROSPECTING · FOR · GEM

EX LIBRIS

JOHN SIN KAN KAS

★ MINERALS AND STONES · AND ★

JSL
RTLO28048

695. ^{Anal. p. 220.} *Conrad Sprengel*

ANDRÆ BACCII

ELPIDIANI

PHILOSOPHI,

MEDICI ET CIVIS RO-

MANI, DE GEMMIS ET LAPI-

dibus pretiosis, eorumq; viribus

& vsu tractatus, Italica lin-

gua conscriptus:

NUNC VERO NON SOLVM

in Latinum sermonem conuersus, verum et-

iam utilissimis annotationibus &

observationibus auctior

redditus.

A WOLFGANGO GABEL-

CHOVERO, MEDICINÆ DOCTORE

& Physico Calvvenfi ordinario.

Cui accessit disputatio, de generatione auri in locis sub-
terraneis, illiusq; temperamento.

FRANCOFVRTI

Ex officina Matthiæ Beckeri, impensis

NICOLAI STEINII,

ANNO M. DC. III.

APR 25 1884

ILLVSTRISSIMO
 PRINCIPI ET DOMINO, DO-
 mino FRIDERICO, Duci Wirtember-
 gico & Teccensi, Comiti Montis Belgar-
 di, Domino Haidenhaimi, Domi-
 no suo clementis-
 simo.

ILLVSTRISSIME Prin-
 ceps, Domine clemen-
 tissime. Gemmas anti-
 quitus in magna fuisse
 maiestate, tam conspicuum est, vt cum
 nihilo cōsultius facturum existimem,
 qui illarum dignitatem multis enco-
 miis commendare niteretur, quam
 qui Solis lumen leuiculo quopiam
 fulgore, clarius efficere, aut luxurian-
 tibus aliquot (longè tamē imparibus)
 pictorum more, coloribus illud asse-
 qui conetur. Id quod non solūm ob

gratam ipsorum pulchritudinē , quae
sensibus nostris deprehenditur : ve-
rum etiam ex diuinis ipsarum naturis
& proprietatibus abunde patet. Colli-
gitur hoc ex eo , quod Deus O. M. iis i-
psis, Aaronis, summi sacerdotis tunicā,
præcipuè verò pectorale ipsius, exorna-
ri mandauit, sine quo etiam ipsum co-
ram tremenda sua maiestate compa-
rere noluit. Eisdem coelestis Hieroso-
lymæ muros, S. Apostolus Ioannes in
Apocalypsi designat. Hinc vetus & tri-
tum antiquorum Philosophorum di-
ctum ortum habuit : In herbis, verbis
& lapidibus magnas consistere virtu-
tes, ratione quarum tum in medici-
na, tum extra illam, mirabilia operen-
tur. Quas Andreas Baccius Elpidianus,
Philosophus eximius, & rerum natu-
ralium inuestigator solertissimus, in
opusculo hoc, post omnes alios, breui-
ter explicare, Autorum etiam quo-
rundam, malè de gemmis sentiētium,
errores, perstringere & confutare vo-
luit. His subiunxit nouum & singula-
rem

rem tractatum, de auro & eius generatione atq; temperamento, in locis subterraneis : id quod à nullo hæctenus tanta cum felicitàte , ex ipsis naturæ principiis, demonstratum fuisse vidi. Vnde cum Autor hic eiusque doctissimæ lucubrationes, magis apud Italos, Romanos præsertim, fiant, tractatum hunc, ex Italica in Latinam linguam summa, qua potui, fidelitate, nullo affectato aut ornato dicendi genere vsus, sed vulgari duntaxat, res ipsas nudas exponens, transferre, & annotationibus atque observationibus non vulgaribus, illustrare volui, sperans, me omnibus rerum naturalium studiosis, operam nõ ingratam præstitisse. Cumque hinc inde circumspicerem, cui nam patrono has meas lucubrationes dedicare deberem : ecce Princeps Illustrissime, C. T. mihi occurrit, quam peregrinis & exoticis rebus, summe delectari, illasque vndiq; studiosè conquirere fama est. Id quod à summis principibus, perpetuò factum fuisse vide-

6 D E D I C A T I O.

mus: quos si enumerare omnes vellē,
 tempus me deficeret. Suscipiat ergo C.
 T. opusculum hoc hilari ac serena frō-
 te, illudq; à maleuolorum obtrectatio-
 nibus clementer protegere dignetur.
 Nec C. T. molestum sit, tanti Principis
 nomine, nā hanc fœturam splen-
 dere, quo mihi ipsi, nullum aliud glori-
 osius aut honorificentius fore, spero.
 Quod si C. T. hoc munusculū illa qua
 rebus etiā minimis, magnū pondus af-
 fert, clementia & humanitate (vt spe-
 ro) complectetur, non vereor, ne quē-
 admodum C. T. meum animum (cum
 in magnis saltem voluisse sat sit) sic cæ-
 teri omnes munusculum, eiusq; offe-
 rendi cām, vehementer nō appbatu-
 ri sint. Deus O. M. C. T. ad nominis sui
 gloriam & Illustris. domus Wirtemb.
 decus incolū ē diutissime conseruare
 dignetur. Datæ Calwæ 28. Mensis Ian.
 Anno salutis 1603.

C. T. subiectissimus

Physicus Calv. ordinarius

*VVolfgang. Gabelcho-
 uer Med. D.*

CATALOGVS AV-
TORVM QVORVM IN HOC
VOLVME DICTA QVÆDAM
vel probantur, vel illustrantur vel re-
futantur, & à quibus dictorum
testimonium petitum
est.

A.

- Adolphus Scribonius.*
Ælianus.
Æneas Silivius.
Albertus Magnus.
Alexander Trallianus.
Alexander Benedictus.
Alexander Aphrodisiensis.
Aloysius Mondella.
Aluanus Torresius.
Amatus Lusitanus.
Ammianus Marcellinus.
Andreas Turinus.
Andreas Aurifaber.
Antonius Musa Brassauolus.
Antonius Guaynennus.

8 C A T A L O G V S

Archangelus Mercenarius.

Archelaus.

Aristoteles.

Anianus Philosophus & Historicus.

Arnoldus de villa noua.

Auenzoar.

D. Augustinus.

B.

Balthasar Hagelius.

Bernhardus Dessenius.

C.

Camillus Leonardus.

Chiranides.

Christophorus Encelius.

Claudianus.

Claudius Richardus.

Conciliator.

Conradus Gesnerus.

D.

Dantes Aliger.

Diodorus Siculus.

Dioscorides.

Dispensatorium Norinbergense.

E.

Epiphanius.

Eutropius.

F.

Florus abbreniator Liuii.

Franciscus Rucus.

Franciscus Valeriola.

Franciscus Vercellensis.

G.

Gabriel Fallopius.

Galenus.

Galenus Bellobonus.

Garzias ab Horto.

Georgius Agricola.

Georgius Pictorius.

Georgius Melichius.

S. Gregorius.

H.

Hermes Trismegistus.

Hesiodus.

S. Hieronymus.

Hieronymus Cardanus.

Horatius.

I.

Ioachimus Vadianus.

Ioannes Crato.

Ioannes Dubrauius.

ID CATALOGVS

Ioannes Fernelius.

Ioannes Guinterius Andernacus.

Ioannes Langius.

Ioannes Michaël Paschalis.

Ioannes Kentmannus.

Iosephus Historicus.

Isidorus.

Iulius Cæsar Scaliger.

L.

Laurentius Valla.

Leonardus Fuchsius.

Ludonicus Vartomannus.

M.

Macrobius.

Marbodeus.

Marsilius Ficinus.

Marcellus Empiricus.

N.

Nicolaus Florentinus.

Nicolaus Perotius.

O.

Orpheus.

Ouidius.

P.

Fr. Paschasius Balduinus.

Petrus Albinus.

Petrus Andreas Matthiolus.

Petrus Forestus.

Petrus Pomponatius.

Plato.

Platearius.

Philostratus.

Plinius.

Plutarchus.

Ptolomeus.

R.

Rhazes.

Richardus Dinothius.

S.

Serapio.

Sextus Platonius.

Simphorianus Campegius.

Solinus.

Sotacus.

Stadius.

T.

Theophrastus.

Thomas Erasmus.

V.

Valerius Cordus.

8

CATALAVT.

Valerius Maximus.

Vitalis de Furno.

Wilhelmus Budæus.

Wilhelmus de Conchis.

AN-

ANDREÆ BACCII
ELPIDIANI, PHILO-
sophi, Medici, & ciuis Romani,

TRACTATUS.

De gemmarum natura, viribus, & usu.

CAP. I.

EX infinitis beneficiis atque donis, à Deo & natura in humanum genus collatis, gemmæ, & lapides, quos vocant preciosos, non minimum locum sibi vendicant: Qui præ cunctis creaturis, tanta sinceritate, puritate, claritate & pulchritudine pollent, vt non abs re firmamento stellarum comparentur, eorumque virtutes, infinitæ quasi referantur. Quas cum humani intellectus capacitas comprehendere minime omnes possit, quarundam tamen, & quidem præcipuarum probati Scriptores mentionem aliquam facere voluerunt. Quorum exemplum imitari dum studeo, breui hoc discursu, tempori parcens, reliquos prætereundo, de duodecim præcipuis nonnulla proferam, quos magnus

*Ordo 12.
Lapidum.*

gnus Propheta Moyses institutione diuina admonitus Aaronis, summi sacerdotis, habitum exornare iussit. Qui ex anteriori parte à pectore, & quasi supra cor: ad vestis extremitatem vsque propendebant, ac in quatuor distinguebantur ordines, vt singuli ternas gemmas preciosiores complecterentur. In horum primo ponebantur, Sardius, Topazius, Smaragdus: In secundo, Carbunculus, Sapphyrus & Iaspis: In tertio Lyncurius, Achates & Amethystus: In quarto, Chrysolithus, Onyx & Berillus, auro inclusi & circumdati per ordines suos: sicut in cuiusque lapidis historia apertius declarabitur. Quod sane summi Sacerdotis ornamentum, ob duos principales fines ordinatum fuit, prout Epiphanius, Cypri Archiepiscopus, & post illum S. Hieronymus super Exodum cap 28. & 39. & in Leuit. c. 8. sanctè interpretantur; dum referunt doctrinam, & sacerdotalis dignitatis magnæ præminentiam in eo adumbratam. Per doctrinam intelligentes: quod sicuti in lapidibus pretiosis ornamentum & pulchritudo cœli & stellarum respicet: ita summus Sacerdos per arcanarum rerum reuelationem, & magnalium Dei notitiam, teste Euangelio, excellat. Et quemadmodum gemmæ infinitis virtutibus & donibus cœlestibus præditæ sunt: eodem modo

do cuiusque virtutis radius, in Sacerdote splendere debeat, existente ipso speculo & exemplo religionis, sapientiæ, prudentiæ, iustitiæ, fortitudinis, & omnis actus virtuosæ. Simulque etiam, quod ad imitationem gemmarum, Sacerdos ad conspectum intuentium & oculorum priorum, optimo exemplo, & admirabili bonitate & puritate vitæ, aliis præire debeat, ut auctoritatem tremendam omnipotentis Dei, melius repræsentet. Unde Iosephus lib. 3. antiquit. Iudaic. cap. 12. testatur Hebræis antiquitus in more positum fuisse, ut bella gerentes, cum vexillo sacerdotali harum duodecim gemmarum, compararent. Nam priusquam exercitus semoueret, tantus splendor ex illo prodire conspiciebatur, ut etiam procul positus apparet, & inimicorum inde oculi obfuscarentur: Hebræi verò e contra de victoria bene sperarent, & Deum sibi adesse, opemque & auxilium inuocantibus allaturum esse crederent. Porro duodecim hæ gemmæ, sacerdotali pallio insertæ, duodecim tribus Israël significabant. Sic in Apocalypsi S. Ioannis S. Augustinus, in explicatione Psalmi 86. dicit, figuratam fuisse cœlestem Hierosolymam, hoc est, sanctam Dei Ecclesiam, fundatam super duodecim lapides pretiosos, qui erant duodecim Apostoli cum alio ex

Hebræorum vexillum.

12. gemmæ cœlestis Hierosolym.

abu.

*Diadema-
ta & co-
rona Re-
gum &
Pontificū
cur gemis
exornen-
tur.*

abundanti, quæ Christum repræsentabat, significando stabilitatem eius æternam, cum maiestate & virtute incomparabili. Hinc antiqua & laudabilis consuetudo orta est, vt diademata & coronæ Regum & Pontificum gemmis pretiosissimis exornarentur: & simul etiam annulis nobilium & virtute præditorum hominum gemmæ insererentur; argumento euidenti, quod ad comparationem harum gemmarum, margaritarum & auri ipsorum personæ, omni virtutum genere, simulq; puritate & honestate vitæ incontaminatæ, resplendere debeant. Summorum Philosophorum constans fuit opinio, à sacris etiam Ecclesiæ Doctoribus confirmata in vniuersa natura, nulla videri opera, quæ maiorem nobis admirationem pariant, quam quæ in gemmis & pretiosis lapidibus apparent. Quod communis experientiæ testimonio frequenter comprobatum est, adeò vt in quibusdam affectibus & magnis animi perturbationibus, apud eos qui gemmas portarent seu ferrent, ingens mutatio, & manifesta in melius alteratio animaduersa sit. Præcipua earum vis se prodit, si vel in aspectum frequenter veniant, vel appendantur, aut annulis aliusue monilibus inclusæ, portentur. Sic enim mirabilia præstare afferuntur, occulta qua pollent proprietate &

stupendos nonnunquam effectus præstare: quemadmodum clarius & rationabilius in discursibus dicemus, quos de harum qualibet deinceps, suo loco habebimus.

S C H O L I A.

Gemmarum nutricem omnium maximè Indiam esse, vno ore veteres affirmant, quod nemo suffragante nunc frequente isthinc aduectura diffitetur. Multis modis inueniuntur, vel sua sponte nuda, vel ex arenis locis eruuntur: vel è montibus effodiuntur: quedam è profundo maris euomuntur: quedam in corporibus auium & reptilium sæpius procreantur. Ornant potissimum Regum atq; illustrium virorum pariter ac sceminarum, capita, pectora & digitos. Nostra insuper superstitio, Diuorum monumentis, eorundemq; imaginibus apponere quoque voluit: atq; opulenti aliquot neuitiquam nobilitati cedentes, magnam huic ornamento pecuniam impendunt. Harum in Antidotis vsum antiquis fuisse Manardus, & cum eo plures denegant. Sed diuersum ego sentio (vt cum bona sua suorumque sequacium venia dixerim) siquidem Dioscorides, Galenus, Paulus, & plerique alii celebratissimi nominis Medici, eas potàs, scorpionum ictibus opitulari scribunt, proinde ac intestinis exulceratis, multisq; aliis corporum malis, multorumq; generum venenis. Scrapio libr. de mineralibus capite 384. Auerroës 5. Collig. & Auen-

Gemmae quot modis inueniantur.

Vtrū Antiqui gemmis in Antidotis fuerint vsi.

zoar. cap. de dysenteria & tota adeò Arabum co-
hors, ad similes effectus vsurpat.

Qui præ cunctis creaturis] Quamquam
gemma ferè nulla sit, quæ vim admirabilem ali-
quam non habeat, maiores tamen gemmis vires
quam animalibus aut plantis, inesse quis dixerit?
Etenim anima nihil est præstantius, vt in lib. 1. de
anima scripsit Philosophus.

Autoris
error.

Super duodecim lapides pretiosos] Non
rectè Ecclesia super Apostolos fundata ab Autore
statuitur, sed super ipsum Saluatorem qui est la-
pis angularis. Pessimè autem lapis abundans Chri-
stum representare dicitur, à quo nostra omnia de-
pendent, cuius nuncii fuerunt Apostoli, serui per se
inhabiles, sed ab Omnipotente, ex rudissimis ita in-
structi, vt omnes, omnium gentium religiones, seu
superstitiones potius destruerent gladio oris sui.
Quæ sane vis, non ipsis Apostolis, sed Saluatori vi-
nice ascribenda est. Cum ergo ciuitas hæc, tam
magnificè extructa sit: & tam pretiosis lapillis
ornata, vnusquisq; studere debet, vt prauos suos
mores, ad rectitudinis lineam huius ciuitatis tam
speciosæ desyderio, corrigat, & ad vitæ purioris
splendorem se præparet, diligenter perpenden-
do, quanta munditiæ pollere debeant, ciuitatem
tantis ornatam miraculus ingredi cupientes, cum
nihil coinquinatum, vt palam D. Ioannes ipse asse-
rit, in illam recipiendum sit.

Hinc antiqua & laudabilis] Quoniam
gem-

gemma intuentium animos summopere alliciunt, has gestaturis expedit, vt earum virtutes animo suo exprimere atq; imitari studeant, ne vnde corpus, quod corrumpitur, ornatum aucupatur, inde maius dispendium animus, caelestibus natus incurrat, & ne nimium lapillorum fulgetris addictus, lapideus etiam ipse animus euadat, ac proinde à sua conditione decidat: nec ab ijs honoris subsidium querat, quibus ipse opinionem honoris elargitur. Hac ratione agnoscant Imperatores & Reges, & quicumq; horum gestiunt adiacenti luce gloriosiores apparere, vt earundem vires ad animi vegetationem transferant, vt in Sapphyro sit castitas & caelestium amor, in Carbunculo ingens charitas, in Adamante iustitia constantia: in Smaragdo facilis humanitas, & in ceteris simile aliquid, quod menti virtutem tribuat, ne quiddam simiaticum referant, h. e. ne sicut simia in purpura fastū quendam ostentent, & se ridendos praebeāt.

Summorum Philosophorum] In gem- De gēma-
 mis tanquā in arctum coacta rerum maiestas, in- rum prae-
 signi praestantia notatur. Excellens quidem natura stantia.
 opus nec exiguum miraculum, si earum natura &
 vis spectetur, materiae temperamētum, & quadam
 lucis cum elementari crassitie, copulatio, eozq; praecellētius iudicādū quo durabilius. Et si in tam paruo corpore, forma cum virib. diligenter consideretur, res tam admiranda iudicabitur, vt ipsa natura, totā vim suam, in earum opificium collegisse ac

effudisse videntur. Maxime etiam facit ad illarum dignitatem & precellentiam præ cæteris rebus æstimandam, quod valor quarundam & pretium, omnem taxationem & æstimationem hominum excefferit. Nec vano hominum rumore, aut incerta philosophantium opinione nos deceptos esse putandum, cum Scripturæ sacræ probatissima autoritas, & diuinorum oraculorum maiestas suffragetur. In Bibliis, variis in locis, præclara sit gemmarum mentio; Genes. 2. Onychis: Job. 28. Sardonychis, Sapphyri & Topazij India, & Æthiopia: Esai. 54. Margaritarum, Sapphyrorum, Iaspidium, Carbunculorum. Apocã. 21. Iaspidis, Sapphyri, Calcedonii, Smaragdi, Sardonychis, Sardij, Chrysolithi, Berylli, Topazij, Chrysoprasi, Hyacinthi, Amethysti, & Margaritarum. Id autem facit S. Ioannes, dum ciuitatis sanctæ Hierusalem, de cælo descendenti, ac Dei claritate illustris, structuram, & magnificentiam admirandam describit. Nec cæli, beatorum domicilii, muros per gemmas, diuinus vates designasset, nisi vires admirandas, & singularem haberent præstantiam: quia celestem mansionem, omni æstimatione maiorem gemmarum collatione ostendere voluit.

Discursus brevis de gemmarum origine, & qua ratione per virtutem cœlestem, mirabilium operationum auctores sint.

CAP. II.

GEMMARVM cognitio, & utilis & necessaria esse videtur, magnis præsertim Principibus & Prælatibus; non solum quod præcipua ipsorum ornamenta existant, verum etiam, quod aliâs fieri potest, vt gemma aliqua, pretiosi lapidis nomine, ipsis dono offeratur, quæ adulterina tamen sit. Nec minus studiosis necessaria est, tum quòd sacræ Scripturæ sensum melius assequantur, in qua sub figuris altissimis, frequenter gemmarum fit mentio: tum quia ad intelligendos alios Scriptores, notitiam harum aliquam habere conuenit, qui interdum sub gemmarum nomine, allegorias notabiles, & alia mysteria comprehendere voluerunt. Quò igitur notitiam hanc melius assequamur, & sanctorum Doctorum interpretationes supradictarum gemmarum exactius percipiamus, ea facilitate & breuitate, qua fieri poterit, primum de ortu ipsarum naturali, physicis innixi principiis, discurremus, vnde plures virtutes mirabiles ipsis attributas, ex funda-

mento rationum, quæ non mediocrem lucem afferent, particulariter cognoscemus.

Antiquorum opin. de gemmarum origine. Relicta itaque antiquorum quorundam opinione, statuentium, omnibus rebus creatis, præcipuè vero gemmis pretiosis, speciem quandam animæ insitam esse, à qua speciales, adeoq; ferè diuinas functiones prodire existimarunt. Præteribimus quoq; nõ minus Alexandri opinionem, statuentis, formarum cunctarum operationũ siue iam bonæ, siue malæ illæ sint, à temperamento nasci, quod ex elementis inuicem mixtis, resultet. Quæ tolerari quidem posset, nisi simul animam quoq; comprehēdisset, cui complexio inferuiat ceu instrumentum, nec operationũ principium existat. Necessè igitur est, vt origo prima rerum gemmarumq; præcipuè, ab altiori procedat principio. Ideò Mercurius *Trismeg. opinio.* Trismegistus, cum quo Plato consentit, & vniuersus quasi sapientum chorus conuenit, certi quid determinarunt; à cælo stellisq; vniuerso mundo & omnibus eius partibus, communem quandam virtutem & spiritum viuificantem infusum fuisse, quam nõ nulli animam mundi, aut, vt melius dicam, mentem diuinam nuncuparunt, quæ in materia rerum omnium (quæ perpetuo, potentia sua naturali, noua forma vestiri appetit) potentiam illam semper ita dispo-

disponat, ut materiam quantumvis vilem ac putridam, bene tamen dispositam, in actum perfectissimæ etiam formæ reducat. Hinc quis est qui non admiretur generationem quarundam vermium & muscarum, quæ tempore veris florib. insident, qua ratione in putrido incremento, potentia illa à cælo infusa, excitetur, unde species illius animalculi resultet, quod splendore suo cum pulcherrimo Smaragdo purpura & gemmis comparari possit? Quin potius hoc & infinita alia similia exempla, argumētum certissimum existunt, cuiusq; bene sentientis iudicio, quod, si virtus cœlestis ex putrefactione, tam perfectas & pulchras res producit, longe nobiliores & admiratione digniores effectus, ex purioribus & nobiliorib. materiis, in terræ visceribus contentis, excitare possit: quo loco solares radii, totusq; cœli stellarumq; ambitus coniungantur, & quasi in centro & puncto, maiori efficacia uniantur: Vnde potentias materiales excitant, ad generationem rerum perfectissimarum, auri, gemmarumque cœlestis formæ, & proinde virtutum mirabilium. Quæ si quis negaret, subverteret etiam opera præclariora, quæ in omnibus creaturis luculenter apparent. Exemplo est terra, quæ in media mundi sede, solida locata, & vndique in sese,

bus suis conglobata, sustentetur tamen à vi & lumine cœlesti, mediantibus, quibus, ceu suspensa, circumeirca fortissimis cardinibus, firmissimè sustinetur, & virtutem simul omnes res producendi, accipit. Nulla itaque alia causa generationis rerum similitium nobilium, & gemmarum inuestigari debet, nisi quod pro diuerso cœli aspectu & positu variæ quoque absque dubio insint illis virtutes, quæ ex effectibus postea, supernaturales cognoscuntur. Hinc alia quoq; conclusio Astronomis necessaria declaratur: quâlibet stellarum instrumenti loco ab omnipotente manu & virtute Dei ordinarum, particularem aliquam virtutem, rebus creatis, potissimum verò gemmis communicare, quæ prout diuersæ & infinite existunt: ita infinitas species & virtutes ipsarum producunt. Id quod multorum auctoritate confirmare possem. ex cæteris tamen, Dantis Aligeri, Poëtæ Tusci diuinum dictum, adducere sufficiet, qui in poëmate doctissimo, quod Paradisum inscripsit, sic incipit: Cœlum, quod tot lumina pulcherrimè exornant, à mente profunda, quæ ipsum mouet, imaginem accipit, diuersasque virtutes rebus imprimi, prout diuersa sese obtulerit constellatio. Exemplo Magnetis id manifestum fiet, si inquiramus rationem, cur ferrum attrahat.

Vera causa generationis & virium gemmarum.

Dantis Poëtæ dictum.

Magnes quomodo

Licet humana sapientia penetret quantum *ferrum at*
 potest, dicunt, quod hanc virtutē acceperit à *trahat*.

Luna & Venere, quæ ambæ lucentes inueni-
 untur in cauda Vrsæ minoris in gradu 29.
 Virginis. Et vt infinitas alias influentias præ-
 teream, eandem rationem supradicti sancti
 Autores adducunt de Sapphyro, dum ratio-
 nem reddunt tot virtutum diuinarum ipsi
 insitarum, quod inclinet hominem ad pa-
 cem, ad amorem Dei, ad charitatem, eos ad-
 iuuet per virtutem ipsi à Ioue infusam: quod
 virtus Veneris insit Smaragdo: virtus Martis
 Adamanti, ad efficiendum homines con-
 stantissimos. Quod splendor Solis insit auro:
 Lunæque Margaritis, qui tam euidentis sit, vt
 variante Luna, ipsæ quoque varient & cres-
 cant vel decrescant. Quæ enim deficiente
 Luna creantur, parua & exiles euadunt; quæ
 verò Luna crescente generantur, splendidis-
 simæ & magnæ efficiuntur. In aère pariter
 tenebroso, aut tonitruis & fulgure coruscan-
 te, Margaritæ quoque turbidæ & nebulosæ
 fiunt. Quæ omnia cognitu dignissima sunt,
 illis præcipuè, qui gemmarum naturam ple-
 nius cognoscere cupiunt: quæ cum perfectis-
 simæ sint, laudem eam meruerunt, vt cum
 stellis collatæ, substantiam purissimam, vni-
 formem, equalem, clarissimam, & mediocris
 magnitudinis absque vilo vitio obtinuerint.

*Causa de-
fectuum
& vitiorū
in gēmis.*

Quod vero nonnullæ gemmæ varios defectus in se contineant, qui in omni lapidum pretiosorum genere, plus minusq; apparent, & de eorum pretio, nonnihil quoque demunt: quales sunt nebulæ, sal, fissura, granum, pilus, vel aliæ maculæ, in illis contentæ, huius rei causa in impuritatem materiæ referenda est. Quemadmodum enim ipsarum perfectio, ex materia gemmarum purissima, vniformi optimeq; digesta nascitur: ita vicissim quodlibet vitium, omnisq; defectus, ex indispositione materiæ difformis impuræq; ortum habet. Potest etiam fieri, vt multum ad imperfectionem faciat, aliarum stellarum contrariarum oppositio, prout de Adamante aptè dicemus, qui (mirum dictu) Magneti appositus ipsum virtute sua priuat, adeo, vt ferrum amplius attrahere nequeat, sed ipse à ferro trahatur. Eiusmodi differentiæ, alterationib. etiam quotidianis elementorum ascribi possunt, ratione quarum hæ materiæ rerū generādarum varient, & plus vel minus ad impressiones cœli stellarumque recipiendas, habiles sint. Præsuppositis igitur his informationibus generalibus, qua ratione gemmæ scilicet à cœlo stellisque originem ducant, earumque virtutes multiplices originem habeant, & quomodo pariter pro dispositione materiæ, formam perfectam aut im-

imperfectam accipiant, multò clarius proprietates propositas gemmarum dictarum aliarumq; considerare poterimus. Propterea S. Epiphaniï ordinem sequendo, hîc principium faciemus.

S C H O L I A.

Facilè fieri potest] Nam in quibusdam gemmarum generibus veras à falsis discernere, difficile est. Sæpè enim illa quæ sunt falsa & sophistica, veris videntur esse simillime, ita vt vix possint veræ à Sophisticis deprehendi: quia quidam pro Smaragdo vitrum arte insciunt, & fallit oculos subdola quædam viriditatis similitudo. Sine fraude enim nulla mortalium est vita.

Relicta itaq; Antiquorum quorundam opinione] Operationes gemmarum à forma ipsarum prodire certum est. Vtrum a hac forma sit etiam anima, controuersia maxima est. Democr. & quidam alii ex veterib. vt refert Alb. Mag. existimabat tum omnia mixta ex anima componi, tum consequenter speciatim lapides & metalla. Quam opin. iam diu inter mortuam ab inferis, vt multas alias, iam penitus obsoletas, reuocat Hieron. Card. reuocatamque pluribus argumentis confirmauit. In contraria sententia sunt ceteri Autores omnes, tū veteres tū recentiores. Quæ vt communior est, ita mihi etiã à vero minus abesse videtur. Dico itaq; in metallis & lapidibus, nec animam nec vitam

Vtrum gē
mæ & lapi
des viuāt.

in-

inesse. Mecum facit Aristoteles in libro 1. magno-
 rum moralium, cap. 5. Ita enim loquitur, τὰς λί-
 θους ὁρῶμεν ἀδυνατῆς τρέφειν ὄντας. Ex
 eoque concludit, nutritionem non nisi animatis
 competere, & solam animam illius causam esse.
 Nec lapides, nec metalla propriè nutriuntur. Quod
 enim nutritur, alimentum intrò suscipit, intro-
 que susceptum alterat & immutat, vt in locum
 partium substantia deperditarum succedat. Neq;
 hoc satis est. Requiritur præterea, vt quod nutri-
 tione reparatur, pars sit, qua non est vnum per se
 perfectũ, sed qua in priorem composito vnũ per se
 perfectum constituit. Deniq; requiritur, vt omnes
 partes illius vnus per se præexistentis, nutrian-
 tur, hoc est, omnibus aliquid adijciatur. Iam hæc in
 lapides & metalla minimè competunt: igitur pro-
 priè non nutriuntur, sed per additamenta tantũ
 crescunt, quatenus extrinsecus pars parti appo-
 nitur. Si quis autem idcirco viuere putet, nã ille
 non solum lapides & metalla, sed barbam etiam,
 pilos, vngues, & his multò plura viuere, dicere co-
 getur. Et lapides excisi aut nullo modo reparan-
 tur, aut si reparantur, id eo modo fieri, quo ramus-
 culi plantarum, aut cancrorum chela, lacerto-
 rumq; cauda restituantur semel abscissæ, non
 est incredibile, quandoquidem eatenus tantũ re-
 parantur lapides, quatenus rursus appposito vapo-
 re & exhalatione adaugentur lapidina, à qui-
 bus priores excisi fuerunt. At venas habent, inquit

Cardanus, & poros intus. Esto (non est enim verum) sed non sunt eo ministerio, quo in viuentibus. Neq₃ enim per illa alimentum in interna recipitur, neq₃ inde per eadem in omnes partes transfusum vi quadam insita in naturam ipsarum transit. Hoc est officium venarum. At tractus, lineæ, vestigia, interualla, aut quocunq₃ tandem nomine appellare placet, id quod in metallo & lapide venis simile aliquando cernitur, ad hunc finem instituta non sunt, sed cum per additamenta grandescere certum sit, hinc est, quod in aliquibus partibus, certis interuallis, tanquam venulis quibusdam, dissitæ & distinctæ videantur. Pori enim per se, neq₃ in metallo, neq₃ in lapide sunt, quia propriè non nutriuntur, neq₃ indigent expulsionem materiae inutilis & superflue, qua de causa sola, pori in vita & anima præditis necessarii sunt. Per accidens tamen poros, hoc est, foramina quaedam intercepta inter alias partes substantiæ, in non viuentibus esse, nihil impedit: quin imò sæpè necesse est. Nam agens plerunq₃ non est tam efficax, vt possit actione sua æquè omnes partes materiae disponere, quantum satis est ad formam mixti: hoc autem cum sit, necessarium omnino est hinc inde particulas quasdam materiae aliis interiectas relinquere absq₃ forma mixti: ex consequenti etiam necesse est, foramina quaedam relinquere, in quibus istiusmodi materiae partes relictae, vel, si illæ expellantur, aër, aut aliquid simile recipiatur. Ceterum ex his, siue poris siue

Pori animatis corporibus cur insint.

siue foraminibus, concludi minime potest, in lapide aut metallo, vitam esse: quia non sunt in illis per se. Sic enim essent in omnibus. Sunt ergo in illis, ut dixi, per accidens ratione agentis, quod accidit esse debilius vel fortius in materia disponenda. Atqui ex ijs quæ per accidens rebus conueniunt, minime colligere licet, ea, quæ illis per se inesse debent: qualis est anima & vita metalli, ex sententia quidem aduersariorum. Etiam radices, cortices, rami, frödes, & si quæ sunt ijs similia, non sunt in istis, ut in ijs quæ communi sensu & consensu viuere dicimus. Aut n. omninò non sunt, aut si sunt, non aliter in istis reperiuntur, quam figura & membra Cesaris in marmore, in quo Cesaris imago sculpta est. An tu igitur viuere credas? Certe sic vitam Cesaris in marmore, vitam hominum aut draconum in nubibus, in quib. huiusmodi idola conspecta sunt, ponere necesse est. Neq. vllus lapis, aut fame, aut senio mortuus est. Qui n. moriatur, quod vitam nunquam habuit? Ergo si lapis Hercules vetustate vires trahendi amisit, non idcirco senuit. Amisit nãq. quia ab aëre vitiatus est. Quæ causa est, cur postquam extrema partes trahere ferrum desierunt, adhuc in interiorib. vis eadẽ incolumis resideat, & ne omninò ledatur, in scobem ferri abdi soleat. Non igitur senuit, nec fame perit: Aut dicam pomum, cum ob vetustatem olere desiit, senio mortuum, aut ignem, quem cinis ab interitu vindicauit, viuere. Plumbum etiam cum mutatur in cerussam, non id.

Cur Magnes scobe ferri tegi soleat.

idcirco grauius factum est, quia vitam amisit: sed quia minus aëris & plus densitatis habet post illam conuersionem, quam ante. Neque uiuorum omnium corpora post mortem grauiora sunt quam erant in vita: neq; quæ grauiora sunt, idcirco præcisè grauiora facta sunt, quia vitam amis-
erunt; sed potius quia spiritus vitales, qui erant leuiores, exspirarunt, & partes aliæ, quas calor vitalis leuiores effecerat, exhalato calore, ad grauitatem naturalem, & sibi insitam re-
dierunt.

Cadavera
cur uiuen-
tibus sint
grauiora.

Ideo Mercurius Trismegistus] Hermes Trismegistus cœlum gemmis occultas proprietates transfundere perhibet, è quo gignendorum seu producendorum omnium facultates, tam singulares, quam vulgares, in hæc inferiora transmitti, non dubitauit asserere duplici modo: Aut videlicet notabiliter, & ex amissi, quoties materia in quam cœlum vim suam exercet, eius orbis ac luminis, quandam speciem seu cognationem refert, ad quam sc. quò propius accesserit gignendus lapillus, in hunc fœlicius ac abundantius, propter materiae symmetriam, connexionem atq; consensum, cœlum fuisse operatum, intelligatur. Sed & ideo multas admiratione dignas gemmis esse proprietates inditas asserit, quod lumine & perspicuitate cœlo quadam tenuis potentiores demonstratæ, eius actione perfectius admisserunt conceperuntq; Vnde sc. tandem hominis spiritus affecti specificis

Gemmarum
admiran-
dæ virtu-
tes vnde
prodeant.

pateant gemmarum proprietatibus. Quæ ratione Topatium, Carbunculum, Adamantem, occultis gratiarum proprietatibus præditos esse, confirmant viri non pauci, nec in celebres, ut non deuoratis tantum, sed etiam gestatis, suas adere liceat calicas potentias, primum quidem in hominis spiritus, demum in humores & solidiores eius partes, quibus à peste & venenis defendant. Sed enim à celo hoc ipsum quicquid recondita vi possunt, gemmas accepisse vel hoc argumento confirmant, quod magnos parua mole, mirificosque promant effectus. Nulli namque elemento concessum volunt paruo corpore plurimum subito præstare, uti nec ignem pusillum vnico impetu lignorum congeriem vrere, vel aqua paucillum, terra plurimum persundere. Quæ verò calica vi nituntur, ex haud multa materia, admiratione etiamnum dignas suas functiones absolunt: nimirum quod contrariis aduersantibusque causis non agunt, & à validissima celesti potentia in actionem extimulantur. Quomodo Corallium, Carchedonius, Chrysolithusque gemma, ab Ioue præsertim ac Venere id sunt adeptæ virtutis, quo ab atræ bilis melancholicæ symptomatibus, vel ferentem asserere valeant. Neque hoc absurdum esse, cum præsertim similes potestates in obscurioris substantiæ herbas insinuare, palam sit creditum. Vnde manifestum esse puto, quod & Philosophis diligenter probatum receptumque inuenio, quod rebus supernis vis quadam insita est vehemens,

bemens, quæ maxima ex parte cum inferioribus conuenit: indeque sympathia quadam, & cœu consensus emergit, quo animantium motus tacitique concentus cœlicis corporibus (in rebus, quæ stata natura fiunt) concordare videntur.

Hinc quis est] Profecto animalia ex putrescente cadauere genita, à calore eiusdem putrescentis cadaueris, vt ab effectrice causa originem ducunt. Is enim est qui materiam disponit, formamq; substantialem ex materia traducit; non quidem vi propria (siquidem accidens, vi propria substantiam, & quidem viuentem, efficere minimè potest) sed virtute corporis cœlestis. Sicut enim calor in animalibus existens virtute animæ nutrit, & ex alimento, substantiam gignit, vt carnem, & ossa; & calor in semine, virtute generantis à quo semen promanat, viuens corpus efformat, animamque, vt pote vegetalem & sentientem, ex semine traducit: ita calor mixti putrescentis, virtute corporis cœlestis viuentem substantiam producit. Nam vt docuit Aristot. 1. Meteor. contex. 1. oportet mundum hunc inferiorem superioribus latioribus esse contiguum, vt omnis virtus huius inde gubernetur. Prout itaque virtus caloris mixti putrescentis, à cœlesti calore dirigitur & moderatur, viuentis substantia gradum attingere potest, & illam producere, quod viribus propriis efficere nunquam potest. Non secus calor Solis in circumstante aère diffusus, & tota virtute corporis cœlestis, ex cœno-

sa terra, animalia producit. Sed differentia nobilioris ignobiliorisq; generis constituendi, in comprehensione principij animalis est, hoc est, caloris qui animalis appellatur, quatenus animam producit, vitamque largitur, in diuersa materia putrescente, ex cuius discrimine & diuersitate, varius efficitur calor, qui diuersa producit animalia; nobiliora & ignobiliora. Itaque ex diuersitate materiae putrescentis, diuersus & particularis efficitur calor, qui diuersorum animantium auctor & causa existit.

Diuersi re-
rum effe-
ctus vnde
depēdeāt.

Pro diuerso caeli aspectu] Diuersi in rebus effectus Francisco Ruco autore, non solum à materia varia alteratione seu preparatione, sed à diuerso caeli afflatu pendent, maximè à discriminatis formis: discrimine, inquam, non solum speciem consequente, sed & cuius indiuiduo proprio: Tametsi materiae apparatus rebus gignendis ac perficiendis non obscuri esse momenti certum sit. Quaratione videre est, indiuidua eiusdem etiã speciei, alia aliis etiam esse clariora, vel viribus ignobiliora, pro videlicet symmetria, puritate vel confusione eorum substantiae. Nemini namq; rerum naturalium gnaro, dubium esse suspicor, caelestes influxus impediri posse, vel omnino minui propter ineptitudinem materierũ, in quas suas exercent potentias. Cui pulchrè id Platonicum astipulatur: Secundum merita materiae, infunduntur virtutes caelestes.

Quæ

Quæ ex effectibus] Reconditarum facultatum
causæ humano sensu nequeunt comprehendi, sed
frequenti experimento ipsarum potestas cognoscitur.

Exemplo Magnetis id manifestum fiet]

Effectus lapidum duorum generum sunt. Alii sunt ^{Effectus la-}ordinarii, qui in omnib. lapidibus cernuntur; cuius- ^{pidum co-}modi sunt operationes frigoris & aliarum prima- ^{rumq; dif-}rum qualitatum: item accidentia consequentia cõ- ^{ferentia.}mixtionem primarum qualitatum, vt durities, gra-
uitas, densitas, color, sapor &c. de quib. Arist. 4. Met.
tractat. Ac de his quod à cõplexione cuiusq; propria
oriatur, inter omnes iam cõuenit. Alii sunt effectus
extraordinarij, rari, & singulares, qui nõ in omni-
bus: sed in paucis tantum obseruantur. Cuiusmodi
sunt, sistere sanguinem, abigere fulmen, tutum red-
dere à peste & morbis, conciliare somnum, diuitias,
autoritatẽ, mouere somnium, præbere diuinationem,
augere ingenium & memoriã, prestare sapi-
entiam, audaciam, castitatem, ignauiam, fascina-
re, rerum species immutare, & alii quam plurimi,
qui apud Cardanum, Albert. Magn. Franciscum
Rueum, & alios passim leguntur. De his questio
est, an veram causam aliquam habeant, an vero
nullam? Et, si causam habeant, quæ, & quidnam
illa sit? Si vero nullam habeant, cur lapidibus at-
tribuantur? Scripserunt autem hac de re auto-
res, prout cuiq; libitum fuit: Itaque alii negarunt
prorsus, hæc à lapide effici. Contrà alij cla-
rissimis experienciis conuicti (quidnam enim

clarius est, quam à Magnete ferrum trahi, à succino paleas?) communi consensu causam horum aliquam in lapide statuerunt. Quid autem illa sit, nondum consentiunt, cum alii complexionem, alii formam substantialem, alij occultam quandam proprietatem à Deo vel cœlis impressam, tanquam causam prætendant. Nos ut breviores simus, breuiter ita dicimus. Multa à multis falso ascribuntur lapidibus, quæ nec habent, nec habere possunt. Huiusmodi ferè sunt, quæ ad diuinationem, & fascinationem, vnius rei in alteram permutationem pertinent, & omnes omninò effectus spirituales, aut qui alioqui vires causarum naturalium nimium excedere, communiter iudicantur. Hæc siquidem, nec ab omnibus nec à plerisque probatis & doctis viris, lapidibus tribuuntur; nec etiam vi vlla pura naturali effici posse videntur, utpote, quæ nullam cum lapidibus affinitatem habeant, qualis alioqui effectus, cum causis, quarum virtute producta sunt, intercedere solet. Caterorum effectuum, qui communi iudicio lapidibus tribuuntur, ac tribui possunt, licet cum admiratione eueniant, causa non potest esse complexio, hoc est, certa & peculiaris, 4. primarum qualitatuum contemperatio ac proportio. Nam inter causam & effectum debet aliqua esse similitudo & proportio, ut patet ex communi axiomate, quo dicimus in causa contineri effectus perfectionem: Sed inter complexionem huiusmodi & effectum, nulla est affi-

affinitas, nulla proportio: quia isti effectus non continentur eodem genere, quo illi, qui ordinariè complexioni debentur, cum longe sint perfectiores, vel etiam contrarii: & complexio suis effectibus propriis nequidquam iuuare videatur ad huiusmodi effectus. Quid enim ad consistentiam sanguinis, aut ad trahendum ferrum faciat, vel calefactio, vel frige factio, aut grauitas, durities, & cætera? Ergo istorum causa non est complexio. Causa igitur effectuum admirabilium, est proprietatis occulta.

Causa effectuum admirabilium in gemis.

Censentur enim communi iudicio lapidum effectus, & tamen causam apertam non habent, ut iam ostensum est; ergo habent occultam. Nobiscum faciunt etiam doctissimi & grauissimi autores, qui etiam in multis rebus aliis virtutes quasdam occultas omnino necessarias esse statuere, licet inter se non conueniant, quid vis illa occulta lapidum sit.

Postremo virtus occulta lapidum, non est ipsa forma substantialis, nec est proprietatis immediatè formam consequens: sed est accidens quoddam lapidibus inditum ex diuino aut cælorum influxu. Primum inde patet, quia virtutes remittuntur & intenduntur: item plures sunt in eodem, & inter se diuersæ. Exemplum est in Magnete, qui ex vna parte trahit, ex altera repellit ferrum: item, cuius virtus temporis progressu inuinitur. Nihil autem simile in formas aut proprietates forma-

Virtus occulta lapidum quid.

rum accommodari potest. Alterum etiam clarum est, quia in pluribus constituendis, præcipue lapidibus, principis instrumenti locum etiam habet qualitas quadam occulta, à calore & frigore, cæterisque primis qualitatibus distincta. Declarant id effectus admirabiles, & præterea Cardanus, Albertus & alij commemorant. Hi enim effectus & similes ex sententia omnium, oriuntur ex complexione immediatè, & tamen non possunt immediate reuocari ad qualitates primas: quandoquidem non habent eam similitudinem cum illis, quæ alioqui debet esse inter effectum & causam. Debet ergo in complexione contineri alia qualitas, alioqui occulta & nota tantum ex his effectibus. Hac autem qualitas non potuit effici ab aliqua alia primarum, propter rationem iam dictam. Ergo producta est ab aliqua alia, item occulta: Quocirca in pluribus lapidibus efficiendis, necesse omnino est qualitas occulta, quæ sit tanquam instrumentum principale, quo agens principale lapides tales produxit. Virtus igitur, quam impressit, erit accidens quoddam, quod immediatum sit principium huiusmodi effectuum.

Gemmarum
vitiis quæ.

Quod vero nonnullæ gemmæ] Gemmæ, potissimum perspicuæ, variis vitiis infestantur: quorum quedam sunt coloris, sicut fumus, umbra, nubecula. Quedam corporis, ut scabricia, capillamentum, sal, punctum, scobes, plumbago, ferrugo, rubigo, occulta vomica.

Vt vero ceruleus cœli color turbatur, cum obducitur nube, vel atra, vel candida, vel maculosa: ita proprius gemmæ, cum aut fumo, umbræ obscuratur, aut nubecula vel candida albicat, vel maculosa scædatur.

Fumo autem insciantur, non translucetes, æquè ac perspicua. Vt enim Chrysolithus quæ translucet, fumida esse solet; ita etiam Iaspiscum non translucet: quare Capnias à Grecis vocatur. Umbra vero & nubecula, perspicuis tantum intercurrunt. Illa est perspicui coloris, hæc candidi aut maculosi. Fit quidem umbra, propter succi partem aliquam obscurioris coloris, quâ reliquus ille præcellens gemmæ fit color, qualis tandem fuerit. Nubecula vero accidit propter partem albidioris coloris. Color insuper cuius gemma pretiosa alienus, ei vitio datur. At scabritia est quadam partium inequalitas, quæ sit ob succi diuersitatem ratione cuius partes gemmæ, inequaliter concreuerunt. capillamentum rime simile est, quo Sapphyrus imprimis vitiatur. Salem, micæ candidas, ob similitudinem appellant, quo vitiatur Opalus & Crystallus. Punctum alieni coloris. Attamen puncta, quæ & guttæ, & stellæ vocantur, gemmis vitio non vertimus. Nam laudantur aurea Sapphyri puncta, quibus collucet, (quanquam Autor inter lapidis Lazuli species potius hanc referendam esse censcat,) laudantur aurea guttæ quæ intus in Sandastro fulgent. At scobes nec ipsa est ali-

Umbra in
gemma
unde fiat.
Nubeculæ
causa.

Scabritia
quid, & e-
ius causa,

Salquid.

ni coloris. Sic Chrysolithi, maximè Arabicae, Plinio teste, interdum scobe sua refertæ sunt: Sed ea cum condida fuerit, differt à sale, quod magis sit minuta. Ferrugo autem est ferruginei coloris: rubigo rubri: plumbago, plumbei. Plinius tamen Atticis Smaragdis scribit, frequentem esse plumbaginem quod plumbei videantur in sole. Quæ omnia prorsus alieni coloris sunt ab eo qui gemmis est proprius, oriunturq; ex succi parte non concolore. Nec plura varietas colorum cuiusq; gemma, siue laudi, siue vitio ipsi data sit, à succorum oritur mixtionc. Occultam vomicam nominant partem gemmae interioreni ita sedam, vt purè manare videatur. Vitia corporis, si fuerint in superficie, litura occultari, aut sculptura detrahi possunt. Quare gemmae talibus vitis obnoxia non scalpuntur, ne magis detegantur, vt: si in Sapphyri aut Cyani corpore inerit crystallinum punctum, quod Græci κρύσταλλον vocant, inutilis est sculptura: at tamen Berylli perforantur, vt medulla candoris exempta, gratiores fiant: additoque auro inquit Plinius, repercussa, aut omnino castigata, causa perspicuitatis ad crassitudinem.

Quales sunt nebulæ] Omnes non translucidas gemmas cœcas solemus appellare eo quod densitate sui obscurentur. Sed sæpè falluntur sic iudicantes, quia plus virtutis sæpè latet in paruulo Adamante ferrugineo & obscuro, quam in Sardio lucidissimo vel Beryllo.

Vomica
occulta
quæ.

DE SARDIO.

CAP. III.

AD quælibet geminarum genera perfectius cognoscenda multum refert, ad nominum & vocabulorum originem respicere, quæ licet pro linguarum ratione varient, vt plurimum tamen in lingua Latina eadem significabunt. Quemadmodum vox *gemma*, vocabulum commune est, idem denotans quod *Gummea*, significans quamlibet lapidum speciem, quæ gummi arborum ad instar, lucida, & transparens existat, paruaque sit: Vnde nomen acceperunt lapilli pretiosi, qui si magnitudine præstent, Laurentio Vala teste, *pretiosi* minime appellabuntur. Aut à patria ex qua nomen accipiet, quemadmodum e. g. primus hic lapis *Sardius* denominatus fuit, eò quod primum in Sardinia insula repertus fuerit, quæ natura sua, multa genera tincturarum & purpurarum producit. Aut *Sardius* vel *Sardinus* Plinio dicitur, similitudine à Sardis sale conditis, desumpta, quarum colorem repræsentet: vel quod loturæ carniū similis sit, qua ratione Gemmarii illum *Carneolum* vel *Corneolum* appellant, à forma seu colore nomine desumpto, eò quod rubedinem flammæ ignis referat.

Sardius
vnde nomen
acceperit.

Antiquis olim erat in magno pretio, postquam vero gemmæ magis pretiosæ inuenta fuerunt, minus nobilis & vulgaris iudicata hæc gemma fuit. Animaduertendum hoc loco est, inter duodecim gemmas, à S. Io nominatas, Sardii loco, *Sardonychē*, positum fuisse. *Sardonyx.* quod est nomen compositum, à *Sardo*, & *Onyche*, quæ sunt 2. eiusdem coloris gemmæ, & simul cocuntes, tertiam hanc speciē splendidiorem constituunt, adeo ut eadem aut similes dici possint. Sardius tamē minus splēdeat, cum palàm sit, *Sardonychas* trium illarum gemmarum referre colores ac substantias. Imo hæc gemmæ 5. species, maioris & minoris ratione differentes, constituunt, pro patriæ diuersitate. Laudatissimus circa Sardiniam reperitur: Secundum locum obtinet is, qui circa Epyrum, nostro hoc seculo, Albaniam appellatam, & Ægyptum inuenitur. Maiorem vero laudem meretur ille, qui in Babylonie Assyriorum nascitur, Epiph. id asserēte. *Sardij differētia.* Refert Alb. lapidem hunc gestantis animum exhilarare, timorem pellere, audaciam præstare, eumq; à beneficiis fascinationibusque, ex corruptione humorum prodeuntibus tueri.

ANNOTATIONES.

Gemma unde dicta. Quemadmodum vox gemma] Gemma sic dicta est à similitudine gemmarum, quas in vitibus sue arboribus cernimus. Gemma enim proprie sunt

unt pupuli, quos primo vites emittunt. Gemam
ulgi more nunc appellamus lapidem omnem ni-
entem, natura rarum atq; paruum. Raritate la-
illi omnes litoris excluduntur. Paruitate mar-
nora quæ nitent, & quorum genera quedam ra-
a sunt inuentu, quæ tamen non sunt gemmae,
uia minime parua sunt, sed in vnoquoque genere,
ximia magnitudinis quedam inueniuntur. Ni-
ent etiam. Nam Limacius ac Borax, parui lapilli
unt; non tamen gemmae, neque nitent, aut si ni-
ent, parum nitent. Quæ igitur nitent, non tamen
arua sunt, toto genere marmora: Si aut est squam-
is consistent, silices: si granulis, cotes: si non nitent,
ixa dicuntur.

Qua ratione gemmarij] Huius species di-
utior & minus rubra, vocatur Carneolus vel
Corneolus, cum vero imo habet Onychem, voca-
ur Sardonyx. Aptissima sigillis Sardius, Carne-
us & Sardonyx, ob tria, 1. quod ceram non ra-
niat, 2. quod facile caletur. Nam tenax est, &
nediocris duritie. 3. quia tardius cæteris perspi-
cuis humore suffuso hebetetur.

Antiquis olim] Sardius lapis marmore qui-
dem præstat, inter gemmas vero vilissimus duci-
tur: quia præter fulgorem nihil fert utilitatis, ex-
cepto, quod Onyx hoc præsentente nequit nocere. Nam
Onyx quasdam nocuas dicitur habere proprietates,
quas in præsentia Sardii, ad effectum producere
non potest.

Cur Cor-
neolo ad si-
gilla vta-
mur.

Ani-

Sardonyx
vnde di-
ctus.

Sardii vi-
cs.

Animaduertendum hoc loco est] *Sardonyx* ex duorum nominum societate vocata est. *Enim* ex *Onychis* candore & *Sardo*. Constat autem triplici colore, subterius nigro, medio candido, superius igneo. *Sardonyche* primus Romanorum *Scipio Africanus* usus est, vt tradit *Demostratus*, & inde Romanis hanc gemmam fuisse celeberrimam, quo factum est, vt initio Romanis multum placuerit, qui deinde Indis persuaferunt, vt ipsi quoque eius gauderent. *Dius Casar* pariter ea utebatur. Reperitur autem apud Indos & Arabes torrentibus detecta, item in Germania, ad *Rhenum*, *Alberto Magno* teste. *Sardius lapis* in puluerem tritus, cum vino austero potus menses & sanguinis per ora venarum profusionem sistit. Venti deligatus, ab occulta vi partum conseruare creditur. Vim habet medendi ad tumores & vulnera ferro inflicta: liuentes dentes suo polline emendat, omnes sordes ab eis detergens.

DE TOPAZIO.

CAP. IV.

TOPAZIUS nuncupatur, petra quædam pretiosa, sic scribente *Plinio*, à *Iuba Mauritanæ Rege*, in maris rubri quadam insula, *Arabia fœlicis* vicina, inuenta; quæ ex ea causa *Topazii* nomen postea accepit. Obseruandum est *Epiphanium* scribere, gemmam

mam hanc colore magis rubere quam Car-
 bunculum. Qui tamen communi omnium *Epiphanij*
 consensu decipitur, eò quod reuera minimè *error.*
 rubeat: Sed potius significare voluit, eam
 aureo colore transfusam, mirabiliter fulge-
 re, adeò, vt eius radii clarius, noctis quam di-
 ei tempore appareant. Duplex eius differen-
 tia est: Prior in splendore auri ad viridem
 colorem elegantem, porro non absimilem,
 declinat, quæ propterea à Theophrasto,
Prasites aut *Prasius* dicitur: Differt tamen, *Topazij*
 quia non solum translucet, sed etiam mira- *differētia.*
 bilem splendorem de se fundit. Vnde melius
 ab aliis *Topazius Chrysoprasus*, hoc est, aurei
 coloris ad blandam quandam viriditatem
 accedentis, appellata est. Comitatur eam al-
 tera species similitudine propior, à Plinio
 nuncupata *Chrysolampis*, quæ licet de die
 colorem nonnihil perdat, & ad pallidum ac-
 cedat, noctu tamen accedente, igneo colore,
 aurum etiam superante, resplendet. Repe-
 ritur autoritate Plinii in lapicidinis alaba-
 stri, & propè Thebas Ægypti oppidum. Me-
 detur mœstitiæ & aliis animi affectibus. Inie-
 cta in aquam feruidam ipsius ebullitionem *Topazij*
 mirabiliter compescit, vsq; adeo, vt ab ea o- *vires.*
 mnem bullam & calorem nocuum mox pel-
 lat: qua ratione ducti nonnulli, bilem iramq;
 illam mitigare asseruerunt.

Egregia etiamnum Topazio gloria est, suo virenti genere, & cum reperta est, pralata omnibus. Id accidit in Arabia insula quæ Chittæ vocatur: in qua Troglodytæ pradones cum diutius fame & tempestate pressi, herbas, radicesq; effoderent, Topazium eruerunt. Hac Archelai est sententia.

Troglodytæ
quales
populi, &
vnde sic
fuerint de
nominati.

Topazii nomen] Topazium enim Troglodytarum lingua, significationem habet quærendi. Sunt autem Troglodytæ Æthiopes, qui ad Arabiam & mare rubrum extenduntur à subeundis cauernis nomen habentes, ἀπὸ τῆς τρώγλης, hoc est, à specu & cauerna, quod in specubus & cauernis degant. Licet non desint, qui nomen prouincie à Troglodytia amne Arsinoën præterfluente, inditum esse tradant.

Topatius Chrysoprasius] Hanc proprium Smaragdi stratum, domum & palatium Gemmarij constituunt: Ab auri & porri succo nomen habet, quia habet colorem viridem, spissum, similem colori τῆς τώπας, hoc est, porri, scilicet foliorum eius. Dicunt solaribus radiis suppositam, auream stellam representare: quod beneficium est potius formæ & coloris, quam naturæ cuiusdam peculiaris. Hanc gemmam lux celat & prodit obscuritas. De nocte enim est ignea, de die vero aurea, in quo quæ euanescent & fulgorem amittens quæ aurum ex-

palescit. Optima quæ aureis guttis conspergitur.
 Topatius magnitudine cæteras pretiosas
 præcellit.] Id quod ex eo intelligitur, quod inde facta
 sit statua, ut Iuba scripsit, Arsinoæ, Ptolomæi Phila-
 delphi uxori, quatuor cubitorum, sacrata in delu-
 bro, quod aureum cognominabatur. Et in Topatiis,
 quem Neapoli habet Hadrianus Guilhelmus hæc li-
 teris antiquis Romanis incisa sunt.

NATURA DEFICIT.

FORTUNA MUTATUR.

DEVS OMNIA CERNIT.

Mollis est ideo sola nobilium, & usu atteritur
 & limam sentit, cum cætera saxo & cote polian-
 tur. Sanguinis eruptiones cohibet; idèoque vulneri
 admota è vestigio sanguinem compescit. Præterea
 nocturnos timores pellit: quæ ratione phrenitidi
 obnoxiiis amuletum efficax existit.

Topazii
 vires.

Iuxta quosdam autores supra mensam posita,
 ex cuiusq; veneni presentia, virorem, seu splendo-
 rem suum statim amittit, veneno vero semoto eum
 illico recuperat. Mirum vero quod vires pro

Luna augmento aut decremento eua-
 riet, ut & hinc Lunaticos iuuare
 perhibeatur.

DE

CAP. V.

lib. 16. c. 7.

SMARAGDVS in voce Græca & Lat. secundum Isidorum, de nominum etymologia, à nimia viriditate dicitur. Omne enim satis viride Smaragdum dicitur, cuius coloris pretiosissimi hæc gemma palmam fert, quoniam nihil omnino viridius comparatum illis viret; tantiq; splendoris existit, vt oculos intuentiū perstringat, & vbi reliquæ gemmæ splendente Sole pallidæ euadunt, & in tenebris constitutæ, nubilosæ redduntur, incomparabilis Smaragdus aërem vicinum, circumfusumue, splendore suo inficit, cuius naturam (sic referente Alberto Magno) nec flamma nec vmbra quicquam immutare possunt. Maiore verò admiratione dignum est, quod qui non vsque adeò virent, vino vel oleo abluti emendantur, maiorem vigorem, & intensiorem colorem acquirunt. Cuius Plinius duodecim genera describit pro sui puritate, & viroris constanti pertinacia, varietateq; regionum, in quibus nascuntur, discrepantiâ. Nobilissimi sunt Scythici ab ea gente, in qua reperiuntur, appellati. Proximam laudem habent, sicut & sedem, Bactriani Asiæ, quos in commissuris saxorum colligere dicuntur, Etesis flantibus.

*Smaragdo
rum, disse-
rentia &
species.*

bus. Tertium locum Ægyptii habent, qui eruuntur circa Copton oppidum Thebaidis in collib & cautib. Reliqua genera in metallis ærariis inueniuntur, qui à Græca voce χαλκός, quod latinè æs dicitur, *Chalcedonij* nūcupati videntur à Carcedonio differētes. Mediocris valoris postea illi sunt, qui in fodinis Cypri reperiuntur, & alia quædam rudis species, quam ex mineris Germaniæ accepi. Id quod mihi nō leui argumento est, maiorem partem pretiosorum lapidum ratione ortus ipsorum ex fumis metallorum purioribus generari, qui successu temporis virtute Solis & stellarum cooperante, in hanc vel illam gemmarum speciem congelantur, pro varietate primi seminarii. Smaragdus Neronis *Neronis* quoque gemma appellatur, quem gladiatorum pugnas Smaragdo, tanquam speculo spectasse aiunt. & mea quidem sententia, ut eius aspectu oculorum recrearet aciem, qua ratione nos quoque Crystallo, vitrisque viridibus; cum fructu vtimur. Collo appensus, *Smaragdus* Hemitritæum febrem pessimam sanat, *vires.* comitiali morbo prodest, lasciuiam temperat, adeò, vt Albertus Magnus asseuerare non dubitarit, Regi Vngariæ Belæ, cum vxore rem habenti, Smaragdum, quem annulo inclusum in digito portabat, in tres diuulsum fuisse partes. Acuit insuper intellectum, ha-

bilemque illum ad secreta inuenienda reddidit: Sublingua contentus, hominem eloquentem efficit, & aliarum operationum admirandarum autor est.

ANNOTATIONES.

Smaragdus à splendendo nomen habet. Nullius coloris aspectus iucundior est. Nam herbas quoque virentes frondesq; auide spectamus: Smaragdus verò tantò libentius, quoniam nihil omnino viridius, comparatum illis viret. Præterea soli gemmarum, contuitu oculos implent, nec satiant: Quin & ab intentione alia obscurata aspectu Smaragdi recreatur acies. Sculptantibus quoq; gemmas, non alia gratior oculorum resectio est; ita viriditate lassitudinem mulcent. Præterea longinquo amplificantur visu, insipientes circum se percussam aërem, non Sole mutati, non umbra, non lucernis, semperq; sensim radiantes & visum admittentes, ad crassitudinem sui facilitate translucida: quod etiam in aquis non fit. Iidem plerumq; & concaui, ut visum colligant. Quapropter decreto hominum ijs parcitur scalpi vetitis: ne offensum decus imaginum lacunis corruperetur, quanquam qui verus est, difficulter vulneretur. Pleraq; hæc ex Plinio huc translata sunt.

Etesis flantibus] Tunc enim de cælo solo facillime internitent. Nam Etesia plurimum arenas mouent, ad quod fit statut & certo anni spatio; hoc est, 40. diebus post Canicula exortum.

Fodinis Cypri] Horum dos est, nec in colore Smaragdo liquido, nec diluto, verum ex humido pinguiq³, quatuor electio. que perspiciatur, translucidum mare imitante: pariterq³ translucet & nitet, hoc est, colorem expellit & aciem recipit. Ferunt in ea insula, tumulo Reguli Herminia iuxta Cetarias, marmoreo Leoni fuisse inditos oculos ex Smaragdis ita radiantibus etiam in gurgitem, vt territi instrumenta refugerent Thynni, diu mirantibus nouitatem piscatoribus, donec mutauere oculis gemmas.

Id quod mihi non leui argumento est] Existimant Philosophi hunc ipsum lapidem in aureis mineris prouenire, eiusq³ viriditatem a virtute mineræ fieri autumant. Innascitur etiam Prasio & Iaspidi quandoq³; quemadmodum filicis Iaspis, Carbunculus Balasio, Sardinus Onychi, Crystallus marmori, & Adamas Crystallo.

Oculorum recrearet aciem] Qui frequenter Smaragdum inspicit, preseruat visum eius a no- vices. cumento & conseruat eum incolumem. Serpentis tamen oculos diffluere affirmant, si optimum Smaragdum diutius intueantur.

Comitiali morbo] Qui defert in annulo Smaragdum, preseruat illum ab epilepsia, quando induit eum in suo digito, antequam ei epilepsia superueniat. Et propter hanc causam docentur Reges, vt suspendant Smaragdos a collo filiorum, statim quando nascuntur, ne epilepsia eis superueniat. Quando suspenditur ad coxam mulieris Serapionis testimonio, partu accelerat. Collo quoq³

appensus, ita vt ventrem tangat, ad iustum tempus
fœtum retinere creditur.

Lasciuia temperat] *Has dotes pulcherri-
mè explicat egregius & doctissimus vir, Georgius
Agricola lib. 6. de natura fossilium, fol. 289. his ver-
bis. Smaragdo motus obscenæ voluptatis valde est
perniciosus. Siue enim mas siue fœmina, dum com-
miserent corpora, sic eum gestet, vt contingat cu-
rem, vel à collo pendulus, vel annulo gestatus dis-
rumpitur. At cum comitali morbo tanquam cum
hoste capitali ita pugnat, vt vel ipse vincat vim
morbi minorem, vel à maiori vincatur. Illo modo
manet integer & solidus, hoc, in aliquot frangitur
partes.*

Scribit Serapio, Smaragdum esse naturæ frigi-
da & sicca. Hunc in potu sumptum, conferre vene-
nis mortiferis, & venenatis morsibus & punctio-
nibus animalium aculeum habentium. Cuius do-
fin esse dicit, pondus octo granorum hordei, ita,
vt limatura eius in polline deuorata, eum qui
sumpsit venenum, à morte vindicet, antequam in
eo impressionem faciat. Et profecto Smaragdus est
insignis Theriaca, contra omne venenum, tam per-
os assumptus quam extra adhibitus. Dysentericis
plurimum prodest ebibitus. Cui rei inter alia,
præclarissimum testimonium præbet, præcla-
rus ille Medicus senex Auenzoar, qui potior fu-
it inter omnes experimentatores, vt qui diutius
aliis & diligentius, in certificatione experimento-

Smaragdi
efficacia
in curan-
da dysen-
teria.

rum laboravit, qui ipsius virtutes sequentibus verbis describit, dum inquit: Et excoriantur aliquando intestina, aut ab humoribus acutis mordicantibus ipsa, aut ex veneno ebibito acuto. Quod si à principio huius passionis sciueris, eam esse ex veneno certissime, tunc dare debes infirmo, ex optimo Smaragdo, pondus 6. granorum hordei optimè trito, distemperato cum aqua ad bibendum, & videbis in opere huius, & in effectu, mirabilem rem accidere, & euenire illi qui sumpserit ipsum. Quoniam in continenti post assumptionem huius incipit habere angustiam cordis, & videtur, quod omnia eius membra eradiceantur ad inuicem: Et si post hæc sudauerit infirmus dormiendo, pro constanti habeas, quod erit liberatus omnino vsq; ad 10. horas, vel saltem vsq; ad octo. Et expertum est, quod suspensio Smaragdi in dysenteria & in Hemorrhoidibus, existit mirabilis efficaciam & iuuamenti, si suspendatur scilicet super ventrem primum, & alius ponatur in ore, sine trituratione, & liberat incontinenti. Nostri etiam temporibus curatus fuit hoc lapide Ioannes de Mendoza princeps Hispanus, post multa alia auxilia frustra tentata, teste Ioanne Michaële Paschali medico Hispano doctissimo & celeberrimo. Quare hac in re non est audiendus Aloysius Mundella, qui epistola sua prima, vsum Smaragdi contra Arabes damnat, à quibus certè aliqua scripta sunt à Grecis prætermissa, partim ignorata, vt docet Andreas

Turinus medicus doctissimus. Ad eundem modum Anton. Guaynerius medicus & professor Papiensis doctissimus de Smaragdi virtute in dysenteria ita pronunciat. Ego Smaragdum pluries in dysenteria expertus sum, faciens ipsum super infirmi ventrem alligari, & nunquam apposui alicui qui non euaserit. Inanes quoque terrores discutit, quos Daemonum illusiones vocant, mororem mœstitiamque soluit.

Smaragdi
bonitas.

Hæc gemma annulo inclusa, iuxta pratum vi-rens, dum inspicitur illius aspectum vincit. Illud n. amplitudine sua, hæc fulgore ac quasi multas amplectente viriditates, colore presso certat. Smaragdi bonitas cognoscitur si in os sumatur & frigidus appareat, postea quoque gravitate: carbonibus iniectus non ardet, nec flammam emittit. Minus boni, in Sole non sunt virides, perspicui tamen, cuiusmodi Atticos quoque fuisse, autor est Plinius. Perfectissimus Smaragdus multo constat pretio. Id quod Aloysius Mundella, Brixien- sis medicus non incelebris, exemplo fratris sui Gemmarij testatur, qui à Francisco Maria Vrbinatium principe rogatus, ut illi Smaragdum granorum hordei aut tritici 8. pondere, ex orientis quidem regione purissimum, ad leuandam eius aduersam valetudinem afferret, illū 113. aureis nūmis ei venundederit.

Smaragdo
multa ac-
cidere pos-
se incom-
moda.

Varij: casibus obnoxius est. Vitiatur enim ab igne & aestu, à contactu duriorum gemmarum, præcipuè Adamante, à chalybe, ære communitum Cyprio, ab iccibus, attritu: denique nullis non obnoxia

iniuriis hæc gemma est. Hacque de causa paucis est in digitis, ob pretium grande. Eius loco viridi marmore abutuntur nostrates officine, aut crystallo falsario nobis illudunt.

Genue vas amplum habetur ex Smaragdo, pulcherrimum quidem, & pretio carens, si ex Smaragdo sit. Fabulantur ipsi paropsidem esse, in qua Dominus noster Iesus Christus cum Iuda intingebat manum. quod an verum sit, alijs iudicandum relinquo. Afferuntur hoc nostro seculo, ex insula Peru, duriores, al: ciores; sed nõ adeo pressi coloris atq; herbacei, sed solũ virides, ideoq; magis perspicui. Aliud genus vile & abiectum, ex occidentali India ab Hispanis aduehitur, primis durius, qui tamen vix perspicui & hebetes, luce propria gaudent: ideo nocte pulchriores. Qui ex Peru sunt, vix vnus est sine macula aut vitio: pleriq; etiam dilutum nimis habent colorem: Alii paululum nigricant, quod omnem decorem aufert. Hinc sunt qui existimēt, lapides hos de Peru, Smaragdos veros minime esse, sed magni lapidis Prasi fragmenta, qui in illa insula admodum copiosus est.

DE CARBUNCULO.

CAP. VI.

GEMMA hæc nobilissima, ab igniti carb- Carbuncu
bonis colore appellata fuit: vnde Græc. lus vnde dicitur
ἀνθραξ dicitur, eo quod splendore, nec non ctus.
valore vniuersas gemmas ardentes superet,
quam nec tenebræ quoq; impedire possunt,

vt non media nocte, stellæ fulgentis in modum lumen diffundat, qua ratione inueniri etiam hanc gemmam dicunt. Plinius cum Ouid. voce Græca & propriissima, Carbunculum, *Pyropum* nuncupant, à πῦρ, quod ignem significat, flammamq; imitante Pyropo. Et *Pyrausta*, hoc est, quod ignem sentire non videatur.

*Carbuncu-
lorum ge-
nera &
differētia.*

Huius Plinius multa genera recenset, breuitatis vero gratia, in marem & sceminam distinxit, pro acriori aut languidiori ipsorum fulgore: quorum extremus igniculus, si in violam exeat, hunc Carbunculum Amethy-
stinum cognominat. Qui languidius & li-
uidius lucent, *Æthyopicos* vel *Ceraunios* appellat, à montibus Dalmatiæ, mea quidem sententia sic dictos: aut *Carchedonios*, à Calcedonio tamen, cuius supra mentio facta est, differentes, cum ex Smaragdorum genere existat.

Albertus Magnus, cum quo sentiunt recentiores nonnulli, maioris perspicuitatis gratia communiter *Carbones*, præcipueque ex his grandiores appellarunt: qui vero colorem magis scintillant, *Rubinos*, vocarunt: Quibus succedunt *Granata*, longe obscuriores, ac minus grato colore, quod fulgeant similesq; sint grano mali Punici seu Granati, sic appellatæ: obscurioribus vero & exilioribus

nomen *Rubineti* tribuerunt. Qui vero colore rubro & præluce plus cæteris nitent, carmesinum vulgo dictum colorem fulgore quadantenus referentes, *Balasi* dicuntur, se- *Balasi vnde dicti.*
 cundum Albertum ita dicti, quasi sint palatium, vel vt nos vocamus, arx, vnde Rubinus generatur. Singula hæc carbonum magnorum & pretiosorum genera, in regno Papæ inueniuntur. Notatu tamen dignum est, inter gemmas nullam difficilius cognitu vero Rubino existere; tum ob plurimas ipsius differentias; tum etiam ob fraudes, quæ ab impostoribus committuntur. Adulterantur omnes vitro rubore infecto: Sed & languidos foliis bracteisque quibusdam rubicundissimis substratis, excitatiores reddunt, vt non sit facile à spuriis veros discernere. Auripigmentum quoque lento igne combustum in carafetta, rubeis quibusdam guttis tegi videbitur.

*Rubinus
 verus cur
 difficulter
 cognoscatur.*

Refert Plinius, ab Æthiopibus hebetiores in aceto maceratos 14. diebus nitescere, totidem mensib. durante fulgore, vero carboni similimo, qui tamen cote politi, deprehendantur, quod fragiliore ac molliore sint compareantque materia.

Sed & centrosa scribe dignoscuntur & pondere, quod minus est vitreis: aliquando etiam pustulis argenti modo intus relucen-

Carbuncu-
li vitcs. tibus. Illuminat cor ex S. Hieronymi senten-
tia, ad contemplandas res veras & diuinas.

ANNOTATIONES.

Gemma hæc] Carbunculus, testante Alberto, lapis censetur omnium pretiosissimus, & aliorum comparatione, velut aurum ad ferrum vel plumbum. Aristoteles vocat eum gnomonem, sigillum, & gemmarum regulam. Si magnus sit & egregius, flammam coruscantem amulatur. Gestatus quibuscumq; vestibus tegatur, latere non potest. Splendor enim eius extra vestes apparet, sicut docet S. Epiphanius. Vnde etiã Carbunculi nomẽ accepit.

Plinius cum Quidio] Pyropum vocare con-
sueuerunt carbunculi genus nobilius. Quippe tria sunt illius genera. Primum, quod in tenebris splendet, & tenebras sic irradiat, vt quauis, ac si clarus Sol elucescat, in extremo videas angulo; qualem se vidisse Albertus testatur. Hunc igitur Pyropum & marem vocant. Cui proximus est, qui dum in vase nigro, splendido ponitur, superfusa aqua, in tenebris splendet. Tertius autem vilior, cuius lux alieno solũ lumine conspicua est, diei, aut candela scilicet, quem sceminam asserunt.

Refert Ludouicus Vartomannus Romanus, regem Pegæ (quæ est India ciuitas) Pyropos habere tantæ magnitudinis & splendoris, vt si quis regem ipsum in tenebris conspicatus fuerit, non aliter lumine claro eum splendere videat, quam si Solis radiis illustretur.

Hu-

Huius Plinius] Carbuncolorum varias species & differentias describit prolixè Plinius lib. 37. historiae suae naturalis, c. 7.

Si in violam exeat] Violaceus color in eo et si gratiã addat, vitium tamen est, & pretium minuit.

Ceraunios appellat] Ceraunius dicitur, Cetaunius vnde dicitur. Vnde etiam nomen habet. $\kappa\epsilon\rho\alpha\upsilon\upsilon\omicron\varsigma$ enim Graece, Latine fulmen dicitur. Montana vero quae Epyrum finiunt, Acroceraunia dicuntur Ptolomæo, eo quod summa eorum iuga, ob immensam altitudinem, crebris fulminibus feriantur. Albertus lib. 2. mineralium, perperam Ceraurum vel Coranum nominat. Item in Germania reperiri. Sed esse potest, ut id factum sit, non auctoris, sed scriptoris vitio, Ceraurum pro Ceraunium & Germania pro Carmania scriptum sit.

Aut Carchedonios] Archelaus tradit Carchedonios nigrioris aspectus esse, sed igne, vel Sole, & inclinatione, acrius quam ceteros excitari. Eosdem umbrante recto purpureos videri, sub calo flammeos contra radios solis, & scintillare: ceras signantibus his liquefcere, quamvis in opaco. Prædictis multò vilior est. Nascitur apud Nasamonas, in montibus, ut incolæ putant, imbre diuino. Inuenitur ad percussum Lune, maxime plena. Idem Archel. & in Aegypto, circa Thebas nasci tradidit, fragiles, venosas, morienti carboni similes. Neq; etiam desunt viri non incelebres, qui iuxta Basileam

Carchedoniorum erigo.

Argentiuamq₃, clarissimas & insignes Germania ciuitates, quosdam Carchedonios reperiri astringunt. Præterea auctor est Simphorianus Campegasus in Lotharingia quoq₃ Carchedonios mira magnitudinis, oriri, & si ferro percutiantur, sonoros, quos & vi præditos scribit aduersus raucedinem, vocemq₃ clarificare. Quos tamen Franciscus Rucus, vir præclarissimus pro vero Carchedonio minime agnoscit: Quandoquidem optimus colore conspicitur medio inter Beryllum & Hyacinthum, accedente etiam leuicula quadam & subardente purpura, vt & proinde facili sit suspicio, coïssse Beryllum cum Hyacyntho. Ideoque Carbunculis pallidior & subobscurior visitur; quam & Sole vel igne acrior excitetur. Dicunt etiam Carchedonios vmbra purpureos ostendere; sub dio vero, flammeos videri, & Soli expositos, scintillare. Qui autem à Lotharingis passim circumferuntur, rubri semper æqualiter conspiciuntur, tantum abest, vt prædictos gratia & proprietatibus assequantur. Quamobrem spurium potius Lotharingium Carchedonium esse iudicat, vel omnino ignobiliorem eius speciem.

Carchedoniorum vires.

Cæterum facultates eis tribuunt non obscuras, contra cacodæmonas, & atræ bilis symptomata, tristitiam, timoremq₃. Neq₃ desunt qui victoriam ei promittere audeant, qui illum secum gestauerit. Sunt, qui sanguinẽ calefactum in manibus sistere existiment. Fertur, & festucas calefactas trahere.

Ru-

Rubinos vocarunt] Rubinus à rubore non
 fine ratione appellatus videtur. Optimi in flumi-
 ne Pegureperiuntur. Ore ac lingua exceptos ex-
 plorant. Optimos iudicant frigidissimos. Com-
 mendatio etiam à duritie. Nihil ab igne patiun-
 tur. Rubinorum colorem augent atque acuunt,
 igne, incola Zeilam insule, in quo diu coqui
 sinunt.

Rubinus
 vnde di-
 ctus.
 Rubinorū
 probatio.

Quibus succedunt Granatæ] Tres species Granata-
 rū differen-
 tiæ.
 habent Granatæ, aut tribus distinguuntur. Vna
 species est, quæ ruborem in modum floris mali gra-
 tiati habet. Propterea Granata nuncupatur. An-
 tiquum nonen non est, quia Antiqui Carbunculum
 vocant. Altera species est, quæ ruborem habet, sed
 in Hyacynthi colorem inclinatum. Tertia species
 ubra est, in viola colorem tendens. Hanc præ cate-
 ris perfectiorem arbitrantur, vnde Itali rubinum
 derocha vocant.

Balassii dicuntur] Balassius habet colorem Car-
 bunculi dilutiorem, & quasi roseum. Magnitudine
 gratiam sibi comparat præcipuè inter gemmas.
 Habet se ad Carbunculum, vt Prasius ad Smara-
 gdam; sed maior gratia Balasio quam Prasio, quod
 color ruber ob puniceum sibi coniunctum, latius ex-
 tendatur. Puniceus enim color multum lucie con-
 tinet. Oritur ex Balasio Carbunculus. Hac species
 Carbunculi in vena Sapphyri inuenitur, & ideo
 ex vicinitate Sapphyri, quandam nebulam ad mo-
 dum fauilla circa ignem Balassius contrahit, quæ
 circa

circa eius superficiem se diffundit. Et hoc patet sensibilibiter, si diligentius inspiciatur.

Quasi sint palatium] Omnia gemma matricem e lapide quodam formatam habet, in qua succo destillante, velut infans materno sanguine nutritur. Vocant enim matrem Rubinorum, quoniam in eo Rubini gemmae innaſcuntur.

Refert Ælianus lib. 8. de hist. animal. Ciconiam ob crus fractum, & ab Heraclide muliere curatam Carbunculum (veram Æthiopum Amethystum) qui nocturnas tenebras instar lampadis illustrat, præteruolantem, gratitudinis ergo in sinum illius mulieris deieciſſe.

Carbunculi
vires.

Carbunculus collo ſuſpenſus & ebibitus, ſine dubio triftitia multum reſiſtit, ſi quid aliud, à peſtilentia præſeruat, libidinem coërcet, malas cogitationes aufert, incolume corpus ſeruat. Nam hæc omnia hoc ipſo conſtant, quod vitalem ſpiritum confirmet. Sed ſomnum valde minuit, vt nihil ſit ex omni parte beatum. Eſt n. terreæ igneæq; ſubſtantia. Cor confirmat, & tantandem cerebro nocet. Facit hominem iracundum, & ſanguinem exagitat. Quæ vero ſpecies in Æthiopia inuenitur, quam Gemmarij Sorianam vocant, longe pulchrior eſt: quoniã denſiorem habet ſubſtantia ad Hyacynthiq; colorem accedit, adeo vt ab illo vix diſtinguatur. Verum non coruſcat vt prima ſpecies: ideoq; neq; ad iram, neq; ad vigilias ita hominem pronum eſſiſit: ſed nec exhilarare tantum poteſt.

Balafius fedat affectus omnes furoris, iræ
atq; libidinis] Ideo ad reconciliationes vitilis, &
mulierib. maxime congruit ob hæc, tum ob venu-
statem. Iecoris præterea morbis conferre creditur
& potus gestatusq;.

Balafii vi-
res.

Rubinus] Animis gaudium ingenerat: venenis
resistit, hoc ipso, quod vitalem spiritum confirmat,
& pares cum Carbunculo vires obtinet. Notatu
vero dignum est, Rubinum verum Orientalem,
coloris crebra mutatione & obscuritate, homini
psum gestanti, certum aliquod infortunium, &
calamitatem non diu absfuturam, denunciare, &
pro maiori vel minori infortunio, ad maiorem &
minorem nigredinem & opacitatem declinare. Id
quod tum à viris clarissimis frequenter audiui,
tum quoq; proh dolor ipse expertus sui. Cum enim
Decembris, anni 1600. post CHRISTVM natum,
cum dilectissima & suauissima mea coniuge, Ca-
tharina Adelmanna pie memoria, Studgardia
Galviam proficiscerer, observavi in itinere mani-
festissime, Rubinum pulcherrimum, quem annulo
aureo inclusū ab eadē dono acceptū in manu gere-
bā, semel atq; iterum splendidissimum colorem se-
re prorsus amisisse, & pro splendore, obscuritatem,
& luce renebras, acquisivisse: qua nigredo & ob-
scuritas non solum per vnum vel alterum diem,
sed aliquot perduravit, adeo, ut vehementer
perterritus, anulum ex digito remouerim, &
in visum recondiderim. Vnde non raro coniugem

Rubini oris
vires.

Observa-
tio.

*admonui instare vel mihi vel illi insigne periculum, quod ex Rubini mutatione & varietate coleragera. Neq; sane animus meus me fefellit, ut que intra paucos admodum dies lethali morbo correpta fuerit, qui ipsam ad mortem usq; comitatus est. Post mortem vero pristinus splendor sua sponte de-
nuo redit.*

Granatarū
vires.

Granata melancholia aduersatur, & cor resicere creditur.

DE SAPPHYRO.

CAP. VII.

SAPPHYRVS in Hebraica, Græca & Latina lingua idem nomen obtinuit. Quam Epiphanius appellat gemmam admirabilem, pulcherrimam, gratiosissimam, quæ propterea etiam in armillis & monilibus reponi consueuerit, idque potissimum à Regibus. Quamuis vero nonnulli ex interpretibus Hebræis illam describentibus, eundem colorem cum crystallo repræsentare: Alii coloris purpuræ nigræ, qui violarum est, similem esse asserant: hi tamen male sentiunt: cum Sapphyrus communi omnium consensu, serenissimi vernique cœli colorem efferat.

Multo minus induci possum ut Sapphyrum ab Epiphanio *Regiam* appellatam, au-
reis-

reisque punctis collucentem, ex genuina- *Epiphaniæ*
 rum Sapphyrorum genere esse existimem, *error.*
 cum hic potius lapis sit Lazuli, specie sua
 ab hoc multum differens, qui propterea *stel-*
lari nomen accepit, cuius in medicina mul-
 tiplex est vsus, hique insignis magnitudinis
 reperiantur. Sapphyros veras ex Æthiopiæ *Sapphyro-*
 Indiæque regionibus afferri scribunt, qua- *rū electio.*
 rum illæ præ cæteris commendantur, quæ a-
 pud Medos & loca Libyæ vicina reperiu-
 tur, quæ hodie Syrtes Barbariæ existunt, eo
 à fluctibus maris inter arenas pulsæ. Inter re-
 liquas gemmas, Sapphyrus hac proprietate
 pollet, vt ad motarum rerum imaginem, *Sapphyri*
 speculi more, reliquarum instar, minimè reddat, *vires.*
 licet dignitate nulli alteri cedat. Quin potius
Gemma sacra appellationem accepit, quali ex-
 ornatus videbatur thronus Dei in maiesta-
 te sua constituti. Ezech. c. 10. Hanc gemmam
 S. Hieronymus in explicatione c. 19. Prophe-
 tæ Esaiæ, portanti gratiam apud homines &
 principes conciliare, inimicos reconciliare,
 carcere detentos liberare, & iram Dei placa-
 re affirmat. Necessè quoq; est, vt is, qui hanc
 portat (sic referente Isidoro) castissimam vi-
 tam degat. Præterèo multas alias vtilitates
 stupendas, quas in morbis corporeis operari
 videmus.

ANNOTATIONES.

Solini er-
ror.

Sapphyri
electio.

Gemmam hanc Solinus cap. 33. perperam cum Hyacyntho confundit. Est autem lapis admodum pretiosus, nitore caeruleo praeclatus, si quidem inculpabilis inueniatur. Est enim vitis non parum obnoxius. Nam plerumque aut violaceo diluitur, aut nubilo obducitur, aut albicantius in aquaticum eliquescit. Optimus in illo tenor, si nec densiore succo sit obtusior, nec propensa perspicuitate deiectionior, sed ex utroque temperamento lucis & purpurae, moderatum suauiter florem trahat. Hic est qui sentit auras, & cum coelo facit mutationem, nec aequaliter rutilat, cum aut nubilosus est aut serenus dies. Si Sole percutiatur, fulgorem fere ardentem emittit. Praeterea in os missus magis friget. Sculpturis certe minime accommodatus, ut qui attritum respuat: nec tamen penitus inuictus. Nam Adamante scribitur & notatur.

Sapphyro-
rum origo
& patria.

Sapphyros veras] Sapphyrus in plurimis India locis nascitur, ut in Calecut, Cananor, varijs regni Bisnagar locis: praestantiores ex Zeilan afferuntur: omnium vero laudatissimus ex Pegu, ut Garzias scribit. Quamuis vero in diuersis partibus inueniantur, Orientalis tamen omnibus melior iudicatur.

Sapphy-
rus gemmae

Gemmae sacrae] Tanta auctoritatis fuit hac gemma apud veteres, quod etiam apud Deum non modicum valere putarunt. Unde & Apollini fuit
fin-

singulariter consecrata: quia cum Gentiles pro-
sponsis Apollinem sacrificiorum tempore consu-
luerunt, certificari citius putauerunt, si Sapphyrū
tunc in praesentia haberent, ut scribit Dioscorides.
Tradit Epiphanius in lege scriptum esse visionem,
qua Moysi in monte apparuerit, & legem da-
tam in gemma Sapphyro fuisse expressam.

sacrae ap-
pellationē
cur merue-
rit.

Portanti gratiam] Ego vero hac de re aliter
statuendum esse censeo, qui existimo, Deo amico
parato de amicis & favore hominum plane cu-
randum non esse, qui reconciliato Deo statim pa-
rantur & praesto adsunt. Cui rei praclarissimum
testimonium sacra Scriptura perhibet, li. 2. Sam. c.
3. de Dauid; qui postquam mandata Dei sedulo ob-
seruasset, vndique gratia Dei benedictus fuit, pri-
mum regno, deinde victoria, postremo amicis regib.
Favor autem Dei tum demum paratur, si bene &
iuste viuas, & pietatem colas.

Necesse quoque est] Nulla propemodam est
gemma, quae non mutationem sustineat, si homo
vel intemperans sit; vel non satis pro dignitate cō-
tinentiam seruet, ac tueatur. Deperit n. illi vis in-
sita, omnisque nitor sordescit atque obscuratur. Quo
fit, ut quae adulterio se contaminat, thorumque legiti-
mum ac genitalem commaculant, tum qui vago
sordidoque concubitu se polluunt, nunquam spe-
ciosas nitidasque gemmas circumferant. Con-
trahunt enim aliquod vitij ex putidis corpori-
bus, quae virus exhalant, illasque venenato

Gemmae
qua ratio-
ne nitorē
& splendo-
rem amitt-
tant.

halitu inficiunt, vt mulieres menstruo inquinato speculi nitorem obfuscant.

Sapphyri
virtutes.

Sapphyrus omnibus in morbis cutis gestando utilis est. Id quod se expertum esse Cardanus testatur. Anthraces enim pestifero tempore nasci vetat, & scabiem semper pinuit. Et quod maius est, super Anthracem posita, non aliter eum quam aqua ignem extinguit, vt sapius se expertum fuisse Antonius Guaynerius Papiensis medicus expertissimus, testatur. Nam eius malitiam & venenositatem reprimat & infringit, & ne venenatus eius fumus, ad cor ascendat, & spiritus inficiat, impedit. Requiritur tamen vt grandis sit & carni diu inhereat. Commentitium tamen est, quod à plerumque dicitur Sapphyrum, Carbunculo seu Anthrace extincto, viribus destitui. Creditur, quin etiam contra scorpionum aduersari ictibus. Vim enim habet veneno penitus contrariam. Vnde si araneam intra pyxidem posueris, veramque & orientalem Sapphyrum supra pyxidis orificium aliquandiu detinueris, ita vt diutius supra animal pendula admoveatur, aranea cito morietur: Et hoc à pluribus expertum est. Præterea singulari virtute ad tumores & inflationses discutiendas pollet. Certum enim est, quod inflammationes reprimat, si in principio collectionis nociua citius apponatur. Insuper virtutem habet confortandi & latificandi cor. Vnde valet contra cardiacam, & quamlibet passionem melancholicam: sua virtute corpus vegetat, &

mem.

membra integra conseruat. Reprimit, quin etiam calorem præter naturam & febrilem. Si enim Sapphyrus iuxta cordis arterias suspendatur, magnum refrigerium febricitantibus præbet. Vnde tempore accessionis sic debet suspendi circa venas potentum. Temporibus apposita, sanguinis fluxum per nares restringit. Memorabile & illud de Sapphyris videtur, quod aliqui digni, quibus fides habetur, affirmarunt, illis scilicet mirabilem quandam proprietatem inesse, ad varios & inueteratos oculorum tollendos affectus, si super illorum acie & membranis, ita vt ipsas tangant, sæpius imponantur, præcipuè cum nulla arte expolita sint. Oculos si sæpius tangat, à variolis præseruat, quia illos suo tactu corroborat. Idem fit, si quis ipsam sæpius intueatur. Bibitur & contra intrinsecas exulcerationes. Probè enim trita, & lacti admixta, vlcera atq; vulnera sanat. Ingreditur Sapphyrus cum alijs gemmis, nobile illud, & pretiosissimum Electuarium de gemmis appellatum, & alia Electuaria & Antidota ad cor facientia, quæ aduersus venena & pestiferos affectus parantur. Cæterum, vbi in usum vocantur lapides, admodum vehementer contusi, atque ad leuorem redacti sint, oportet, similiter atque ea medicamenta quæ oculis adhibentur.

QVANTVMVIS *Iaspis* valore à multis aliis gemmis superatur, ob colorum tamen varietatem, & magnitudinem suam, magnam dignitatem & gratiam obtinet. Vox *Iaspis* de græco in latinum, secundum Isidori interpretationem, viride significat, quod tamē suprema viriditate colluceat, & Epiphanii & Plin. sententia, Smaragdi colorem refert, quæ tamen sit obtusior & hebetior, nec ita transpareat. Eius plura ab autoribus recensentur genera. Quædam enim in Cypro, & circa ripas Termodoontis fluvii, in Capadocia reperitur: Persica æri similis conspicitur. Est & alia magis glauca quam mare, quæ ruboris nonnihil admisit, & ex purpureo cæruleum refert. Alia reperitur in speluncis montis Idæ in Phrygia, pellucidior purpura, quæ cochleæ marinæ sanguine tingitur, & vini nigricantis colori similior, Amethysto saturatior. Alia aquæ glaciem: alia niuem colore imitatur, quæ ob id à Plinio, *Iasponyx* vocatur: aliæ *Crystallo*: aliæ vitro similes sunt. Non potest exprimi gratia illa, quæ in *Iaspide* cernitur, quæ ex multorum clarissimorum, e.g. viridium, rubeorum & alborum mixtione exsurgit. Figuræ vere
quas

*Iaspis vn-
de dicta.*

*Iaspidis ge-
nera &
differētia.*

quas pulcherrimæ aliquæ maculæ exprimunt, stupendæ sunt, quæ clararum aëris nubium more, montes, flumina, campos, animalia diuersa, & nonnūquam homines armatos, sub pedib. serpentes habentes, exprimunt, quam virtutem contra omnes inimicos habere asseuerant. Vnde in Apoc. c. 2. cœlestis Ierusalem fundamenta, muriq; , ex Iaspide constituuntur, significando, ex interpretatione S. Hier. quod vis Iaspidis, & magnitudo scientiæ diuinæ, quancunque falsam doctrinam expugnet & superet. Sunt qui herbarum imagines illis insculpāt, quas multis virtutib. medicinalib. præditas esse affirmant, præcipue quod sanguinis impetum compescant. Galenus nunnulorum testimonia citans, Iaspidis vires. Iaspidem viridem à collo suspensam, ita vt stomacho è directo respondeat, illum corroborare, ventriculi os confirmare, omnesque naturales virtutes mirabiliter adiuuare testatur. Id quod se quoque expertum fatetur.

ANNOTATIONES.

Magnitudinem suam] Testatur Plinius se magnitudinem Iaspidis vndecim vnciarum vidisse, formatamque inde effigiem Neronis thoracatam. Quod de orientali tamen intelligendum est: siquidē in German. Bohem. & alijs in locis maxima frustra

effodiuntur, ex quib. nonnūquam fontana, mense, & alia efficiuntur. Refert Petrus Bellonius, se in itinere per Albaniam, veteribus Epyrem dictam prouinciam Iaspides variorum colorum in agris, atque etiam Chalcedonios vidisse: imò nonnūquam & ipsos edificiorum in pagis muros, è Iaspidis & Chalcedoniis lapidibus extructos fuisse.

Iaspidum genera & differētia. Iaspidis electio.

Eius plura ab autoribus] Optima est Scythica, dein Cypria, pōstremo Ægyptia. Probat non admodum parua, splendens, viridis, sanguineis guttulis plurimis, ac valde viuum sanguinem emulantibus, conspersa. Sunt etiam quæ lineis distinguuntur. Familiaris ei color est in vario ferrugineus. Hodie tantum nota est, quæ ad rufum colorem inclinat, Ienæ, pluribusq; alijs locis in Germania nascens. Adulteratur maximè tinctura, idq; in gloria Regis Ægyptij ascribitur, qui primus eam tinxit.

Iasponyx vocatur] Iasponyx lapis in vna sui parte est Iaspis, in altera Onyx. Hæ quoque ex proprijs venis, prope Mittelbachum Misnia oppidum, eruuntur.

Virum ex figuris lapidibus in sculptis, virtus aliqua peculiari in gemmas ex collo deduci possit.

Sunt qui herbarum] Ars lapidem in varias figuras transformat. Tales etiam sunt imagines: quas plerique diebus certis, & pro astrorum constitutione certa in gemmas incidi curant. Sculpunt autem gemmas, ex gemmisq; sigilla conficiunt potissimum Chaldaei & Magi, quod putent per huiusmodi figuras, ab ijs lapidibus, in quibus sue-

fuerint, admirabilia quadam opera effici posse. Cum Chaldaei faciunt Alchymistæ, Conciliator, Pomponatius, Franciscus Rueus, & alij. Porro, cum figura per se, nulla vi agendi prædita sit, utpote quæ à solo motu locali, Philosophorum sententia, producendi virtutem nullam habente, perficiatur, quæstio est, unde imagines & sigilla, vim efficaciamq; tantam accipiant?

Sunt autem qui figuris huiusmodi ex celo in lapides deduci admirabiles virtutes credant: ex quibus sunt citati auctores. Sunt alij qui à Dæmonibus talia fieri censent: inter quos est Thomas Erastus. Quæ sententia, ut communior est, ita etiam magis ad verum accedit. Nam ex celo virtutes huiusmodi in figuras deduci non possunt, quandoquidem celum cum sit agens naturale, naturaliter, & in id tantum, quod naturale est, agit. Sed figura Magica & Astrologica, naturales non sunt: nec ars, res, quæ natura sua inhabiles alioqui erant, habiles reddit, ut pati naturaliter possint. Quis ergo celum in illas actione sua, virtutes, tam admirabiles insinuet? Præterea lapides eandem naturam post imaginum calaturam retinent, quam habebant antea: non magis n. ars naturam immutare, quam dare potest. Quare si lapides, cum figuris illis carebant, vires celestes accipere non erant apti, quomodo apti efficiuntur per artem? Quæ namq; naturam eandem habent, eodem semper modo mouentur à celo; quæ diuersam, diuersis tantum modis patiuntur.

Sed ars naturam lapidis non mutauit. Siue enim Magnes, e.g. insculptam figuram leonis, tauri, vel musca habeat, siue non habeat, neque magis, neque minus est Magnes, quam erat prius. Ergo si lapides apti non erant, figuris destituti tantos influxus recipere, nec erunt apti post imaginis impressionem. Cum ergo figura huiusmodi, nec à se, nec à cælo, vim vllam habeant, qua effectus admirabiles produci possint, cum lapides eiusmodi quid operari videmus, reliquum est, vt vel à Deo, vel à Damone, huiusmodi effectus produci existimemus; vel certi casu sequi. Nihil enim est aliud, in quod tanquam in causam referri possint, & figura ipsa signum esse potest, quo causa intellectu pradiata, ad agendum incitetur. Sed Deus huiusmodi effectuum causa censei minime debet, quippe cum figuris superstitiosis, & communi Ecclesie iudicio, hoc est suo non approbatis, minime adducatur, vt que ad cultum & honorem ipsius proprie nec pertinent nec referuntur, ipse operetur. Est ergo Demon, qui per figuras istas & imagines lapidibus insculptas, tanquam per signa, quæ ipse nouit & instituit, effectus illos admirabiles operatur.

Iaspis vbi
effodiatur.

Iaspide multum nobilitatur Cygnæa, vbi tanta copia eruitur, vt aedificiis publicis (rudi tamen forma) à veteribus sit inclusa. Effoditur etiam Cora, sanguineo colore rubens: Similiter flauo colore diluto, ein bleichgälber Jaspis: flauo colore saturo, ein schöner rothgälber Jaspis. Sic etiam

Eusebij rubra, quæ in se habet, vt Geodes Mon-
teschanus, fluores candidos, pellucidos, sexangu-
los: flaua rubris maculis: saturo iecoris colore,
Ein dunckeler / leberfarber Jaspis: item ieco-
ris colore.

Esoditur etiam Iaspis, cui color est glaucus &
pinguis, vel viridis, lacte suffusa, è duobus Lygio-
rum montibus, ad Strigam, Silesia oppidum, Tur-
chesis non absimilis: quanguam Doctorum nonnulli
hanc gemmam Iapidum speciem esse velint. Quæ
ad Salam inuenitur, præcipue in rubro nigrum
colorem representat, quam incolæ vocant, ein roht
schwarzen oder leberbraunen Jaspis.

Galenus nonnullorum] Scribunt Græci,
Iapidem quæ viridi colore sit, alligatam & in an-
nulo gestatam, cibum in stomacho non continen-
tibus prodesse: quæ autem subviridi, quoniam effi-
caciore sit, oculorum cicatrices & pterygia exte-
nuare. Suspensas ad plurima valere aiunt, nempe
ad omnem sanguinis fluorem, narium præcipue,
ad protegendum conceptum & partum iuuan-
dum à femoribus appensam: Veneremque inhi-
bendam, febrem & hydropem fugandam. Con-
fert n. huic bifariam. Nam multi ex fluxu sangui-
nis in hunc incidunt, & concoctionem adiuuando.
Roborato a ventriculo, concoctiones meliores fiunt,
probatioresq; sanguis gignitur, nec tam dilutus &
serosus, qualis in Ascite, hydropis specie, produci cõ-
suevit. Hæc a. intelligenda sunt, si a collo suspēdatur,

Iapidis vi
res.

antequam hydrops vires sumpsferit. Confirmata enim nihil prodeunt. Nonus, Medicus ex antiquioribus non contemnendus in ca. de Epilepsia affirmat: Iaspidem viridem à collo suspensam, epilepsiam arcere. Cui suffragatur multorum experientia, qui testantur, si Iaspis super os stomachi alligata, per diem ac noctem, ab epilepticis portetur, & aeger sudore corripiatur, agrum à paroxysmo liberari: sin minus, fato concedere. Idem in viris & mulieribus infinitis probatum esse inquit. Visui confert, quoniam omnis color viridis illi utilis est. Pellit inanes cogitationes, non omnes, sed eas, quæ ex sanguinis impetu procedunt. Quod si Iaspis argento claudatur, eius virtus plurimum iuuatur, quoniam maiorem virtutem habet Iaspis in argento quam auro.

DE LYNCVRIO SEV

Succino.

CAP. IX.

EPIPHANIVS huius vocis *Lyncurij* seu, ut alii scribunt, *Lycurij*, quæ textui Hebræo quoque parum correspondet, ambiguitate motus, dubitavit, quænam gemmarum species intelligi deberet. Existimavit tamen per hoc vocabulum *Hyacinthum* intelligi, quæ pretiosus quoque lapis est, & inter 12. in Apocal. recensetur, quo loco *Lyncurii* nulla

fit mentio. Illum tamen veram Hyacinthum, purpuream scilicet, minime intellexisse necesse est, sed eius speciem quandam citrinam, quæ croci colorem quasi referat. Plinii pariter Ælianique derivatio vana est, qui existimant, Lyncurium sic dictum esse, quod ex vrina Lynçis animalis ob videndi aciem famosi, gignatur, quæ ita reddita, glaciatur, arefcatur in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, Lyncurium vocatas. Quod & ipsos Lynçes sentire, hoc documento probatur. Nam egestum liquorem arenis in quantum potuerunt, contingunt, inuidia quadam naturæ, ne talis egestio in vsum humanum transcat. Vnde celerius solidatur, & in gemmæ formam transit, stomacho vtilissima, & à mulieribus pro decore expetita. Veritati tamen magis consonum est, vt per hanc gemmam intelligatur Ambra flaua, quæ cum venustissima sit, & auri more splendeat, propterea meritò inter gemmas connumeratur. Quoniam vero hæc in littore Germanico reperitur, & in Suecico mari ex arenis colligitur: nec tamen, quantumuis multa diligentia Romani quoque vsi fuerint, vnquam comperiri potuit, vtrum hæc species gemmæ ex mari illo glaciali apportata existat, cum formicas, culices, muscas, araneas, aliaque id genus animalia,

cum

*Plin. lib.
nat. hist. 3.*

6.38.

cum alis apertis inclusas, esse cernamus: vel an species quædam bituminis clari existat, quod in littoribus illis generetur, & per maris impetum, inter arenas expellatur, quemadmodum libro 6. cap. 26. de thermis demonstrauimus. Ex quo nata mihi verisimile fit Electri fabula apud Græcos. Quemadmodum enim Græci fabulati sunt, Electrum nasci ex lachrimis sororum Phaëtontis fulmine icti, quæ fratris mortem deplorantes, in populum arborem tandem conuersæ fuerint, & perpetuas fundant lachrimas iuxta Eridanum amnem, quem Padum vocamus, vnde postea in electrum & succinum coeant. Eodem modo alii finxerunt, clarissimam hanc Ambram ex vrina Lyncis arena coperta, nasci. Per Lyncurium igitur intelligemus Ambram pretiosam, clarissimam, ex quibus Principes coronas precarias fieri curant: quæ verum Antiquorum Electrum, multis infirmitatibus conuectens, censeretur debet.

ANNOTATIONES.

Succinum
vnde di-
ctū, eiusq;
variarū ap-
pellatio-
nes.

Succinum sic dictum est à Romanis, quod ex succo concreuerit, non quidem arborum, sed ex terra visceribus emanante: & dicitur Græcis ἤλεκτρον, quia tritum calefactumque attrahit & allicit ad se paleas & res minutas, non secus ac Magnes ferrum, Persis Carabe, Arabibus

Am.

Ambra, veteribus Germanis Glessum, hoc est vitram, vitreum, quia vitri instar pellucet: nostris Aegstein / Bornstein / Aegyptijs Sacal, Scythijs Sacrium Lyncurium, & Langurium, alijs materia Succini nobilissimus terra succus est viribus Balsamo haud absimilis, odorem suavem & fragrantem spirans, Prussia natiuus & familiaris, cuius tamen fontes vel scaturigines hactenus nunquam in tota Borussia in conspectum nostrum prodierunt, aut e terra erupisse visæ sunt.

Videmus enim istius pretiosi balsami succum, nostras manus effugere, & per meatus subterraneos luto sordibusque inquinatos, labi & deuolui in mare fluctibus feruens, quorum tempestate hinc illinc agitat, tandem concutitur, quoad frigiditate maris concreseat, & eiusdem salsedine alteretur. Succini autem, cuius feracissima est Borussia, tres precipuas differentias norunt incolæ ex colorum varietate sumptas.

Prima lutea est, grata perspicuitate transparentis, aurum colore representans.

Altera alba, imo candidissima: Tertia obscura, confusos & varie mixtos colores obtinet, cuius maior est copia, sed minima utilitas, cum neq; ad medicinas, neq; ad ornamenta id transferre soleat. Nonnulli quartam addunt speciem nigram, scilicet que alias Gagates dicitur, qua est amarissima, odorù ingratu, capitis dolorem fumo suo pariens.

Succium candidum inuentu est rarissimum, quod etsi prima facie sordidum ac vile videtur, sicut & apud Romanos olim in nullo fuit pretiosum, tamen admirande virtutes ei insunt. Gustanti linguam commansum, singulari afficit dulcedine, qua cetera Electri species, vel omnino carent, vel exigua sunt praeclata. Pestem & omnia venenorum genera arcet. Aiunt stridere candidum, quando venenum ei superfunditur. Cordi perutile est, ipsiusque malis ac palpitationi insigniter medetur: propterea veteres id electuario de gemmis admiscuerunt. Exsiccatur, leuiter calefaciendo, ideo etiam ad humidos capitis morbos valet. Syncope & animi deliquio, vertigine, & epilepsia correptos, odore suo fragrantissimo reuocat & excitat: tussi immoderatae & capitis defluxionibus medetur: dentium dolorem mitigat, si parum eius in aqua rosarum coquat, & pauillulo Zinzibere addito, in ore eius decoctum detineatur. Marcelli Empirici testimonio, ad cardialgiam, hoc est, ad morsum oris ventriculi, plurimum valet, si decocti eius per triduum vncia dua propinentur. Calculo & vrinae difficultate vexatis prodest: menses prouocat, vteri strangulatum singulariter compescit, eumque procidentem, sumus eius loco suo restituit: grauidis gestationem fatuum leniorem reddit: in puluerem redactum ex vino propinatur ad album vteri fluorem, naturaliaq; corroboranda: sanguinem reijcientibus, & tabidum

conuenit: profluuiio feminis, ex ouo sorbili quoti-
 die drachmæ vnius instar assumptum, succurrit:
 intestinorum difficultati & sanguinis ex naribus
 fluori, subuenit. Mulieres illarum terrarum ad
 partus difficultatem, candido succino nihil habent
 præstantius. Parturientibus enim, drachmæ dimi-
 dia pondere, ex vino albo, potui datur ad factum
 maturandum partumq; accelerandum, quod fre-
 quenti experientia comprobatum est. Qui haustus
 longe efficacior redditur, vbi croci contusi, auri
 Vngarici limati, spicæ Romana, cuiusq; scrupu-
 lus addantur, vel in aqua arthemisia exhibeantur.
 Ad vrinæ difficultatem pari successu, drachma vna
 ex aqua saxifragiæ bibitur. Quidam hoc reme-
 dio cum semine paliuri, ex vino epoto, vrinam,
 quindecim diebus retentam, excreuit. Articulari
 quoque morbo conducit, si eius drachma media, ex
 ligni Guaiaci decocti vncijs duabus exhibeatur
 Quare ex eo optima conficiuntur medicamenta
 & ad plurima salutaria, ex quibus non contemne-
 di sunt pastilli, item pilulæ cuiusdam senis, di-
 ligentis obseruatoris succini præseruantes stoma-
 chum ab omni læsione intrinseca, nec permit-
 tentes putrescere humores in eo. Nam abstergunt
 & mundificant rugas parietesque ventriculi, &
 confortant cor. Quare euenit, vt qui assidue ijs v-
 tatur, permaneat illesus à dolore stomachi & capi-
 tis, reddaturque hilarior. Renes insuper & matri-
 cem purgant, mireq; conferunt oculis: quarum de-

Experimē-
 tum præ-
 stans ad
 partum
 acceleran-
 dum.

Pilulæ sto-
machicæ
ex succi-
no.

scriptio hæc est. ℞. succini albi subtiliter pulueri-
sati, masticis, ana vnciam dimidiam, aloës opt.
drachmas decem, agarici boni drachmas tres, ari-
stolochia rotunda vera, drachmam vnam. Misc-
antur omnia, & cum syrupo de absinthio, vel de
succo betonica, conficiantur pilulæ septem ex dra-
chma vna, Dosis earum sint duæ vel tres, vel quin-
que ante lecti introitam.

Quoniam vero non raro vsus fui, confectio-
ne mea de Succino in epilepticis & vertiginosis, &
nunquam nõ insignem vtilitatem agros ex eius vsu
percepisse vidi, adeo, vt frequentissimæ accessiones,
quibus antea affligebantur, illos aut plane deserue-
rint, aut certè longe melius habuerint, cuius etiam
non semel mentionem feci, in centuria prima cu-
rationum mearum ratione institutarum, quo be-
neficio hoc plures participarent, eius descriptio-
nem subnectere volui, quod sic habet. ℞. succini al-
bissimi preparati, drachmas tres cranij humani
vsti, radicis pœonia, ana drachmam vnam, cina-
momi, spicæ nardi, spec. diacymini, ana scrupulum
vnum, corallorum rubeorum preparatorum, mar-
garitarum præp. ana scrupulum medium. Pulue-
risatis omnibus exactè adde saccari altissimi in
aqua rutæ dissoluti quantum sufficit, & fiat con-
fectio in rotulis, quarum duæ vel tres mane &
vesperi deglutiantur.

Confectio
de succi-
no.

Hæ enim tabulæ epilepticæ humores crassos ex-
tenuant, vaporesque turbulentos ex his ortos, disti-
pant,

pant & discutunt, catarrhos exsiccant, caput ipsum, omnesq; sensus mirè roborant, nec solum manifesta, sed occulta quoque proprietate, efficaciter iuuant.

Incidi etiam & commisceri poterunt hæc tabula, cum puluere grosso, communiter appellato, & alijs rotulis ad confortationem cerebri & stomachi facientibus, non sine luculento commodo & profectu. Id autem tum demum faciendum erit, cum corpus vniuersum probè prius euacuatum fuerit.

Ex succino albo singulare præseruatiuum pro apoplexia, Epilepsia, & catarrhis ad pectus delabentibus præparatur, quod multi pro secreto tenent. Cuius hæc est compositio vel descriptio. *Spec. diatrod. drachmas 3. diamarg. frig. de gemmis, ana drachmam mediam, succini albisimi dr. 2* Misce, fiat puluis, de quo in aqua ex cerasis nigris destillata drachma exhibeat, semper die proximo à nouilunio. Omne electri genus in candidum conuerti potest, si iustam in mari trahat moram. Vetustate enim albedinem acquirit, dum à salsedine maris alteratur, & fecibus extersis & elotis magis depuratur.

Fuluum & transparens apud Italos in maiori habetur pretio, cum candidum ipsis rarum sit, & pene incognitum, quod tamen incolæ harum terrarum propter raras & eximias vires maximi facere solent. Fuluum tornò Dantiscæ

& Regiomonti elaboratur, à quamplurimis artificibus. ac inde infinitæ corollæ precariæ fiunt, sphaerulis tum maioribus, tum minoribus distinctæ, æquitum statuæ, cochlearia, candelabra, aliæque figuræ pulcherrimæ. Sed miru dignum est, in statuis illis, araneas, muscæ, formicæ, culices, aliæque animalcula implicata & intus herentia, quorû tamen succino, cui inclusa videntur, confractò, nullum appareat vestigium: quod verum esse testatur Galenus Bellobonus medicina Doctor, confractis vno aut altero globulis. Succinû attritum & calefactum specifica sua virtute, festucas, quisquilias, & leuissima quæque allicit & attrahit, præter ocymi surculos, & quæ oleo perfusa fuerint. Vnde Electrum, & Persica dictione, Carabe, hoc est, paleas rapiens, vocatur.

Ipsu solidu digitoru quidam attritu, aliquam accipit vim caloris, sed maiorem, si atteratur panno rudi, ligno, lapide, cæterisque rebus duris. Coram toxico madet perinde ac Adamas.

Ex ramentis fiunt pulueres suffumigatoriij aduersus pestem & catarrhos frigidos exsiccandos, quorum odor ad tertium diem durat.

Coquitur & ex ijs vernix, Germanicè *Sernitche* cuius multiplex vsus est, tam pictoribus, quam Typographis & alijs artificibus.

Oleum de
Succino e-
iusq; vi-
res.

Ex ramentis succini mellei & transparentis, Chymici per ascensum eliciunt oleum copiosu pretiosissimu, candela instar ardens, & pini odorem re-
fe-

ferens, q̄ non tantum electri est colore, sed quouis auro purissimo magis nitet. Appellatum fuit olim sacrum, propter vires eius admirandas & arcanas. Habet quidem easdem quas succinum ipsum; verum multo efficaciores. Nam quicquid efficacie & virium in 5. 6. vel 7. libris succini inest, in libram 1. facile redigi potest. Superat sua facultate omnes aquas vitæ, quas vocant, omneq̄ aurum potabile, præsertim in apoplexia & epilepsia curanda, siquidem calidissimum est, incidit, extenuat, aperit, & discutit potenter. Ideo in affectibus frigidis, præcipue colicis & vterinis miracula præstat: sicut & in excitandis epilepticis, quiq̄ alijs affectibus soporosis sunt correpti, felicissime evtuntur: Ex vino maluatico, aqua petroselini, saxifragiæ, vel alio liquore exhibitum, calculos vrinamq̄ educit: in strangulatu vteri efficacissimum est, si naturalia & os eius ipso inungamur. Sex vel septem gutta, in aqua pulegij exhibitæ, retenta menstrua prouocant. Totidem gutta in duobus cochlearib. verbena vel sceniculi propinata, fœtus euocant partumq̄, facile reddunt. Huius duæ aut tres gutta maiorem efficaciam habent, quam pulueris eiusdem longè maior quantitas, cuius vna vel altera gutta naribus inuncta, indubitanter à peste & aëre pestilenti præseruat. Olei huius duo vel tres gutta, cum pari portione olei gariophyllorum, in bombace, vel pomo ambra gestatæ & odoratæ, catarrhos consumunt, & infectum aërem arcent.

Remediū
elegans
pro peste.

Idem præstant tabula cum vna vel altera gutta olei succini commixta. Quia ratione hoc oleum vtiliter, in eiusmodi corruptione aëris pro vero Europæo balsamo vsurpari potest. Non solum autem à peste præseruat, sed eadem correptos, scilicet etiam curat, si septem gutta olei, cum drachma media salis absinthii, in aqua cardui benedicti, vel oxalidis accipiantur, & ager se ad sudorantem componat.

Pro loque
la recupera
nda.

Multi enim huius remedij beneficio, Dei gratia, euaserunt. Qui ab apoplexia, epilepsia, paralyti vel alio quodam capitis affectu sibi metuunt, optime præseruari possunt, si in aqua aliqua appropriata, v. g. betonica, lauendula, cerasorum nigrorum, zilia, saluia, cinamomi, gutta vna vel altera, mane assumatur. Quod si statim à principio inuasionis paroxysmi apoplectici vel paralytici 7. vel 8. gutta huius olei, cum aqua cinamomi, betonica, vel lauendula accipiat, loquelam mox restituit. Omnes enim corporis facultates imbecillas roborat, humores consumit, & cerebrum confirmat, aperitque: Vnde oleum hoc in medicina ad capitis defluxiones feliciter miscetur. Vetustate tamen inspissatur & crassius redditur, posteaquam tenues & ignea partes exhalauerunt. Etate etiam lentescit, & ad bituminis liquidioris consistentiam redire videatur. Qua ratione autem hoc oleum paretur, id apud Euonymum, & Ioannem Guinterium Andarnicam inuenies.

Nostrium enim institutum non est, singulorum oleorum compositiones explicare; verum usum tantum, & vires eorundem exactè docere.

DE ACHATE.

CAP. X.

LAPIS Achates sic dictus fuit, quasi sociabilis & gratiosissimus, ob magnitudinem & varietatem colorum ipsum comitantium: Qui tamen diuersis nominib. exprimitur, pro diuersis figuris, cognomina eius mutantibus, quas refert. Repertus fuit primum in Sicilia, teste Plinio, iuxta flumen eiusdem nominis, postea plurimis locis, numerosus admodum. Ex quibus principem locum obtinet, *Achatum* *Perileucos* dictus, qui *differētia* colorem nigrum vel obscurum ostentat, & *gene-* extrinsecus albis lineis intersectus marmoris vel eboris instar. *Leucachates* dicta, tota alba est. *Hemachates*, sanguinis colorem representantibus lineis conspersa est. *Corallachates*, guttis aurcis, Sapphyri modo distincta est.

Antachates cum vritur Myrrham redolent. Aliæ leoninæ pelli similes sunt, quam hodie forte lingua vulgari *Broccatellam*,

*Achates
mirabilis
PyrrhiRe-
gis.*

*Achatum
vires.*

appellant, in India aliæ inuentæ, species fluminum, nemorum & iumentorum, etiam effeda, staticula & equorum ornamenta reddunt. Mirabilis Achates fuit ea, cuius idem Plinius libro histor. natur. 37. c. 1. meminit. Pyrrhi illius Epiri regis, qui aduersus Romanos bella gessit, quæ nouem Musas, cum Apolline citharam pulsante, pictas referebat, non arte, sed sponte naturæ ita discurrentibus maculis, vt Musis quoque singulis sua redderentur insignia. Commendantur quoque illæ, quæ vitri modo transparent & colorem leonatum clarum obtinent, quem Epiphanius innuere voluit, eundem colorem, Hyacyntho suo, aut potius Electro, assignando. Cæterum omnem Achatem, venenis pestiferis, scorpionum atque viperarum ictibus, aduersari astruunt.

ANNOTATIONES.

Lapis Achates] Terra vi foris tam admirabilem florum varietatem procreans, semetipsam pulcherrimè depingit atque exornat tot coloribus: sic in visceribus atque intimo sinu suo gemmarum lapidumque coloribus, & multiplici in ijs effigie, maculisque diuersissimis videtur quodammodo oblectari & placere sibi. Cernuntur enim in lapidibus similitudines expressæ stellarum, liliorum, montium, conuallium, arborum, nemorum, fluminum,

num, quorundam piscium, galli gallinacei, salamandra, simia, iumentorum, ornamentorum equestrium, curriculorum, rotarum, oculorum, cordis, humanae faciei, imo humanorum corporum. Quales formas praeter ceteris omnibus lapidibus recipit Achates corrupte ab Alb. Magno, Agathes dicta, quae tam varii generis est, ut unum lapidem esse non credas. Candida, rubea, crocea, cinerea, viridis, nigra, varia, carulea. Quid moror? huic uni nec omnium aliarum gemmarum colores satisfaciunt.

Pro diuersis figuris] Achates & Iaspides omne genus colorum recipiunt. Iaspides tamen appellamus, cum natura magis terrea sunt, molliores, obscuriores, ac magis opaca. Achates cum magis nitent, & perspicuitatem quamdam retinent. Quod si quis obijciat, Achatem Perileucon dictam, non esse prorsus perspicuam. Respondeo, si in tenues ac laticas laminas diuidantur perspicuitate non carere, quae in opaco videtur: ut contra in Iaspide, in perspicuitate, inequalitas, turbulentia atque obscuritas, adeo ut constet, utrumque lapidem fieri ex diuersis ac commixtis materijs atque exhalationibus: Sed Achatem ex tenuibus, Iaspidem ex terrenis, crassis atque impuris: quocirca etiam errores & vitia maiorum sunt & frequentiora in Iaspide quam in Achate.

Coralloachates] Hanc Solinus corallo similem esse dicit, sed illam guttis auro micantibus, & scorpionum ictibus resistere.

Mirabilis Achates] Hanc pulcherrimis verbis expressit Marbodæus, his verbis:

Rex Pyrrhus digito gessisse refertur Achaten,
Cuius plena nouem signabat pagina Musas,
Et stans in medio citharam tangebatur Apollo.
Natura, non artis opus mirabile dictu.

Vidisse se refert Camillus Leonardus Pisauriensis Achatem cum septem arboribus in vna planicie pictis, rem pulcherrimam & visui gratam. Hieronymus Cardanus testatur se habuisse tres Achates varios: vnâ cum capite Galbæ, colore ferrugineo, diluto, lineis nigris figuram eam referentibus. Aliam cum multis oculis albis, ac quasi pupilla in medio ferruginea. Tertiam cum effigie ignis ardentis & fumi carulei: inde aëri circumambientis liuidi, quem quasi cœlum rubrum circumdat, vt vespere cum Sol sereno occidit.

Pyrrhi Epiri Regis] Certo satis constat, ante Pyrrhum, Epirotarum regem, cum Romanis bella gessisse Græcorum neminem. Id quod multis verbis in Attica Pausanias conatur ostendere.

Pyrrhi Epi
ri Regis
ortus & hi
storia.

Hic autem Rex à magno Achille genus duxit, & à Tarentinorum multitudine, qui Romanorum arma in se concitarant, cum suis viribus diffiderent, frustra maioribus natu reclamantibus, accersitus, cum numerofo exercitu, in Macedonia, Epiro, & Thessalia conscripto in Italiam venit: præmisso Cynea Tarentum cum 3000. equi-

equitum, & 20000. peditum, funditoribus & sagittariis 500. & elephantibus viginti, vel, vt Tro-
 gus, quinquaginta, à Ptolomeo in biennij vsum
 missis. Hic Alexandri Magni amulus creditus fuit,
 & in Italiam venisse, magis eius occupanda stu-
 dio, quam auxiliij ferendi Tarentinis. Vbi Tarenti
 accepit, Val. Leuinum consulem, populari Luca-
 niam, ad Sirim fluium ei occurrit. Pugnatum
 hic acriter est, & minimum absuit, quin hic per-
 ierit. Hasta deiecta, equo confosso, celeri suorum
 occurso, recentem alium conscendit. Vicit hoc
 praelio Pyrrhus, cassis Romanorum 16000. vel vt
 alij volunt, 7000. Mittitur à Senatu Fabritius, ad
 redimendos captiuos, ad regem. Idem tentatur
 multo auro à Pyrrho. Bis sub hac ancipiti pra-
 lio pugnatum fuit, nocte dirimente pugnam ad
 Asculum. Accersitur inter hæc à Syracusanis in
 Siciliam, vbi feliciter aduersus Carthaginenses
 pugnavit, & eorum res grauius afflixit. Rhēgio
 à Romanis occupato, per literas, à Tarentinis &
 Samnitibus, in Italiam reuocatur.

Ibi Pyrrhus à Curio Dentato, magno praelio
 superatus fugit ex Italia, amisit in pugna vigin-
 ti trib. millibus, anno sexto, ex quo in Italiam ve-
 nerat. Tarento profugit mox in Siciliam: de
 inde in Epirum rursus traiecit.

Statim in Macedoniam irruit, ad postremum
 Argos occupauit, vbi ab ancilla, de tecto, tegula
 percussus obiit. Qui plura hac de re legere cupit, is

videat *Florum*, abbreviatorem *Liuij* lib. 12. 13. 14. *Valer. Max. cap. 1. 2.* *Plinium de viris illustribus cap. 35.* *Plutarchum in vita Pyrrhi. Aug. c. 17.* *Eutropium c. 12.*

Sua redderentur insignia] Nomina, officia, insignia nouem Musarum, describit *Hesiodus* in principio *Theogoniae*. Et *Vergilius* in opusculo. *Latius Diodorus Siculus circa princ. l. 5.*

Cur Achates nostro tempore parui aestimetur.

Achates olim in magna fuit auctoritate: nunc in nulla est, non quod viribus minus quam antiquitus polleat, sed quod sit copiosior.

Qua enim occasione solet in rebus humanis elationem fastumque raritas asferre: eadem etiam multitudo & crebrior familiaritas contemptum parere consuevit. iuxta versiculum:

Achatis vires.

Quod rarum charū, vilescit quotidianum. Colores in Achate rubri, acuerē visum creduntur: eandem cor recreare: sitim ore contentam arcere astruunt. Aquila Achatem nidis suis imponentes ad defendendum pullos contra venenata, docuerunt, eam ictui Scorpionis alijsque venenis plurimum conferre.

DE AMETHYSTO.

CAP. XI.

Amethestus unde dicta.

AMETHYSTVS quasi ebrietatem arceat, grecis inde dicta fuit. Vnde opinio haec nata esse videtur, quod à crapula & ebrietate

referentem vindicet. Alii causam nominis referunt, quod ad ruborem vsque vini accedens, priusquam eum degustet, in violam purpuream desinat, vt purpuræ videlicet fulgor vsque adeo non sit, sed in vini colorem euariet. Principatum Amethysti Indicæ tenent, quæ florem Hyacynthi repræsentant. Prælucescunt autem colore violaceo, qui tamen postea dilutior euadit. Scalpturis præ cæteris gemmis facilis est, quæ si rarior esset, cariore pretio venderetur. In voce Hebræa somnium significare dicunt, eo quod digitis gestata, infomnia graua pariat.

*Amethystorum e-
lectio.*

ANNOTATIONES.

In violam desinet] *Facetè ludit Plinius, dum inquit: Vix audet gustare vinum, hoc est, pusillum è colore delibat. Oritur autem hic color è puro, nec diluto nigro, splendore igneo immixto, vt in a-
cini vuarum fit.*

Scalpturis præ cæteris] *Amethystus eiusdem pene molliciei cum Crystallo, simulq; sape vnà inueniuntur, albaque à Crystallo vix discerni potest, colore viola purpurea, visui admodum grata est.*

Misnia quoque celeberrima & fertilissima Germania Regio, Amethystorum ferax est. Eruiunt enim Wolckenstaini, è fodina, qua ex Amethysto nomen inuenit. Eiusdem quoque prouinciæ, riui quidam hanc gemmam pariunt, præcipueque ri-
uus

*Amethysti vbi eru-
antur.*

uus quidam supra arcem Hohenstein / qua milia-
 vi vno, à Stolpa Misnia Ciuitate, distat. Reperitur
 etiam in flumine Trebisa prope Misenam. Eadem
 etiam in Bohemicis montibus colligitur. Simi-
 liter quadrangula & sexangula, in Geode Mon-
 teschano. Quae tamen inter se differunt: quadam
 enim ad formam Crystalli descendit, quadam vero
 sunt impuriore, lineis crystallinis distincta, quae
 Venetys expoliuntur & Constantinopolim auc-
 huntur, quibus mulieres Turcica ad decorem vt-
 untur: Alpes quoque Sedunorum hanc gemmam
 viliores tamen producant.

Amethy-
 sti orienta-
 les qua-
 ratione à
 Misnensi-
 bus Æthio-
 picis & Bo-
 hemicis di-
 stingui de-
 beant.

Quaratione vero vera orientales Amethysti ad
 Æthiopicis, Misnensibus, & Bohemicis distingui
 debeant, id docet Georgius Agricola, his Hyacyn-
 thi nomen tribuens, sequentibus verbis: Color
 Amethysti magis ruber est, Hyacynthi nigrior.
 Fulgor vero purpure in Amethysto emicat, non
 extoto igneus, sed in vini colorem deficiens, vt
 sit leuiter roseus nitor. In Hyacyntho est dilu-
 tus, primo quoque aspectu gratus euanescit (vtor
 Pliny verbis) antequam satiet, adeoque non im-
 plet oculos, vt pene non attingat, marcescens
 celerius nominis sui flore. Amethystorum varia
 genera vide apud Plinium lib. histor. natur. 37.
 cap. 9.

Amethy-
 sti vires.

Aristoteles autor est, Amethystum vmbilico
 adnotam vini vaporem primum ad se traheret
 deinde cum discutere, proindeque ebrietatem re-

primere: acuit ingenium, & somnum minuit. Vaporens enim à capite arcet. Creditur etiam venenis resistere.

DE CHRYSOLITHO.

CAP. XII.

CHRYSOLITHI nomen idem sonat quod gemma aurea, cum hæc gemma reuera aereo colore transluceat. Illi præterea qui hæc Hyacyntho cæruleo comparant (quemadmodum supra de Lyncurio diximus) minime florem, sed ambram, colore aureo perpicuam, intelligunt. Nonnulli scriptores hanc rutilantem, flammeam, Pyropon appellant. Differt à Topazio, qui colore magis rubet, & splendore aliquanto plus ad candidum colorem, & marinæ aquæ virorem desinit. Electas Chrysolithos Æthiopia mittit: Arabicæ vero magis turbidæ sunt & variæ, & fulgoris interpolati, nubilo macularum, & quæ limpidæ contigere, veluti scobe sua refertæ. Amuleti loco, in sinistro præsertim brachio deligatæ, à fascino nationibus ferentem tuentur.

Chrysolithus quæ ratione à Topazio differat.

Chrysolithi vireæ

Chrysolithus ab auro nomen habet, propter similem colorem. Perspicua est & prædura. Refrigerat adeo manifeste, ut sub lingua detenta, sitim febricitantibus extinguat. Quod quamuis etiam Crystallo & alijs pluribus gemmis commune sit, non tamen adeo euidenter.

Debet tamen aqua frigida sæpius refrigerari. In auro posita & in sinistro brachio portata, Demones terrere & fugare dicitur, timores quoque nocturnos & melancholiam minuere & depellere, intellectum confortare, & molestis insomnijs aduersari. Id quod Franciscus Rueus crebro se suis se expertum testatur.

Pro mole-
stis insom-
nijs.

Hoc loco non possum præterire notabilem historiam, quam Hieronymus Cardanus, de admirandis curationibus refert de viribus Chrysolithi, his verbis: Cesarem Palauicinum, aliumque nobilem ex oppido Gallarati, melancholia & comitiali morbo, alternatim (quorum vnus iam quindecim diebus cum febre; Palauicinus alter, iam sex mensibus, sed sine febre, verum cum clamoribus) laborātes, & frustra à Medicis vexatos, somniferis lotionibus capitis, solo potu pulueris Chrysolithi ex vino, in octo dierum spacio sic liberaui, ut nunquam morbus redierit. Sanguinem è vulnere fluentem, superalligata sistit: libidinis incendia compefcit. Chrysolithum tritam & potatam,

vniversalibus premiffis; Asthma & Orthopnoeam curare Albertus docet quam horis matutinis pulcherrimam apparere dicit, in alijs horis non adeo formosam & sibi difsimilem, corrumpique eam & fugari ab igne, quia ab illo inflāmetur. Aiunt quoq; Chryfolithos in Germania nasci, in iugis scilicet Misniacis & locis conterminis, splendore tamen ad candidum languido, quam alie magis fragiles & molles, adeo vt poliri non possint.

Chryfoli-
tus vnde
corrumpatur.

DE BERYLLO ET CRY- stallo.

CAP. XIII.

BERYLLVS Epiphanio teste, gemma glauca est, colore quieti maris, aut Hyacynthi dilutioris. Nascitur circa finem montis Tauri, & in Euphratis littoribus. Hos Plinius originem in India habere refert, raroq; alibi reperiri. Poliuntur omnes sexangula figura, artificum ingeniis: quoniam hebescunt nicolor surdus repercussu angulorum excitetur. Aliter enim politi, non habent fulgorem eundem. Probatissimi sunt ex iis, qui viriditatem limpidi maris referunt. Proximi qui vocantur *Chrysoberylli*, paulo pallidiores, sed in aureum colorem exeunte fulgore. Vicinum genus huic est pallidius, & a quibusdam proprii generis existimatur, vocatur

Beryllorū patria.

Beryllorū electio.

Chryseprasis eo quod porri colorem refertat. Quarto loco numerantur *Hyacynthi Zontes*, colorem *Hyacynthi* diluti præ se ferentes. Quinto quos *aeroides* vocant, viridiores, qui ab ære nomen acceperunt. Post eos autem *Cerini*, à ceræ, ac deinde *Oleagini*, hoc est, coloris olei. Postremi *CrySTALLIS* ferè similes sunt. Hi capillamenta habent sordesq; aliquin euanidi, *quæ sunt omnium Beryllorum vitia*

Beryllus, communia. *Beryllus*, *CrySTALLUS* & *Adamas*, inter *CrySTALLUS* se collati prima fronte omnes inter se conuenient, postea vero vnus ab alio facile discernetur. *CrySTALLUS* enim cum sexangulis videtur lateribus sua natura politis, & incutunt mucronem finientibus, quorum liquor ita absolutus est, vt nulla id arte possit æquari, qui in nonnullis Apennini montis cauitibus, maiores vero in Alpium iugis eruntur, quorum tamen aliqui obscuriores sunt. Sexangula præterea cernitur gemma *Iris*, ex argumento vocata. Nam sub tecto percussa Sole, species & colores arcus cœlestis in proximos parietes ei aculatur, subinde mutans, magna que varietate admirationem sui augens. Quæ tanto maior quoque est, eò quod in sole aperto radios in se cadentes discutiat. Hos omnes lapides *Beryllus* nitore suo superat, & in splendore variat, colorem auri, vel *Hyacynthi* vel limpidi maris vi-

rorem reddens, prout dictum est. His non multum absimilis, quod ad luciditatem externam & angularem, erit Adamas, exilior tamen & incomparabilis, excellentia sua omnibus superior, quemadmodum postea post Onychis explicationem dicemus.

ANNOTATIONES.

Beryllus à gentibus apud quas prouenit, nomen habet.

Vicinum genus] *Chrysoprasus* his precedentibus pallidior, trahit mixtam lucem ex auro & porraceo. Hunc propter guttas aureas, in coagulato quasi porri succo, *prassy* fecere speciem

Hyacynthizontes] *Græci* ζωνεῖν ligare dicunt, ζώνη Zonam. Hinc Hyacynthizontes, Hyacynthi quasi zona & cingulo quodam circumligatae. Vnde maxime inter Hyacynthos probati sunt.

Aëroides] *Colore* nimirum albicante cum paratissimo caruleo qui dilutior forte est quàm glaucus.

Quæ sunt omnium Beryllorum vitia communia] *Infestantur* plurimis vitijs, scabro, ferrugine, maculosa nube, occulta aliquando vomica, praduero fragilique centro, & sale appellato. Est & ruffa aliquibus rubigo. Alijs capillamentum rima simile. Hoc artifices litura occultant.

Beryllus, Crystallus & Adamas] *Si quis* interroget, in quibus Adamas à Crystallo differat, cum uterque niteat, & coloris sit candidi, vel potius

aquei? Dicemus nitorem Adamantis esse viuacem & robustum, vt non solum niteat & splendeat, sed rutilet quoque & micet: præterea, ferro vdo, igne, vetustate, vsu, impermutabilem esse, quorum nullum Crystallo conuenit celerrimè senescenti. Trahit & festucas Adamas si incalescat, non secus ac electrum, sed obscure satur, ob paruitatem: vbi Crystallus nihil agit.

Sexangula præterea] Vbicunq; Crystallus eruitur, plerunq; Iris quoq; inuenitur, sic dicta, quoniam figuram & colores Iridis arcus celestis plurimū imitetur. Itaque quidā radicem Crystalli esse dixerunt. Et reuera nihil aliud est, quam purissimus & albus Crystallus Iris sexangula, ratione quorum angulorum hunc splendorem de se fundit.

Beryllorū
electio.

Beryllorū
vires.

Inter Beryllos qui magis pallet, melior est, eundemq; ferunt contra pericula hostium valere. Sphærica forma si fiat, & radius Solis opponatur, ignem emittit, vt specula concaua & Crystalli, & manum gestantis exurit. Si inuoluatur Beryllus in panno lineo, & ponatur in aqua, vel etiam sine panno videtur aqua moueri. Valet contra vitia epatis, suspiria, eructationes, suspensio, prohibet paristhmia, & faciei, gula, orisque morbos. Illius ex aqua dilutum (infusionem nostri Seplasiarū vocant) oculos humidos sanat.

Pro oculo
vulnerato.

Si quis accepisset vulnus in oculo, siue id factum fuerit in pupilla, siue in reliquis oculi partibus:

accipe Beryllum, quem in mortario optime con-
runde, & postea per setaceum trajce, inde tenuis-
simè illum tere, de quo omni mane supino iacenti
homini, ad magnitudinem lentis in oculum infun-
de, quem postea clausis oculis, immotum, supinum
cubare iube, quod repetatur toties, donec conglu-
tinetur. Et quarquam fieri vix potest, vt visionem
recipiat pupilla vi scissa, huius tamen beneficio ocu-
lus meliorem formam acquirit. Quod si lesio extra
pupillam constiterit, beneficio huius medicinae
praclarè iuuabitur. Prodest enim egregiè contusio-
nibus & conquassationibus oculorum, siue pugno,
vel baculo, vel alio quodam corpore graui, contusio
illa facta fuerit, sicut multorum experientia
constat.

Crystallus gemmarum mollissima & te-
nerrima est, & ab illa ordo gemmarum incipit,
faciendis poculis apta, in quibus liquores non facie-
le concalescunt. Caloris enim adeo est impatiens,
vt ex ea facti calices, calido humore infuso rum-
pantur. Vnde poculis crystallinis maxima autori-
tas, quae in frigido potu maximè commendantur.
Hae ex gelu vehementiore concreto fit (vt autor
est Plinius lib. 37. suae historiae naturalis, cap 2.)
nec alibi reperitur, quam vbi maximè hibernae ni-
ues rigent. Albertus Magnus ex frigore; interdum
ex niue gigni prodidit. Id videtur probari ex ety-
mologia nominis. Graeci enim κρύος, frigus, vel ge-
lu dicunt, & ἔλλω, contraho: sicque Crystallus non

Crystallus
& eius ori-
go.

nisi concretum gelu esse dicitur. Eiusdem opinionis est Gregorius super primum caput Prophetæ Ezechielis. Habet, inquit, aqua ex se fluiditatem, sed per frigoris violentiam, in Crystalli conuertitur firmitatem. Vnde in Ecclesia ste scribitur, Flauit ventus Aquilo, & congelauit Crystallum. Huic tamen sententia refragatur Solinus. Nam si ita foret, inquit, nec Alabanda Asia, nec Cyprus insula hanc materiam procrearet, quibus admodum calor iugis est: imo etiam igni vel Solis feruori admota, statim liquefceret, quorum neutrum contingere, quotidiano testimonio docemur. Quin & glacies aquis innatat, Crystallus protinus subsidit. Hac tamen verbalis differentia, ex verbis Diodori Siculi, circa finem libri tertij euidenter dissoluitur. Crystallus, inquit, lapis, ex aqua oritur, puta congelata, non quidem à frigore, sed diuina caloris vi, que duritiem seruet, variosque colores suscipiat. Huius rationem assignat Aristoteles in lib. Meteor. Lapidea de substantiis mineralibus materialiter sunt aqua, vt dicit Richardus Ruffus, Lapides vel lapidea mineralia sunt de aqua; sed tamen quia habent de terrea siccitate plus quam liquabilia, ideo non congelantur solo frigore aquoso, sed etiam terrea siccitate, que permutat aquosum terreum in vitreum, quando super aquam dominatur.

Effoditur ex marmorum saxorumque canalibus,

libus, reperiturque in venis tam metallicis, quam proprijs, multus sane regionibus, Scythia, Cypri, Hispania, Germania, saepe in agris, vbi coloni aratro glebas effodiunt.

Crystallus,
vnde etia
tur.

Constat autem ex succo omnium purissimo in terra visceribus recondito. Quapropter insigniter clara ac perspicua visitur, modo alijs sui generis bonitate praestet.

Crystallus sub lingua posita, sitim restinguit. Hac bene trita, cumque melle bene depurato mixta, & ad bibendum data mulieribus lactantibus earum vbera replet & lac à proprietate prouocat, vt docuit Christophorus Bartheolus, magni olim nominis medicus. Idem praestat, si cum vino vel brodio saepe bibatur. Eadem in puluerem tenuissimum trita, ex vino austero, dysentericis opitulatur: nec non alba vteri profluvia compescit. Somnia appensa soluere creditur, & vertiginem fugare. Vnde à Germanis Crystallus Schwindelstein appellatur. In acutis febribus, consert agrum in manibus tenere frustum Crystalli saepius in aqua frigida rosacea infusum. Similiter & in ore tenere frustum Crystalli aqua saepius aspersum. Crystallus puluerisata & drachmae 1. pondere, cum oleo amygdalarum dulcium exhibita, praesentaneum affert remedium ijs, qui argento sublimato toxicati sunt. Inter omnia vero simplicia, nihil est aequè venenatum, quod semihora & minori spatio, exedendo interficiat, quam argētum sublimatum.

Crystalli
vires.

Lac mulie
ribus quæ
prouocent
& multi-
plicent.

Pro argen-
to sublima
to.

Argenti
sublimati
prauitas.

1 Nam omnia intrinseca, & praesertim praecordia, velut ignis urit.

1 Cuius rei fidem facit excellentissimus Medicus, Antonius Musa Brassauolus, Ferrariensis Ducis Archiater, qui quandoque lingua apice sublimatum tangens, ut eius gustum sentiret, intuitu protinus lingua, & extremis uti refrigerantibus opus habuit.

In fluxu ventris orto ex cholera praesina seu aruginosa eodem modo exhibitae, mirabiliter conuenit, & est materiae talis suum proprium Bezoar correctiuum, teste doctissimo Guaynerio.

Quia etiam cauerium ex pila Crystalli fieri solet, quo delicati homines qui ferrum candens reformidant, vruntur. Ex Crystallo oleum arte chymica praestantissimum fieri solet, quod drachma semis vel vnius pondere, singulari remedio, ad calculum renum & vesicae atterendum, comminuendum, expellendum, & vrinam promouendam ex aqua cardui benedicti datur: nec non ad lac muliebre augendum ex lacte Amygdalarum dulcium: vel brodio gallinae, in quo radix & semen feniculi decocta sint. quamuis eadem etiam cruda in tenuissimum puluerem redacta, eodem pondere, eademque aqua vtiliter exhiberi possit, sic Matthiolo & Andernaco docentibus.

Oleum
Crystallo-
rum & e-
ius vires.

DE ONYCHE.

CAP. XIV.

VLTIMA gemma sacra, Epiphanio *Onyx* vel *Onychium* dicitur. Est hæc valde flavo colore, qua Regum & diuitem hominum sponfas, quæ hanc gemmam in poculorum vsus conuertunt, plurimum delectari aiunt. Quæ causa fuit, vt nonnulli dubitauerint, vtrum hæc ob magnitudinem suam hoc loco inferi, vel inter gemmas referri debeat, quæ ob exilitatem ipsarum in pretio sunt. Vnde non desunt, qui hanc speciem quandam Alabastri esse dicant, in quo antiqui vnguenta pretiosa referuare solebant. Quod Plinius Crocinum nuncupauit, eò quod crocum in aqua dissolutum, colore referat. Pōtanus vero candidum appellauit, denotando nitorem coloris flaui. Quo loco animaduertendum est, ex duodecim gemmis, quarum mentio in Apoca. fit, loco Onychis haberi Sardonychem. In qua tamen re nullus error commissus fuit; verum ambo hæc loca propter duas rationes concilian- tur. i. sicut bene noui interpretes docent, vox Hebraica Schoam est ambigua, quando textus dicit: In superhumerali tunicae Aaronis, erant duo magni Schoam; septuaginta

Bibliorum interpretes verterunt Chrysoprasos aut Smaragdos. Iosephus scribit lapides illos fuisse Sardonyches: hoc loco tamē Onychem vertit, allegando, quod Schoam, lapidem quendam pretiosum, candidum, & plures habentem varietates significet. Praeterea magis verisimile est, superhumerali, non duas Onychas, sed Sardonychas continuisse, quæ vox (quemadmodum de Sardio lapide dixi) ex binis lapidibus, Sardio & Onyche, qui nobilitate & splendore ambos superat, componitur. Vnde bonus quidam Poëta concludit, Onychem relinquendam esse, si Sardonyche suppetat. Qua ratione etiam tres alię gemmę, alio atq; alio nomine in pallio sacerdotali Aaronis & Apocal. appellatæ, accordari possunt. In hac ponitur Hyacinthi quædam species, colorem citrinum repræsentans: in illo vero Lyncurius. Et ubi in Exodo reponebatur Carbunculus, hoc loco Chalcedonius dicitur, cum species Carbunculi existat. Achatidis vero loco, gemmæ plures varietates habentis, posteriores cum S. Ioanne, Chysoprassium substituerunt, gemmā multo pretiosiore, & Aaronis ornatu digniorem. Onyx in Arabia fœlici & India prouenit. Mentis passionib. plurimum conducit, sensusq; viuificat Plateari⁹ medicus insignis, vniuersis oculorum infirmitatibus,

sum-

*Onychia
vires.*

summe conferre asserit. si oculum exterius tantum hæc gemma circūcirca tangat, cum virtus ipsius penetret interius, & omnem prauum humorem expellat, visumque ab omni periculo præseruet.

ANNO TATIONES.

Onyx Græcis est vnguis. Vnde & gemma nomen, à cuius similitudine sic appellata fuit.

Quæ causa fuit] Quia gemmæ natura parue in locum marmorum substituuntur, si magna nascantur, vt Agric. docet. Frustra namq; huius magna inueniuntur, adeo, vt non gemmæ, sed potius marmoris genus esse videatur. Roma. n. in Basilica S. Pet. sex columnulæ ex hoc lapide cōstantes conspiciuntur. Colonia Agrip. in templo trium Magorum, siue vt vocant alij, Regum, onyx adhuc extat latior palmo, de quo Alb. olim, nunc vero Agric. refert, candidas venas sic illum distinguere, vt duorum iuuenum capita exprimant, rursus nigras, quæ serpentem effingunt, è summo capitis vertice vnus in imum alterius descendentem. In mandibula quoque vnus ex iuuenibus imago apparet capitis Æthiopis cum barba nigra, reliquum lapidis, vnguis colorem (vt plerunque solent hi lapides) exprimit.

Vnde non defunt] In hac opinione est Hieronymus Cardanus, qui existimat Onychem alius generis. *bastrū antiquorū esse, nostro vero nsulto pretiosius.*

quo

quo seruari debeant vnguenta: neq; enim remittit, sed ob suam frigiditatem diutissime in eo odores conseruatur. Optima est Indica, subcarulea, atque admodum visui grata. Genus est aliud ceruleum, pallens in summo, & opacum, in imo autem nigrum, quod vocatur Nicolus. Tertium genus ferruginei est coloris in supremo, in imo, nigri, in medio candidi: vocatur a plerisque oculus. Arrianus Philosophus & historicus, ter Onychem lapidis mentionem facit, eumque in Barygazenno sinu atque Dachinabade, hoc est, Australi India regione nasci scribit: quod sacris literis conuenit, quod illud in terra Hauilah, hoc est, India citra Gangem reperiri testantur. Mithridatem Ponti Regem circiter 2000. poculorum, ex Onyche gemma factorum, in sua supellectile habuisse Appianus testatur. Hinc satis constat, cum aliarum gemmarum, tum in primis Onychis, ex qua tot Mithridati fuerunt pocula, magnam in Ponto fuisse abundantiam.

Onychis
vires.

Hac gemma plures dicitur habere effectus noxios. Nam vt dicit Dioscorides, collo suspensa, vel digito portata, timorem & tristitiam excitat, lites multiplicat, animos ad rixas comouet, in pueris saluam superfluam & noxiam excitat: coitiales creditur prohibere ne cadant. Platearius in firmo oculo apponendam Onychem suadet. Hanc enim sponte quasi rem sensa tam, sine laesione subintrare, ac sine molestia circumferri, & humorem contrarium

ex-

excernere dicit: quod fermè commune est lenibus leuibusque lapillis. Non potest nocere in presentia Sardij. Specularem habet naturam & politam: & ideo ad modum speculi, imagines & figuras, obscurius tamen, representat. Duae Onyches sub mensa, vt fieri solet, confri. atq; aded inardescunt, vt manus earum colorem vix ferre possint.

DE ADAMANTE QVEM

gestabat summus Pontifex, dum ter in anno sancta sanctorum ingrediebatur.

CAP. XV.

PRÆTER supradictas duodecim gemmas pretiosas, sacerdos summus, tribus vicibus sancta sanctorum intrando, super pectus pretiosissimum Adamantem gestare solebat, quod ter in anno contingebat, nimirum Paschatis, Pentecostes & Tabernaculorum festo. Ponebatur autem, vt dictum est, super pectus summi Sacerdotis, vbi is talarem vestem, & super talarem, humerale, (q; hodie Scapularium pontificale appellat) induisset, quod paulò infra pectus descende-
bat. Erat enim eius longitudo sesquipalmi. A dextris & sinistris, supra mammillas, vbi ceu duo parua scuta, auro intertexta confuta erant, duo pendebant Smaragdi. In medio

autem horum erat iam dictus Adamas, ærem colore referens. Hoc ornamento summus Sacerdos in eiusmodi solennitatibus populo se præsentabat: qui si peccasset, & leges Dei transgressus fuisset, Adamas ille colorem suum mutabat in obscurum. Quod si Deus populum voluit subiicere gladio, lapis reddebatur cruētus: si autem imminebat mors & vindicta Dei, lapis fiebat niger. Nivis vero candorem ubi referebat, tunc populus sibi lætus gratiam Dei pollicebatur. Vnde cum solennitate sacra illa celebrabant. Cæteris vero diebus, sicut Rabbi scribunt, & quando pro expiatione vituli aurei sacrificabant, in pœnitentiæ signum, absque villo ornamento talari, & humerali lineo vestiti incedebant.

Quod ad historiam naturalem, vocabulum *Adamantis*, interpretatione Græca, sic exponente S. Hieronymo, indomitum significat, qui igni resilit, imo longe durior euadit, nec incudis vi rumpi potest, quin potius eius ictum ita respuit, vt ferrum vtrunque dissultet, incudesque etiam ipsæ dissiliant. Hinc quælibet res dura & inexpugnabilis, Adamantina vocari consuevit. Nilominus tamen, mirum dictu, inuicta illa vis, duarum, violentissimæ naturæ rerum, ferri ignisque contemptrix, solo hircino

rum.

Adamantis vocabulum quid significet.

rumpitur sanguine, nec aliter quam recenti calidoque macerata.

Et cum foeliciter rumpere contingit, in tam paruas fragitur crustas, vt cerni vix possint. Expetuntur à scalptoribus, ferroque includuntur, nullam non duritiè ex facili cauantes. In quodam Crystalli genere, *Adamantis origo.* Solino teste, inuenitur, materiæ in qua nascitur, omnino similis splendore liquidissimo, in mucronem sexangulum, vtrinque secus, leuiter turbinatus. nec vnquam vltra magnitudinem nuclei auellanæ reperitur. Magnetis more ferrum attrahit, cum quo tamen vsque adeo dissidet, vt iuxta positus ferrum non patitur abstrahi, vel si admotus magnes ferrum traxerit, quasi prædã quandam quicquid Magneti hæserit, Adamas rapiat atque auferat. Est *Adamantis species.* etiã alia eius species, Androdamas appellata. Inde Cyprius vocatur, à loco in quo fuit repperitus, in Cypro scilicet insula, in æreum colorem vergens. Post hunc est Syderites, ferrei splendoris, pondere ante cæteros, sed natura dissimilis. Nam & iectibus frangitur, & alio Adamante perforari potest. Antiqui semper *Adamantis vires.* existimarunt Adamantem diuinis virtutibus præditum esse, adeo vt auro vel argento inclusus & appensus, vel annulis septus, vel supra cor portatus, hostium furorẽ demulceat, metus vanos à mente expellat, lymphationes abi-

abigat, infomnia vana & terrentia arceat, & venena irri ta faciat.

ANNOTATIONES.

Adamanti vnde nomen fuerit inditū. Interpretatione Græca] Adamanti ex nativa duritie nomen inditum est, quod scilicet ob eius insuperabilem duritiem vix frangi possit. Sumptum nomen ab ἀ priuatiua particula, & δαμάζω verbo, quod domo & supero significat. Hinc Adamas indomabilis dictus. Duritiei causam, tam in Adamante, quam in reliquis lapidibus, natiuam siccitatem Philosophi prodiderunt. Serapio scribit Adamantem esse frigidum & siccum in quarto gradu, aitque has duas naturas raro aggregari in aliquo lapide. Quæ durities efficit, vt is maximum in rebus humanis, non solum inter gemmas pretium habeat. Diu, inquit Plinius, non nisi Regibus, & ijs admodum paucis cognitus, vnus modo in metallis repertus, perquam raro comes auri, nec nisi in auro nasci videbatur. Illud precipuum Adamanti, quod eius ramenta etiam sunt pretiosa. Nam scrupulus vnus sex aureis venditur, Cardano id asserente. Duritie enim omnes gemmas diuidit, calaturæ non tantum commodus, sed etiam necessarius: siquidem non ab alio fermè quam à sua scobe atteritur & expolitur. Eadem etiam causa referunt, quod non obscuram habet rationem, cuspidem illitam puluere Adamantis, seu teli sit, vel sarissæ, aut gladii vel sagittæ, faci-

Adamantis
pretium.

facile omnia arma, vt loricam, galeamque posse traicere. Incalescit enim ictu ferrum seu chalybs, & obuium ferrum penetrat. Hoc igitur & tenuitatis summa, & duritiei in Adamante argumentum sit.

Hinc quælibet res] Adamantis duritia in Prouerbia
 prouerbia abyt. Adamante creati. Adamante du- ab Adamã
 rior. Adamantina tunica. Adamantini clau. De tis duritie
 homine qui neutiquam à proposito flecti potest. delumpta,
 Vtuntur ijs Statius lib. 1. Sylu. Hesiodus li. 1. Geor-
 gic. Horatius 1. & 3. Carm.

Et cum fæliciter] Non omnis Adamas tanta
duritie deprehenditur : nam Cyprius & Siderites
 malleorum ictibus franguntur, & alio Adamante
 perforantur.

Quare eos vt degeneres nominis tantum auto-
 ritatem habere, ait Plinius. Liquido plumbo in
 ardentibus fornacibus ita incalescit, vt dissoluatur.

In quodam Crystalli genere] Quoniam hæc
 Adamantis species eodem loco vbi & Crystallus
 prouenit, reperitur, non mirum si Adamas hic sit
 plurimum Crystallo consimilis. Vnde Plin. Indici,
 inquit, non in auro nascentis, sed quadam Cry-
 stalli cognatione : Siquidem & colore translucido
 non differt, & laterum sexangulo lauore turbi-
 natus in mucronem.

Cum quo tamen vsque adeo] Qua de Ada-
 mantis & Magnetis pugna se vidisse D. Augustinus
 refert, lege apud eundem cap. 4. lib. 21. de ciuita-

te Dei. Præter Adamas virtutem magni magnetis ligat, licet Cardanus id neget. Sunt qui scribant Magnetem ad præsentiam Adamantis, item ex inunctione olei aut succi cepearum ferrum non trahere, quod experti id ipsum sæpè sint. Alij non obscurioribus experientijs freti, hoc figmentum esse putant. Quos ita fortassis conciliaueris. Magnetum plura sunt genera: Alij his impediuntur, alij minimè.

Est & alia eius species] Quæ quotue sint Adamantum species abunde refert Plinius cap. 4. lib. vltimi. Aduertendum, Adamantum differentias interdum sumi ex locis in quibus proueniunt: alijs quando ex colore eorum: sæpè ex habitu & forma: ab eorum frequenter duritie: nonnunquam effectus eorum varij speciem aliam & naturam arguunt. Androdamas a. sic dictus est, ἀπὸ τοῦ ἀργύρου καὶ ἀμαζῶν, hoc est, à domando viris. Argenti nitorem habet vt Adamas: Quadratis, & semper tessellis similis magnis, putantque nomen impositum, eo, quod impetus hominum & iracundias domet.

Adamantum differentie & species vnde desumantur.

Androdamas vnde dicitur.

Siderites vnde nomen accepit.

Adamantis vires.

Post hunc est Siderites] Siderites à colore nomen habet. Græci enim σιδῆρον ferrum dicunt: σιδῆρον & σιδῆρον ferreum.

Antiqui semper existimarunt] Adamantis vires fere diuinas tribuunt philosophi, efficaciores tamen in aurò: quanquam quibusdam placere inueniam, f. ireram quandam tenuissimam bracteam sub-

substerni debere. Contra venena & incantationes, amuletum esse presentaneum testantur, qui Adamantem presente toxico madere confirmant. Ideoque pestiferis causis resistere creditur, negantque ferentem fascinari posse, adco sc. cacodemonibus inuisus esse perhibetur. Ab incubis & succubis eum qui Adamantem portat, tutum esse aiunt. Adamas ex aqua tritus, pilos retinet, ex aceto, albus reddit, virtutem habet fortiter abstergendi, quod se Serapio expertum esse testatur quod abstergat dentes & mundificet. Inuenitur quandoque in Scotia, vt referunt: pulcherrimi tamen ex oriente aduehuntur. Similiter in regno Bohemia vberime prouenit; molliores tamen hi sunt nec non exigui pretij. Rudimenta enim eius ad Albim fluum, non procul ab ostio Tangra inueniuntur. Maxima Adamantis quantitas, auellanae nucis magnitudinem & formam aquare perhibetur.

Hostium furorem demulceat] Reconciliationis gemmani, veteres dixerunt Adamantem, quod dissidia inter maritum & uxorem componere, & hostilem compescere furorem consueuerit, potissimum lauo alligatum lateri.

Notandum hoc loco est, Adamantem a colore Adiman-
corrumpi, & vires suas & colorem amittere. Ideo tem quid
qui ipsos praeseruare volunt, cum vesperi eunt dor- cotiupat.
nitum, sibi anulum extrahunt, & in cyathum a-
gae frigida ponunt, vel illum supra mar mor, aut
in alio frigido loco collocant.

Adamantes
vbi inueni-
antur.

DE MARGARITIS PRETIO-
 sis à S. Ioanne supradictis duodecim adiun-
 ctis, quæ sub cælestis Hierosolymæ fi-
 gura, agnum immaculatum
 significabant.

CAP. XVI.

DUODECIM gemmarum summi sacer-
 dotis habitum exornantium, utpote
 cæteris multo nobiliorum & digniorum
Ezechiel quoque propheta capit. 28. men-
 tionem fecit, dum regi Tyri superbiam ipsi-
 us exprobraret, cuius corona pretiosissimis
 gemmis ornata erat: quibus aurum & argen-
 tum quoque adiunxit. Ultimo, gloriosus S.
 Ioannes in Apocal. eisdem gemmas recen-
 set, nomina quædam mutando, quibus Mar-
 garitas, quas nos *perlas pretiosas* nuncupa-
 mus, superaddit. Describens enim funda-
 menta Hierosolymæ cælestis dicit: Et lu-
 men eius simile lapidi pretiosissimo, tan-
 quam lapidi Iaspidi & Crystallo. Et habebat
 murum magnum & altum, cum portis duo-
 decim: & erat structura muri eius ex lapide
 Iaspide. Ipsa vero ciuitas erat aurum mun-
 dum simile vitro mundo, cuius fundamenta,
 duodecim lapidibus pretiosis ornabantur,
 qui secundum Augustini interpretationem

in Psalmorum explicatione, duodecim Apostolos designant. Fundamentum primum erat Iaspis, 2. Sapphyrus, 3. Paulus, 4. Chalcedonius. 5. S. Ioannes. 6. Smaragdus. 7. S. Iacobus maior. 8. Sardonyx. 9. S. Iacobus minor. 10. Sardius, 11. S. Andreas. 12. Chrysolithus, 13. S. Matthæus. 14. Beryllus, 15. S. Simon. 16. S. Bartholomæus. 17. Chrysoprasus, 18. S. Thomas. 19. Hyacinthus, 20. S. Philippus. 21. Amethystus, 22. S. Iudas Simonis frater. Ultimo adiungit Margaritas, quæ Christum significant, agnam immaculatam: propterea in Evangelio, pretiosissima vocatæ. Sunt qui inter gemmas minimè referant, cum ex terræ mineris non creentur, virtute cœli & stellarum mediante: sed Plinio scribente, proprius concharum marinarum partus existunt, & licet in mari nasçantur, cum cœlica tamen natura vberiore quam cum æquorea, consensum & naturam obtinuisse manifestum est: quin potius margaritarum generatio longe maiori admiratione digna est gemmarum productione. Origo atque genitura conchæ nota est, haud multum ostrearum conchis differens: sed ex nobilissima natura constant, quales sunt purpuræ à principibus in delitiis habitæ, in quorum etiam repositoriis studiosè asseruantur. Has vbi genitalis anni stimulauerit hora, pandentes sese

Margaritarum origo.

quadam oscitatione impleri roscido conceptu, à celo defluente, tradunt. Maiorem vero eis cœli societatem esse quam maris, hoc inde, tanquam signo certissimo, euincitur, quod pro varia cœli & aëris dispositione, ipsæ quoque variant & mutantur. Si enim ros ille purus influxerit, candor in illis conspicitur: si vero turbidus, & foetus sordescit & pallet. Quod si tempestiue fatientur, & partus grandescit: si fulguret, comprimuntur, ac pro ieiunii modo minuuntur. Si vero & tonuerit, pauidæ & compressæ, abortus pariunt, quos physemata vocant, speciem modo inani inflatam sine corpore.

Crescente Luna & ipsæ crescunt, deficientes, obscuræ, gibbosæ, & tortæ euadunt. Inflinctu vero cœlesti cõchæ prædite sunt, quæ gregatim per mare natantes, piscatore clauiloore fugiunt, à quorum manu si comprimantur, gnaræ propter illas se peti, hanc si præueniant, acie sua abscindunt. Quarum nobilitatem tertia quadam ratione concludo, quod præter particularem concursum & benignitatem cœli (quod singulis rebus creatis vim peculiarem influit) & ultra materiam propriam, & ad talem generationem dispositam, regulatur minimè à calore in terræ visceribus concentrato, imo à calo-

*Nova opinio de mar-
garitarũ
origine.*

calore vegetabili & viuo illius animalis, qui aliarum generationum more, fœtum illum excalfacit & temporis successu digerit, vsque dum absoluto partu, illum excludat, & in lucem proferat. Relinquo potiora argumenta à me citata in libro de occultis proprietatib. Principium ergo culmenque omnium rerum pretii, ex doctrina Plinii, margaritæ tenent, quarum dos omnis in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere. Cumque cœlestem originem sortitæ sint, vt virtutes & proprietates cœlestes quoque habeant, necesse est. Vnde Auicenna cor, spiritusque vitales has corroborare, splendore & puritate ipsarum tradit. Exhilarant animum, & contra cardiacos & melancholicos affectus plurimum celebrantur, magnoque vsu commendantur.

Reliquum est, vt de auro aliqua disseram, quod fundamentum ciuitatis Dei, ab his sanctis constituitur. Ex cuius partis explanatione, longe melius & clarius, naturam & generationem lapidum pretiosorum, & auri, cognoscere poterimus.

Dum Regi Tyri] Gemma pretiosa non eum in usum gestanda sunt, ut earum fulgoribus gloriolam quampiam ex his captemus. Id quod Tyrio Regi, Prophetæ Ezechiel impingit, quem in medio ignitorum lapidum ambulasse suggillat, dum quiddam diuinum sibi arrogabat. Neque tamen existimandum est Prophetam, Regem hunc, ob gestationem pretiosissimorum lapidum reprehendisse; sed quia hoc ornatu efferebatur, & proprijs ornatibus priuatus, exotico & externo in cultu Deum contemnebat, & peccata peccatis cumulabat.

Origo atque genitura conchæ] De Margaritis earumque generatione plura eleganter refert Amnianus Marcellinus lib. 23. hist. Rom.

Generatio
& origo
margarita-
rum vnde.

his verbis: Apud Indos & Persas, Margarita repertiuntur, in testis marinis robustis & candidis, permixtione roris anni tempore præstituto concepta. Cupientes enim velut coitum quendam humoris, ex lunari aspergine capiunt densius oscitando: exindeque grauida edunt minutas, binas aut ternas, vel vniones sic appellatas, quod eius terra conchula, singulas aliquoties pariunt, sed maiores. Idque indicium est, atherea potius deriuatione quam saginis pelagi, hos oriri factus, & vesci, quod gutta matutini roris ipsdem infusa, claros efficiunt lapillos & teretes: vespertini vero flexuosos contra

& rutilos, & maculosos interdum. Minima autem vel magna pro qualitate haustuum figurantur, casibus variatis. Concussa vero sepiissime metu fulgurum inanescent, aut debilia pariunt, aut certe vitijs defluunt abortiuis.

Capturas autem difficiles & periculosas, & // amplitudines pretiorum, illa efficit ratio, quod frequentari sucta littora, propter piscantium insidias declinantes, vt quidam conijciunt, circa deuios scopulos, & marinorum canum receptacula delitescent. Quod genus gemma etiam in Britanici secessibus maris gigni legique, licet dignitate dispari, non ignoramus. Sed & Theophrasti verba de harum generatione, opera pretium est ascribere. Initio veris, inquit, sua quadam natura, mirabili siti, concha appetunt rorem caelestem. Hunc cum in littus repentes & hiantes hauserunt, nascitur ex eo rore & concha carne, cuius odor optimus est, gemma pellucida, alias aurei, alias argentei coloris, & mirificam vim habet in pellendis venenis & medicatione cordis humani. Fit autem generosior cum crebra sunt magna tempestates, donec concha sunt grauida. Fertillissima Margaritis est Taprobana, hodie Sumatra dicta, Indici maris insula cum insula Toide in Perimula (hodie Patane Caxaldo) India promontorio. Praecipue autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri.

Margaritae
vbi frequē
tes, earum
que ele-
ctio.

His enim quod ad Margaritarum copiam ad

nobilitatem cum ab historicis, tum ab ipsa experientia quotidiana palma defertur. Et quanquam passim in vniuerso illo mari Persico nascuntur: dua tamen sunt hodie insulae illarum fertilissima, nimirum Gulsal siue Iulsal in medio Persico mari, & Bacharem in eiusdem ostio sita, vt testes sunt omnes fere Orientalium rerum historici.

Harum alterutram Strabo intellexit, cum lib. 16. Eratosthenes scribit affirmare, in Persica praeternauigationis initio insulam esse, in qua multa & pretiosa margarita gignantur.

In Britannia paruos vniones atque decolores nasci certum est. Est & praeterea apud Vogesum Lotharingiae montem, annis Margaritarum ferax,

Margaritae
impurae
quaratio
ne purio-
res fiant.

verum non vsque adeo splendide sunt. Mirum tamen, quod quae per generationem gratia in eis desideratur, per columbas resarcitur; quae scilicet deuoratas, puriores tandem eas cum fecibus reddunt, restituuntque.

Maiorem vero eis] Margaritae pro concharum etate & magnitudine maiores, pro roris concepti puritate vel obscuritate, generosiores, vel ignobiliores nascuntur.

Quae gregatim per mare nantes] Quidam tradunt sicut apibus, ita concharum examinibus singulas magnitudine & vetustate praecipuas esse veluti duces, mira ad cauendum solertia. Has vrinantium cura peti, illis captis, facile ceteras palantes retibus includi. Idem scribit Me-

gasthenes, vt lib. 8. de rebus gestis Alexandri Magni, Arrianus refert. Conchas inquit, in quibus Margaritæ & vniones gignuntur, retibus capi, gregatimq; multas veluti apes depasci, regemque suum habere: ac si contingat Regem comprehendi a piscatoribus eas protinus circumfundi, nec vim effugere: fugiente rege & ipsas effugere.

Candor Margaritarum senecta disperit, & grandescens conchis, fluescunt Margaritæ, quem tamen redire nonnulli affirmant, si aliquandiu milio rudi modo contuso, cum sale mixto contegantur & sepeliantur.

Crassescunt etiam in senecta conchiq; adherescunt, nec ijs auelli queunt nisi lima: quibus vna tantum est facies, & ab ea rotunditas, auersis planicies, ob id tympana nominantur. In aqua mollis est vnio vt corallus qui aère exemptus, protinus durefcit & fit lapis. Nunquam duo simul reperiuntur: inde vnionibus nomen datum: Data columbis nitescunt. Margaritæ, velut testa ouis, aceto mollescunt, & in tabem resoluuntur. Quam artem sumptuosissima ac luxuriosissima Cleopatre Ægypti reginæ, cœna, cum M. Ant. de apparatu contentis, manifestauit, dum margaritam, centies sestertiū estimatam (quæ summa nō minus estimatur aureis 250000. millib. vt doctissimus, & totius Gallie ornamentum, Wilhelmus Budeus libro 2. de asse explicat) illa absumpsit: testificantibus vtriusque ingluuiem Plinio libro nono cap. 35. &

Vniones
vnde dicti.

Cleopatre
Ægypti re-
ginæ lu-
xus.

**Margarita
rū electio.** Macrobio 3. Saturnaliorum cap. 17. Idem Budæus memorat, vnionem in Gallijs 3000. aureorum emptum auellana magnitudine, pondere quadragenario: Et alium 4000. aureorum. Margarita perforata à natura est melior & pretiosior; quia quæ à natura sunt perforata: à suis superfluitatibus per illa foramina mundata sunt. Sunt autem eligenda magna, alba, clara & splendida, specularis & rotunda.

**Margaritæ
qua ratio
ne præpa-
rari debe-
ant.** Præparatio earum est, vt purgata sordibus & pelliculis adherentibus lauentur ex aqua rosacea, & siccata terantur in mortario lapideo, pistillo ligneo: deinde arte lauentur porphyritide. Nec vllâ ratione eorum tritura aut ductio, in mortario aereo siue cupreo fieri debet (veluti hodie plerique pharmacopolarum faciunt) ne ab illis quidquam substantiæ in Margaritas deradatur, sed omnino super lapidem Porphyrium diu terenda sunt.

**Margarita
rū vires.** VNIONES seu MARGARITÆ frigida & sicca, occulta proprietate cordis robur firmare, venenis succurrere, putredini resistere, & syncope tollere aduntur. Ideoque in tam frequenti vsu sunt aduersus morbum omnem, occulta malignitatis participem, vt vix vllum compositum sit Alexiterium, quod eas non recipiat. Quædam etiam ab ijs nomen sortita sunt, velut nobilissima duæ confectioes, Diarmargaritum calidum & frigidum, quarum prima ad vniuersi corporis refri-

gerationem, omnesque virium imbecillitates inde contractas: altera vero Syncopen, & imbecillitatem illam tollit, quæ ex caliditate & dissipatione spirituum contracta est: quarum laudes abunde recensent autores, qui Antidotaria conscripsere, qui hoc loco consulendi sunt. Virtutem habent confortandi vel à tota specie, vt quidam dicunt. Ad cordis affectus, præcipue cardiacam & syncopen, præcipuam opem ferunt.

Clarificant enim sanguinem cordis incrassatum eumque subtiliant. Melancholicis tamen per se non conferunt, cum frigida sint & sicca, nisi quod spiritus puriores efficiant, vaporesque atros ad cor conscendentes, siccitate sua absument. Valent quoque contra fluxum sanguinis & ventris debilitatem ex fluxu medicinae prouenientem: à vulgaribus pestiferisque morbis defendunt, & diarrhæis magnopere conferunt: hac tamen ratione, vt in polline vel alio modo insumantur. Collyrijs admixta, oculorum nubeculas eorumque sordes detergunt, aquam eo defluentem absument, quia fortificant nervos, per quos humiditas ad oculum venit. PVLVIS datur à drachma dimidia ad drachmam i. aliàs solus, aliàs cum unicornu & cornu ceruini scobe, quæ tria simplicia alexiteria, Puluis præstantissimi-
 si pari pondere permisceas, non modo ad domandam pestis & exanthematum popularium perniciem, singulare præsidium nactus fueris, sed etiam omnis generis venena-
 aduersus ferarum omnium venena alexipharmaca-
 nena.

cum præstantissimum. Ex perlis quoque cum rore Maiali & aqua melissæ præstantissima aqua cordialis destillari solet, quæ in frequentissimo est usu, cuius cochlearum unum vel alterum assumptum, Syncope & virium imbecillitate detentos, mirificè recreat. Et quoniam aqua perlarum in frequentissimo sunt usu, ideo unam vel alteram earum componendarum formulam, adijcere non grauoabor. Recipe aquæ ros. vncias duas, aquæ borraginis, buglossæ cuiusq; vnciam 1. manus Christi præparatæ cum perlis, vnciam unam, aquæ cinamomi, acetosæ cuiusq; vnciam dimidiam, margaritarum præparatarum drachmarum dimidiam. Hæc omnia optimè misceantur, & vsus tempore, liquor in vitro benè conuassetur, & prædicto modo exhibeatur. Vel recipe aquarum ros. buglossæ, borraginis, melissæ cuiusque vncias duas, manus Christi perlatae vncias duas, vini maluatîci vnciam unam, margaritarum præparatarum drachmas duas. Misce. Quidam addunt aquam destillatam ex fragis, moris rubi Idæi, floribus tiliæ, quæ tamen pro varietate circumstantiarum mutari possunt.

Præ cæteris vero insignem & admirabilem efficaciam non semel præstitit sequens aqua cordialis præstantissima, quæ concisis propemodum facultatibus vitalibus & animalibus integrè & calore natiuo ferè prorsus coarctato & consopito, meminit me in vita reseruasse, & pristinam sanitatem, Deo meo remedijs benedicente, personis aliquot resti-

Perlen
wasser.

restituisse, de quarum vita iam conclamatum videbatur: cuius etiam mentionem feci non semel in centuria prima & secunda curationum metarum.

Eius descriptio talis est: Accipe aqua destilata ex fragis bene maturis, aqua acetosa, cuiusque vncias duas, aqua rosarum redolentissima, vnciam vnā, vini maluatici, vnciam dimidiam, manus Christi preparata cum margaritis drachmas sex, succini albi preparati, drachmam semis. Misceantur omnia optimè.

Sic fit aqua iucundissima & fragrantissima, quæ calorem concentratum, ad exteriora perducit, nec raro sudorem suauem mouet, ratione cuius ægi mox melius habent, & optimè recreantur.

Ex ijdem quoque tabula præstantissima preparantur, quæ vires deiectas promptissime restitunt hunc in modum.

Recipe cornu cerui, vnicornu vel lapidis Bezo- Perlentis artici, margaritarum splendidarum, scobis eboris, feleni, cuiusque grana sex, fiat puluis tenuis.

Huius pulueris drachmae dua exceptæ vnciis tribus sacchari albi, aqua rosarum stillatiua dissolui, in tabellas concinnantur, quas manus CHRISTI appellant.

Huic & nonnihil interdum additur elect. de gemmis, interdum & ambræ momentum. Oleum ex ij paratum, ad neruorum resolutionem, consul-

Oleum
Margarita
rum & e-
ius vires.

*uulsiōnem marcōrem senilem & phrenitidem
conducit, si grana sena ex humore aliquo ido-
neo sumantur: corpus sanum conseruat: lasum
pristina sanitati restituit: lac muliebre emendat,
augetq; naturalium partium vitia, & semen cor-
rigit vlceribusque exedentibus, cancro & hamor-
rhoidibus medetur, vt Andernacus docet.*

DE AVRO A S. IOANNE
profundamento cœlestis Hiero-
solyma posito.

CAP. XVII.

AVRVM præ cæteris multis excellentiis,
præcipuam hanc gratiã obtinuit, vt vel
solum vel gemmarum, marmorum, aliarum-
que rerum nobilium ornamentis imposi-
tum, perpetuo reliqua pretio vincat. Hoc
tamen non tale dicitur, quod omnes homi-
nes aurum tanti faciant, cum multi lapides
pretiosi, v.g. Rubinus, Adamas, Smaragdus,
Margaritæ, & lapis Bezoar, communi con-
sensu, aurum valore superent. Sed pretio-
sissimum appellatur, respectu naturæ & sub-
stantiæ suæ mirabilis cui nulla alia comparari
potest. Generatur enim quasi ex nihilo, hoc
est, ex spiritibus subtilissimis & cœlestibus,
in terræ visceribus, & multorum seculorum
spacio. Postquam vero perfectionem suam
ad-

*Auri gene-
ratio vnde
procedat.*

adeptum est, præterquam quod nec æruginem vel aliam corruptionem sentit, nullo neque accidente naturæ, neque artis magisterio, aliquam sui iacturam aut transmutationem sustinet, non sale, non igne, non aceto, nullis succis, nulla rubigine nec vlla alia re valida absumitur: quin potius igni iniectū, subinde purius redditur, & maiorem valorem acquirit, aded vt cum æternitate contendere videatur. Hæc generatio auro communis, cum aliis quoque multis rebus terrenis & metallicis, & petris pretiosis reperitur, hoc est, vt ex similibus fumis, & ex nihilo quasi producantur. In qua sane re, diuina respicet potentia, vt cunctæ res bonæ & perfectæ, ex principiis debilibus & humanæ rationi ignotis oriantur, effectus vero deinde magnos sortiantur. Quod Plato ad primam mundi constitutionem vsque confirmavit: & Aristoteles priuationem pro principio necessario cunctarum rerum posuit, affirmando, ex non ente actu, aliquid tamen fieri posse. Hinc recentiorum quorundam errores, circa generationem metallorum & auripotent. Horum enim quidam ex terra & aqua hæc gigni volunt: alii cinerem & cal-
*De auro-
 rigine va-
 rie opinio-
 nes.*
 tem terrestrem ipsorum principium constituunt: Sunt qui ex sulphure & argento viuo illa nasci asserant, prout à calore cœli stellarum-

*Veri auri
materia
qua.*

rumque externo, hæ materiæ plus minusve purgatæ beneq; digestæ fuerint. Hæc quidem sunt principia sensibilia, & operationi artis conformia, quæ præsupponunt materiam tractabilem, & suo fini conformem. Verius tamen ex naturæ principiis (quemadmodum Aristoteles breuibus determinat in lib. de gener. rerum terrestrium & metallorum, præcipue vero auri) nihil aliud, quam fumi, & subtilissimi insensibilesque spiritus existunt, qui roris modo, & (quod manifestè cernimus) fuliginis materiæ fumosæ & exhalabilis, postquam ab igne eleuata fuerit, congelari incipiunt, & in summitate camini, in substantiam duram & lapidem transeunt: Eodem modo, fumi hi subterranei, à calore cœli stellarumque, in viscera quoque terræ penetrante, eodemque calore, ad altas montium concauitates & speluncas tracti, à frigore externo, inter fissuras lapidum congelantur; vsq; dum pluribus elabentibus annis, qui ab humano iudicio comprehendendi minime possunt, in substantiam metalli coalescunt, siue iam ferri, æris, argenti vel auri existat, pro varia fumorum illorû, magis vel minus digestorum & melius purgatorum conditione. Præsuppositis igitur verissimis his principiis, olim à nobis in primo & sexto libro, de rebus subterraneis & metal-

metallicis demonstratis, multa dubia, quæ circa causas materiales, formales & efficientes, modumque generationis moueri possunt, resoluuntur, quæ stantibus aliorum opinionibus saluari non poterunt. Et primum mirandum non est, hæc tantam perfectionem nancisci, cum principia ipsorum, non admodum materialia & crassa sint, ex mixtione scilicet fortuita aquæ & terræ, vel cineris, sicut nonnulli satis inepte scripserunt, quasi lateres aut murum aliquem constituere deberent: quin potius fumi & spiritus subtilissimi existunt, substantiæ potius cœlestis quam elementaris, & (prout Aristoteles in alio quodam loco comparat) elemento stellarum similis. Nec per se soli ad hanc generationem soloque calore exteriori & cœlesti agitati accedunt, cum ab his omnes res indifferenter dependeant: sed potius regulantur, & digeruntur à calore intrinseco, & mineræ illi proprio, huic à stellarum calore infuso & implantato (quem Arabes, naturalium rerum inuestigatores subtilissimi, *mineralē virtutē* appellarunt) qui in singularum rerum, vermium quoque & muscarum generatione necessario requiritur, licet Agricola obstinatione potius quam ratione ductus hunc negauerit, calorem exteriorē sufficere asserens, quæ tamen opin. falsitate nō carens explodenda.

Perfectio metallorū vnde dependeat.

Mineralis virtus quid.

Agric. error.

Quin potius cum virtus hæc & calor ille internus, temperatus, minimeque violentus, hinc fit, vt magno naturæ conatu, & multorum seculorum spatio intercedente, producantur, & cum infinitis sublimationibus, destillationibus, & trāsmutationibus, quas illi spiritus multoties subeunt. hinc inter illos strictissima mixtio partium sibi inuicem coniūctarū accidit quam sapientes *per minima* appellāt. Quamuis n. prima semina mineralia ex substantia cœlesti consistant; ab elementaribus tamen partibus purioribus, corpus aliquod assumunt, & pro varia perfectiore vel imperfectiore mixtione, & per minima, adeo, vt quodlibet minimum terræ se associet cum quolibet minimo ignis, aëris & aquæ: hinc fit, vt arborum & vegetabilium more, virtutem accipiant, mediante qua nutrian-

*Metallorū
qualitates
vnde depē
deant.* tur, augeantur & crescant. Qua ratione pro varia mineræ specie, pro diuersa mixtione partium terrestrium, cum minimis partibus ignis, aëris & aquæ, quæ intercedentibus pluribus seculis vix comprehendi possunt, digeruntur, & ad eam perfectionem deueniunt, quam obtinere possunt: illius metalli, auri nimirum substantia, purior vel impurior, grauior aut leuior, magis minusue extensibilis, dura, mollis, vel aliis qualitatibus insignita erit. Et quemadmodum omnia vegeta-

bilia & plantę propter cōcoctiones quib. ob
 nutritionem opus habent, multis necessario
 excrementis abundant, cum industria natu-
 ra nihil frustra faciat, nec in superfluo abun-
 det, conuertit hæc in folia, palmites & corti-
 ces; & in animalibus conuertit similiter
 humores superfluos in pilos, vngues, sudo-
 rem, & alia excrementa: ita sine dubio, &
 longè magis, mineræ subterraneæ, qualecun-
 que iam metallum perfectum producant, Metalla
 necessario suis excrementis abundant: qua- omnia ne-
 lia sunt, sal, alumen, succi, cineres, vnctiosa, cessario su-
 sulphur, marcasitæ, sic à vulgo similitudine u excre-
 menstrui, appellatæ, quæ laborant singulis mentis ab
 mensibus mulieres. Quæ siue in superficie undare.
 illorum montium in lapidem conuertantur,
 & aliquam portionem subiecti metalli
 in se retineant: vel menstrui modo in aliquo
 humore liquido superabundent & partes
 melius digestæ, in substantiam argenti vi-
 uicoëunt, quod ab omni metallo, parcius
 vel abundantius scaturit, & forsân secundum
 artis secreta purgari, & in aliquod perfectum
 metallum figi potest. Hic verus modus ge-
 nerationis auri & metallorum est, secundum
 Aristotelis opinionem, quam verissimam ef-
 se censuit, minimè vero probauit, hoc est,
 quod aurum generetur, ex purgatissimis &
 spiritosis fumis mineralibus, magno naturæ

*Generatio
 vera &
 propria
 auri.*

conatu & longissimo temporis spacio. Quæ
 tanquam principium intrinsecum & efficiens,
 in cunctis rebus, beneficio caloris tempera-
 ti, quæ obtinent, digerendo per minima, & as-
 fiduè fomētando sua semina, intercedentib.
 transmutationib. infinitis & mixtionib. ele-
 mētariis per minima, tādē digerit, & in au-
 ri substantiam transmutat. Quod summum
 perfectionis gradū attigisse videmus, quem
 creatę res assequi possunt: licet progressionē
 naturæ in operando, tempus & locus nos la-
 teant, quæ in altissimis secretis ipsius reserua-
 tur. Producitur hoc inter varia lapidum &
 mineralium genera, nec in vno solo inueni-
 tur. Principia n. interna, vt propria sint & im-
 mutabilia; ob naturalem tamen conuenien-
 tiam, quam cum aliis metallis habet: aurum
 quasi quinta quædam essentia, partium sub-
 tilissimarum & purgatissimarū, in quocunq;
 genere reperitur. Vnde sicut bene Plin. docet
 modo in metallis argentariis & cum varia
 portione, iam cum ære (quod tamē paucum
 existit) modo cum vario marchasitæ genere,
 aut lapidum pretiosorum nasci inuenitur. Et
 quod plus est, quod magno naturæ ministe-
 rio meo iudicio ascribi debet, cum aurum ex
 fumis dictis subtilissimis & spiritus quasi na-
 turam habentib. creetur, in matrice saxorum
 durissimorum imprimi & creari gaudet, in

*Locus &
 matrix
 auri.*

Aurū cur

qui-

quibus figuntur, nec exhalant: Quale etiam generetur perfectissimum producitur per substantiam in saxis nonnullorum pretiosorum lapidum disper-
præduris.

sum, & præcipue in lapide Lazuli, vbi in colore ultramarino obscuro, aureæ scintillæ micare videntur, instar stellarum illarum, in celo lucentium. Qua ratione interdum in Smaragdo produci asserunt; quemadmodum ego vidi in Iaspide viridi stupendo, guttis aureis scintillante.

Communis vero ipsius matrix, ex qua fumi illi spirituosi pro generando auro eleuantur, genus quoddam durissimi lapidis esse dicitur, adeo, vt cuneorum, malleorumq; ferreorum vi vix rumpi possit.

Matrix auri propria quæ.

Qua ratione antiqua fama semper celebrata fuit abundantissima illa auri minera Carpathi insulæ, quæ inter Ægyptum & Rhodum interiacet, eruti ex petra durissima; ex qua excisam fuisse puto pretiosissimam illam mensam, Illustrissimi Cardinalis Farnesii, quæ Caprarolæ visitur, constantem marmore, pulcherrimis maculis obscuris scintillante, in quo auri venæ per totam eius amplitudinem, striatim discurrunt; aut marchasitæ quæ auri non nihil complectitur.

Inuenitur etiam *Auram a- venarum & flumibus* inter arenas montium aridissimas, quæ à diluuii forsitan tempore ibi remansere. Perinde in quibusdâ Subalpinæ prouinciæ fluminibus, v.g. Padano.

do, Doria, visitur, quæ assiduo cursu atq; attritu,

exiguas auri micæ conducunt, in quorum aquis, Solarium atomorum instar, auri micæ emicant, non quod ibi nascantur, verum signum est, montes illos, auri mineram in se continere. Id quod etiam Plinius annotavit, ex quibus orta flumina, ex visceribus montium, substantiam illorum subtiliorem & id genus arenam, per flumina & ad littora secum deferunt. Cuius naturæ fuit aurum illud, quod nostris temporibus in orbis novi insula, Peruvia vocata, in tanta copia repertum fuit.

Hunc discursum latius extendere opus fuit, tum ob materiæ venustatem; tum quod causæ & modus generationis auri aliorumque metallorum, hucusque non tam accuratè explicata & confidetur fuisse mihi videantur. Propterea gloriosus Apostolus S. Ioannes, in Apocalypsi, ad mirabiles auri proprietates alludit, sic interpretante S. Augustino, dum cœlestis Hierosolymæ muros, ex auro obryzo fabricatos dicebat: ut significaret puritatem, & stabilissimam ipsius firmitatem, ratione cuius in æternum durare debeat, & quod introitus patebat per duodecim portas Iaspidis. Aurum vero ex natura potius cœlesti, quam compositione elementari constare, hoc ex substantia ipsius quasi incorruptibili demonstratur, in qua præter splendorem syderibus similem, qualitates &

*Figura auri
in Apoc.*

*Auri natura
unde
constet.*

pro-

proprietates quædam mirabiles apparent, quæ in virtutem aliquam elementarem reduci nequeunt: Quales sunt, quod præter ipsius constantiam, mollissimum existit, & tanta materiæ facilitate præditum est, vt in subtilissimas & inuisibiles bractæas vel fila dilatari & diuidi possit, cui vni nihil igne deperit tuto etiam in incendiis rogisue durante materia. Harum qualitatum, non ineptam rationem naturales philosophi afferunt, affirmantes, aurum ex singulis quatuor elementis compositum esse per minima, & tam bene inuicem mixta esse, vt dissolui plane nequeant, nec vna pars ab alia separari possit. Quod si vero sic se res habeat, vt scilicet tantum terræ & elementorum grauium & tantum aëris, ignisque, leuissimorum, æqualiter in se contineat, qua ratione experientia constat, illud terræ pondere cedere, quæ extremum grauitatis occupat, cū in summo gradu rerum grauium constituatur? Sunt qui affirmant, Aurum reuera sua grauitate plumbum superare, quod plures partes terrestres & aqueas in se continet, & propterea facilius liquatur, & minus graue auro existit: sed quod purum terræ elementum, quod forte in eius centro reperiri afferunt, grauius eo esse debeat, cum omnium rerū grauissimum existat. Quibus tamen ego respondeo, com-

*Elementū
purū nulli
bi inueni-
vi.*

munem omnium opinionem esse nullum elementum, nec etiam terram vnquam simplicem vel puram inueniri. quę etiam in centro ociosa consisteret, & frustra ibi consisteret: Natura vero nihil frustra agit. Quin potius constat terram quasi almam matrem, & omnium rerum parentem, terrestrium præsertim, & inter hæc præcipue metallorum & variorū lapidū, vbiq; cauernosam, porosam & trāsspirabile esse, ideo absq; dubio in cętro longē cauernosior est, quo loco immensum barathrum æterni ignis continetur, qui mea sententia, per os Ætnę, infinitosq; Vulcanos ardentis perpetuis flammis, ad superficiem terrę & cœlum vsq; emicat & exęstuat, quę admodū in li. 1. & 4. de thermis multis rationib. id probaui. Conclude igitur, aurū & sua substātia. & omnib. suis qualitatib. admirabile existere. Vnde quod ad proprietates naturales attinet, Auicenna in lib. de virtutibus cordis, cum aliis non ignobilibus Scriptorib. refert, aurum esse temperatissimum, & in omnibus suis partibus æquale, nisi quod aliquantulum plus in calore excedit, quemadmodum omnes res perfectę & vniuersa natura calido delectatur: Cuius ratione cor mirabiliter confortet & totam humanam naturam restauret, operando tantundem in causis frigidis, quantum in affectibus calidis, &

quo-

*Auri proprietates
quę.*

quocunque modo, siue exterius, siue interius applicetur, semper euidentem præstet utilitatem, nec vnquam noxam afferat.

ANNOTATIONES.

Verius tamen ex naturæ principiis] Aristoteles sub finem libri 3. Meteor. lapidis materiam scripsit esse exhalationem calidam & siccam metalli, vaporem humidum. Quod non ita accipiendum est (vt ipsemet lib. 4. Meteor. seipsum explicat) quasi lapidem ex puro halitu & metallum ex solo vapore constare dixerit (semper n. alter alteri necessario permixtus est) sed quod in lapide exhalatio superet, in metallo vapor aqueus. Atq; hæc sententiam tanquam veriolem hic amplectimur: tum quia est hominum doctissimorum, nempe, Aristot. Plat. Theophras. Peripateticorum & Academicorum penè omnium: tum quia hac sententia posita, facillime & optimè ratio reddi potest eorum omnium, qua in ipsis cernimus: hac a. non posita, ratio nulla apta afferri potest. Non leue etiã argum. est, qd metallis igne nõ absumi tam cito, licet fundi & liquari, videamus. Nam cum vapore, aqua nulla, exhalatione vero, terra nulla minor aut tenuior sit, potest vapor cum halitu ita misceri, vt pars qualibet vnus, etiã minimã alterius cõprehendat. Ex quo fit, vt præ exhalatione vaporis, pars nulla in fumũ resolui possit, & præ vapore, pars qualibet exhalationis fluat. Ita que cum metallum in ignem coniectum fuerit non vertetur tam cito in fumũ aut cineres, sed liquatũ

Metalla
qua ratione
ne ex halitu
oriatur.

totum fluet. Talis autem mixtio aliarum rerum esse posse nulla videtur. Quare vapor & exhalatio materia proxima erit, lapidum quidem, si exhalatio prædominetur, metallorum vero, si vapor abundet.

Substantiæ potius cælestis quam elemētariis] Omnes in auro qualitates aliquid præ se ferunt cælestis, pondus, quo fermè superat omnem gravitatem elementi, mollitio, extensio, splendor, resistentia non cum igne solum, sed cum tempore permanens, omni experimento, semper idem & incorruptum. Propterea dicunt sapientes, quod sicut natura semper intendit gignere masculum, ut quod melius est & perfectius: ita semper in metallis intendit aurum, nisi quid impediatur. Quo nomine rectè, vltimum ponitur aurum in intentione nature, ac finis optimus metallorum, arte tantopere quæsitum à sapientibus, desideratum omnibus nationibus, illustre splendore syderum.

Marcasita
quid.

Marcasitæ] Marcasita & Pyrites idem sunt. Nam idem quod Latini & Græci Pyriten dicunt, Arabes vocant Marchasitam & zeg nigrum. Et omnia quæ Græci de Pyrite scripsere; Arabes sub marcasita nomine in suam linguam transtulerunt. Italica vero mulieres, il marchese, menstruum profluvium appellant.

Metalla in
venis qua
ratione
nascantur.

Producitur hoc] Nascitur omne metallum in venis vno modo ex trib. Aut n. purū, aut rude, aut mixtum. Purum est, q. dum in vena est, sui coloris est.

est. Ita aurum gignitur, argentum, as, plumbum, Purū me-
 & ferrum: sed rarius plumbum & ferrum: stan- tallū quod.
 num autem purum nunquam repertum est. Rude me-
 metallum appello, quod suum colorem non habet, tallum
 nisi opera fornacum, ex lapide vel terra excoqua- quod.
 tur. Sic omnia quidem nasci compertissimum est, Rude me-
 sed tamen alia alijs frequentius. Mixtum denique tallum
 metallum est, quod nascitur in vena eadem, cum metallum
 alio aut alijs: à quibus deinde cum vena coquitur, quod.
 separatur. Mixtum
 metallum
 quod.

Vnde sicut bene Plinius] Aurum purum
 ac obryzum vix nobis conceditur, quin omni auro
 insit, argenti, nunc aris vario pondere alibi dena,
 alibi nona, alibi octava pars, vt argento metallo-
 rum aut aris norma. Nam Monetarij non necesse
 habent aurum prorsus purum efficere, sed coquere,
 donec talis temperatura sit, qualis esse debeat au-
 reorum nummorum quos cudunt, vt docet Agri-
 cola lib. 10. de re metallica. Aurum quod statim
 suum est, & quod obryzum nominant, aut effodi-
 tur è terra, aut lauatur in riuulis. E terra quod ef-
 foditur, aut syncerum est & solidum: aut scintil-
 lis lucentibus tinctum atque imbutum, vt quod
 adheret lapidi ceruleo in monte Carpatho: item
 lapidi fissili. Reperitur autem in propria vena, &
 in saxis splendore candidis: item in Pyrite proprio:
 aliquoties in Pyrite ferri. In Hyrcania glebas ma-
 ximas auro micantes reperiri, ait Marcellinus lib.
 23. & in Gallitia frequenter glebas aureas aratro
 exciunt.

Aurū pu-
 rum vbi
 inuenia-
 tur.

excindi, testatur Iustinus lib. 44. Quin etiam an-
 rum terra fulgure proscissa detegi, scribit idem. In-
 insulis Moluccis in arenis colligitur, cuius auri
 massas orbiculares tres, Georgio Saxonum Duci,
 Carol. V. Imp. dono misit. In montibus Gilouensib.
 Bohemia auulsam de silice auri massam pondo 12.
 & ad regem Wenceslaum delatã, ait Dubrauius
 Olomucensis. Aurum argentosum nominant, quod
 argenti colorem habet, quod reperitur in citeriore
 Pannonia modo in pyrite ferri, modo in saxo proprio.
 Perinde in quibusdam] Idem etiam reperi-
 tur in ramentis fluminis Hebri, in Thracia; Tagi,
 in Hispania; Rheni, Albis, Sala, in Germania; Pa-
 ctolo, Asia, Gange India fluminib. Vocatur aurũ hoc
 natium seu purum, quod à natura tale est, cuius
 massas Hispani vocant palacas, Germani gedigen
 Goldt. Nec vllum absolutius aurum est, cursu ipso
 trituque perpolitum. Testatur Fallopius, ex arena
 Padi fluminis, colligi auri ramenta plurima, ita
 vt aliqui incola tam sint diligentes & industrij
 in illis colligendis, vt ex ea piscatione ramentorum
 auri viuant, & familiam ipsorum commode su-
 ffrentent. In riuulis quod lauatur, aut omnino pu-
 rum est, quale in saltu Schellenbergiano, vno à
 Chemnitio miliari inuentum fuit: aut è lapillis
 nigris excoquatur: idque modo scintillis, modo bra-
 eteolis micat. In Lusincio, Bohemia riuo, grana &
 massulas auri, ceteris magnitudine, puras reper-
 tas, quæ nulla eguerint excoctione, testatur Aeneas

Aurũ ar-
 gentosum
 quod.

Flumina
 aurifera
 quæ.

Aurum
 fluiorum
 quale.

Syluius. Tale quoque aurum purum ignem non expertum, in Albi, & multis Misene riuus inueniri Ioannes Kentmannus, in catalogo rerum fossilium Misnia testatur. Ioan. Frideric. Saxon. Electorem, Torquem aureum habuisse, autor est Petrus Albin. ex eiusmodi auro conflatum, quod ex Albi circa Torgauum oppidum collectum fuerat ponderis marcaturum 15. cum dimidia, qui pro drach. 1. perpetuo 25. florenos persoluit. Fossili hodie optimum est in Europa, Pannonicum: ex eo & lauatur, Rhenanum.

Aurum vero ex natura potius cœlesti] Aurum omnium metallorum præstantissimum, omnium rerum temperatissimum, & à corruptione tutissimum, coloris adeo splendoris & Solis amuli, ut propter splendorem Phœbo; Ioni a. ob temperantiam sacratum tradiderint sapientes plerique. Id n. ex substantia elementari amicissimo nexu, fere indissolubili sibi inuicem proportionem adeo respondet, ut nullius sane recrementi, nullius saporis ac odoris diuturnis etiam seculis, limo aquaue obrutum, nec fitu obducatur, nec igne absumatur, nec in cinerem vertatur, sed purius defæcatiusque fiat. Hanc ob causam omnibus ceteris metallis prælatum est, & ab Hermete solum metallum dicitur, quod in eo nulla appareat agritudo. Neutra n. pars materia ipsius est imperfecta & intemperata. In eo sulphur est humidissimum & mundissimum, & per loturas fortis ad puritatem deductum, quod nullam omnino habeat fluctuositatem cremabilem aut humiditatem euaporabilem.

Auri præstantia.

Aurum enim ab Hermete solum metallum dicitur.

Dis-

Diaphaneitas in eo contracta, facit colorem citrinum, & subtilitas facit consolidationem maximam, & constantia multarum partium simul in paruo loco & situ, facit pondus. Odoriferum non est, quia non euaporat. Euaporatio enim corporum corruptionem indicat.

Vt in subtilissimas & inuisibiles bracteas]

Ductilia
quæ.

Ductilia sunt, inquit Philosophus lib. 4. Meteor. text. 47. quorum superficies vno eodemque ictu, in latum simul & profundum extenditur. Quæ affectio metallis inter fossilia maximè est propria. quod in ipsis humor dominetur, qui cum partibus terreis ita mixtus est, vt facile inter se disungi nequeant. Nec tamen aquè ducuntur omnia, quia non semper eadem est humoris puritas, & optima cum partibus terrenis admixtio. Hinc aurum maxime inter metalla ducitur, minimè vero stannum & plumbum. Aurum enim tenuissimi & purissimi humoris maximè est particeps, & exactissimam habet mixtionem.

Aurū cur
inter omnia metal-
la maxime
duci pos-
sit.

Vnde experientia docuit, tertiam partem vnius grani, filū circumuestire posse 134. pedes longum: & si super argenti bracteas malleolo extendendum sit, vnā solummodo auri vnciam, octo argenti pondo contegere. Budæus auri vnciam, sedecim Francicos, & octo solidos, ac semissem valere dixit, taxatque pro ea summa, nouem solatos aureos. Ex crassiore humore, & eius imperfectiore, cum siccitate, temperatione, stannum & plum-
bum

li. 3. de ass.

bum ortum est. Cetera, mediam quandam naturam sortita sunt, & prout magis vel minus ad puritatem & mixtionem auri accedunt vel recedunt, magis vel minus duci apta sunt.

Quo loco immensum barathrum æterni ignis] De hac re sic diserit D. Augustin. lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 16. Ignis æternus, cuiusmodi, & in qua mundi, vel rerum parte futurus sit, hominem scire arbitror neminem, nisi forte cui diuinus reuelauerit spiritus. Hæc itaq; Theologi relinquentes, vnde digressi sumus, reuertamur.

Admiranda autem magis auri natura est, contra diem, circa diluculum frigescere, adeo vt aureos annulos in digitis suis gestantes, inde deprehendere possint, quando diescat.

Vnde quod ad proprietates naturales] Summam mixtionis perfectionem in auro elucen-tem, lux & splendor ille præfulgidus, satis patefaciunt, spiritibusq; nostris lucidissimis maximeq; temperatis cognatas esse. Horum ratione facile adducor vt credam, ob illam sympathiam & symbolorum conuenientiam spiritus etiam conseruare, augere, ac veluti ignauos ac deperditos, specifica proprietate restituere. Quanquam non desint, qui propter adulterationem auri, quo Monetarij incudendo auro vtuntur, perniciosum esse crediderint: Idque non sine ratione, ideoque à medicinis quæ in corpus assumuntur, omnino reijciendum. Quin & aurum, vt cetera metalla, potius

Aurum
quid in
medicina
præstare
possit.

exitialem vim habere, quam quod cardiacum sit, potiusq; ad decorem, sumptum & ostentationem, indiquam secus. Arabum tamen & posteriorum experientia, ad animi affectus & morbos atrabilarios efficax inuenit, & quacūque ratione, siue solidum, siue lina cōtritu siue in folia diductū in crebro assumptum, vitalem facultatem nō offendit, ut reliqua metalla: imo ipsam & cor plurimum reficit.

Ne tamen frustra & temere hoc affirmasse videar, paucis eorum rationes diluam, qui aurum sine aliquo emolumento medicamentis indi afferunt: praeter ea etiam de vsu, non quidem extra sanitatem, sed quatenus vel foris applicitum, vel intus exhibitum, robur toti corpori adiiciat, aliquid dicam. Nam et si verum sit, aurum propter splendorem & nitorem, gratum esse, & quasi attractrice quadam vi mirabili, spectantium oculos allicere, captare & rapere: non propterea tamen ad ostentationem inanem & vanam medicamentis inditur, cum etiam foris administratum, hominem sibi met ipsi, in cordis affectibus, restituere possit. Nam si examinati quasi, & vix viuit hominis, nullum manifestum vitæ indicium de se praebentis, sinistra manus digitus, qui auriculari proximus est, & Medicus, vel, cordis digitus appellatur, auro, & croci momento defricetur, vires collapse, spiritus vitalis & animalis, quasi interclusi, reuertuntur, & aegri ad sese redeunt. Imo, pronos & habiles ad elephantiasin, aureas catenas, vel torques, gestasse,

ne hac inficerentur, memoriae proditum est. Alij
 contra elephantiasin, limatura auri leuissima, in
 cibo vel potu vtuntur. Nihil dicam de auro can-
 dente vino vel aquae sepius immerso atq; extincto.
 Nam compertum & exploratum est, quod robur
 partibus principibus conciliet, & vires naturales
 in defluxionibus ventris, ita roboret, vt facile, si
 quid internis corporis partib. hereat, consumat at-
 q; aboleat. Memini me ante bienniũ, curasse infan-
 tem vnus anni, plus minus, graui dysenteria labo- **Observa-**
 rantem, solo potu lactis, vel cremoris amygdala- **tio.**
 rum dulcium, extracti cum aqua plantaginis &
 rosarum, in quo deinde aliquoties, aliquot frustra
 auri satis magna, fuissent extincta. Paupertas,
 cui fortuna aurum inuidet, chelybe eo modo vt a-
 tur. Quin etiam admiratione dignum est, si in lue
 Venerea quis hydrargyro inunctus, aureum an-
 nulum ore gestet, & dentibus, linguaque hinc inde
 volutet, argentum viuum, quod corpori ex inun-
 ctione innatat, in annulum deuoluitur, sic, vt totus
 argenteus eximatur, & non nisi igni admotus,
 pristino nitore restituatur. Quapropter his cre-
 bro id tentandum est, semper cauendo, ne pericu-
 lum suffocationis ingruat aut succedat. Nam qui-
 busdam inunctis, magna huius metalli copia in-
 haret, adeo, vt obseruatum sit, quod prodigio
 cuidam simile, incisa vena, aliquot drachmas pro-
 fluxisse. Atque hinc est, quod tales tantisper pal-
 lescant ac tremulis sint, quãdiu aliqua huius metalli

portio inhaerit. Praeterea, medici auro, contra melancholicos affectus, & ad naturam robur utuntur. Scobs eiusdem, potissimum cum succo borraginis, & osse de corde cerui, contra syncopen, cordis imbecillitatem, & cardiacam, exhibetur. Eadem mirabili est auxilio epota ijs qui argentum viuum biberunt, ex Dioscoridis testimonio. Et dici vix potest, quantopere vires & vitales spiritus erigat, si bractea aurea, carnibus elixis admisceantur: etsi nec per $\omega\rho\delta\epsilon\sigma\iota\nu$ apponatur, nec per $\chi\delta\lambda\nu\sigma\omega$ agglutinetur, nec per $\delta\rho\delta\iota\omega\sigma\iota\nu$ assimiletur seu nutriat. Contra splenis item vitia, & mensium, ventrisque immoderata profluvia, & anhelitus grauitatem, confert. Foris liquor ex auro candente administratus, impetigines, seu lichenas, lepram, mentagram, & porriginem, oxiannam, polypum, morphaam, & omnes vitiliginis species, sanare & cohibere traditur, praesertim si huic remedio nonnihil tartari, materiae indolis lapidescentis, admisceatur. Deinde aurum, quia durum, cum a calore ignis vinci & concoqui non possit, multo minus a ventriculi calore alterari & in nutrimentum redigi potest. Vnde per $\pi\upsilon\lambda\omega\sigma\omega\rho\sigma$, ad intestina quidem defertur; sed inde non ad mesaraicas, nec postea ad epas, & venae concaua ramos, quemadmodum nec ad cor; vnde sequitur, crudum per aluum excerni. Quomodo itaque visceribus & imprimis cordi robur adycere potest? Sciendum ergo est, plurima, quae intra corpus assumuntur,

& deglutuntur, à calore nostro naturali, in
 corporis alimentum alterari & conuerti non
 posse: exonerare tamen corpus à putridis humori-
 bus, pituita, & vtraque bile. Faciunt hæc Cathar-
 etica, quæ selectione quadam expurgant, Rhabar-
 barum, colocynthis, agaricus, diagridium. Non-
 nulla vero habent proprietatem quæ à p̄p̄ios est;
 experientia vero, longôq̄, vsu reperta. In his inter-
 dum Galenus ad occultam proprietatem confu-
 gere videtur. Et res est minime dubia apud me,
 quin interdum ex magica, abominanda, & dete-
 standa superstitione, quedam fiant. Ex quibus in-
 telligi par est, quedam esse remedia, quæ nulla sub-
 stantie suæ mutata parte, sed tota & integra,
 vincant, corpus afficiant & immutent, non aliter
 quam corpus cibos, de quibus Gal. lib. 3. de tempe-
 ram. & lib. 3. de simpl. med. facult. Hæc discernun-
 tur ab ijs medicamentis, quæ si mutationis initium
 à calore corporis consecuta fuerint, putrescunt,
 corrumpuntur, vnaque corpus ipsum corrumpunt,
 & putrefaciunt. Eiusmodi sunt, arseni-
 cum, cantharides. Horum nimia dosis sumpta,
 erodit, putrefacit, corrumpit. Quedam item
 sunt quæ agunt aliquid, sed temporis interuallo
 plane vincuntur; vnde his accidit, vt tam nutri-
 menti, quam medicamenti, rationem habeant. Ex
 quibus euidentis est, aliud esse nutrimentum, aliud
 medicamentum. Hoc enim, vt non confici, vt in-
 duat corporis substantiam: ita mutari aliquo mo-

do, id est, qualitate quapiã potest, quã ipsum mu-
 tet. Et ita aurum, etiam si à calore nostro non
 possit comminui vel subigi (ita enim alimentum
 esset) fortè tamen immutat calorem nostrum,
 quatenus medicamentum, & splendore suo, scobes
 seu laminula, spiritus exhilarant. Hinc Manardus
 Ferrariensis in tertia epistola libri quinti consuli è
 instituit ijs, qui pestilentia præseruari cupiunt, vt
 calices ex auro construunt, cui à natura quinta,
 vel sexta argenti pars cõnata sit: Nam & argento
 metallis omnibus post aurum anteeunti, non sper-
 nenda vires insunt. Quo fit, vt de quibusdam Me-
 dicis alioqui celeberrimis, mirari cogar, arbitran-
 ritas, aurum perniciosam naturam habere; cum
 fieri nequaquam possit, vt, quã homini perniciosa
 sunt, id est, ita aduersa, vt magis esse nõ possint, Ga-
 leno ita exponente, omnium indiscriminatim ho-
 minum animos, ad summum sui amorem deside-
 riumq;, adducere valeant, demptis paucissimis fe-
 rinam potius vitam viuentibus, quam homine di-
 gnam. Scriptum siquidem reliquit Plinius, in Se-
 ptentrionali Tygris alueo oppidum esse Bablyrace,
 vbi mortaliu soli, aurum in od:õ contrahunt: Id
 nimpe desediunt, ne cui sit in vsu. Nec est cur quis
 tanti effectus causam, illius attribuat pretio; cum
 gemmarum plerãq;, quamuis perspicua, & absque
 comparatione pretiosiores, longè minus huma-
 num animum alliciant. Quo fit, vt omnino saten-
 dum sit, hoc nõ aliunde oriri, quam ab inexplicabili
 qua.

In 2. Prot-
 rhet. libr.
 com. 17.

Plin. lib. 6.
 c. 27.

quadam, inter illius, ac humanum temperamen-
tum existente sympathia; quam nobiscum quasi vo-
luit Marsilius Ficinus, dum dixit: si perspicuitatem
haberet aurum, iam cœli substantiam fore. Quæ om-
nia eo dicuntur, ut de viribus auri in arte Medi-
ca constet, & quod periti Medici, auro & compo-
sitis ex eo phar macis, uti possint. Unde recentiores
ex auro liquores parant, aurum potabile, auri tin-
cturam, aurum vitæ, aurum diaphoreticum, bal-
samum auri, quod butyrum & æturgiam Solis no-
minant, & si quæ sunt reliqua.

SYMMARIUM DE RE-
liquis Gemmis.

EX plurimis & infinitis gemmis,
quarum ab aliis Autoribus, præ-
cipueq; Plinio, mentio facta fuit,
ut nobilem hunc tractatum per-
ficiamus, nullo modo à tergo relinquendæ
sunt aliæ quoq; , ex quarum cum aliis com-
paratione, differentiæ ipsarum innotescant,
& quænam illarum excellentiores haberi de-
beant, patefiet.

DE ANDRODAMANTE.

C A P. XVIII.

ANdrodamas Adamantis quædam spe-
cies existit, quadrata, & semper tessellis
similis, quæ tamē non ita translucet, nec parē
cum Adamante splendorē obtinet, nec etiā tā

pertinaciter malleo resistit, neque ferrum attrahit: id quod à vero Adamante fieri solet.

DE PANGONIO.

CAP. XIX.

PANGONIUS similiter numero plurium angulorum Crystallum imitatur (Id quod nomen ipsum denotat) quos nec Crystallus nec Iris obtinent.

ANNOTATIONES.

Pangonius reperitur in iisdem locis in quibus Crystallus, & ei similima esse solet, colore, facilitate translucida, lavore. Si in proprijs locis reperitur: plerumque obscura, & vndique paruis cavernis, quasi foueolis plena. Id nomen sortita à multitudine angulorum, quod in plures quam sex angulos formetur. Quia raro inuenitur, in pretio est. Nonnunquam longior digito reperitur, saepius breuior. Naturam crystalli retinet.

CAPNITES, q. fumosa, aut tenebrosa, ex Crystallorum genere est.

DE GALAXIA.

CAP. XX.

GALAXIA similis Adamanti ratione duritiei existit: quæ tamen glaciici speciem refert.

ANNOTATIONES.

GALAXIA colore & figura colorem grādinis refert, tanta duritie, vt omnib. ictib. inuicta resistat: Galaxiæ
 tanta frigiditatis, vt ab igne nunquam calefieri ^{vires.}
 possit. Iracundijs & biliosis valde prodest. Nam animos nimium ira calentes, conciliat.

DE ASTROITE.

CAP. XXI.

ASTROITES aut ASTERIA, ad formam Crystalli accedit. quæ lucem quandam ex repercussu ostendit, colore pallido, in quo interius, radii aliqui, stellarum modo, apparent.

ANNOTATIONES.

Hæc gemma est dura, quæ Solem, dum circumuertitur, ostendit intus lucentem. Sponte in aceto, ac etiã vino mouetur, ac animalium incessum irritatur, procedens inde ad latus, inde retrogrediens. Cuius rei causam hanc assignat Agricola: Stella eius rara sunt, intermedium vero densum est. Earum igitur meatus cum combiberint acetum, expellunt aërem, qui lapidem commouet. Hanc nostri à victoria appellant Sigstein / quod putent eum qui illam gestauerit, causam obtinere & hostes vincere. Oculi figura plerunque extuberat: raro est oblonga.

ANDREAS BACCIVS
DE GEMMA SOLIS.

CAP. XXII.

GEMMA SOLIS candida est, & ad speciem syderis in orbem fulgētes spargit radios, quorum aliqui, oculum humanum: alii felis speciem repræsentant. His non ablimilis est *Leucophthalmus*, qui in albo rubescit.

ANNOTATIONES.

Effectu Soli hic lapis similis. Vnde nomen accepit. Lucem transfundit cum inclinatione velut intrus ambulans, ex alio atq; alio reddens, non dissimiliter ac carbunculus. Gemma admodum dura est. Figuram habet scalpta plerunq; dimidiati globuli. Somnum conciliare, & somnia terrificam abigere dicitur.

*Gemma
Solis vires,*

DE SELENITE.

CAP. XXIII.

SELENITES appellatur quædam gemmæ species imaginem Lunæ continens, redditq; eam in dies singulas crescentis minutisq; numero: à marmore tamen Selenite differt: qui perspicuus existit.

ANNOTATIONES.

Huic gemmæ à Luna nomen inditum est, quæ Græcè

Gracè σεληναία κ̄ σεληνήν dicitur, quasi Luna iubar & splendorem dicas, quam calore lacteo pelucidam, ob id nonnulli ἀφροσελήνω, hoc est, spumam Lunæ appellarunt, quod illius candor, & in eo Lunæ effigies, pro Lunæ cælestis incremento crescit & decrescit: quod ostracodermis & cepis quaque accidit. Vnde Romani eam Lunarem vocant. Ex his plane efficitur & constat plantas, radices, lapides, astra, & spiritus, diuina quadam consortij lege conspirare. Quod non alia ratione accidit, quam (vt Plato in Timæo inquit) quod cuiuslibet rerum speciei, peculiare astrum, vt polus magneti, & cuiuslibet astro, peculiaris intelligentiæ demon, vt homini cuiuslibet suus genius dicatur sit. Dioscorides eam in Arabia nasci tradit, translucereque ex candido, ponderis exigui. Quo loco etiam Selenitis docet, quæ eius sit utilitas. Illud mirum, quod ea vires. arbores fertiles fieri videntur, si vincetam eam contineant. Huius ramenta comitialibus in potu dari iubent. Ea ceu gestamine, ad amuleta mulieres videntur. Noctis non solum lucet, sed loca proxima illustrat, eo quod lumen colligit, non transmittit adeo vt Adamas: quare nitet exterius, & non est tam perspicuus. SELENITES alius frequentior est, cuius color totus similis est ad vnguē chrysolitho, hoc est, aureus, viridis: duritie est carneoli: raro accedit ad auellanae magnitudinem, totus perspicuus. Est & alius quidam lapis selenites vulgo specularis dictus, pellucidus & scissilis, quem

Ger-

Germani vnser lieben Frauen Eyß / & Erdt-
 glaß / appellant. Finditur in laminas, ex quibus in
 Thuringia, Saxonia, & vicina Marchia orbes
 fiunt, qui fenestris inseruntur, quales adhuc in ve-
 rustis templis & aedificiis videmus. Solet autem
 rhombi figura marginib. areis includi, non plum-
 beis, vt vitrum. Nascitur in Misnia ad Salam, sed
 non in tanta copia, quanta in Thuringia reperitur:
 qui tamen cum gypso cinereo permixtus est.

DE HELIOTROPIO.

CAP. XXIV.

HELIOTROPIVM gemma nascitur in
 Æthiopia, Aphrica, Cypro, porracei
 coloris, sanguineis venis distincta. Geren-
 tem hanc gemmam conspici vulgo negant.

ANNOTATIONES.

Heliotro-
 pium vn-
 de dictum.

CAVSA nominis, de effectu lapidis est & pote-
 state. Græci enim ἥλιον Solem dicunt, τροπὴν
 mutationem conuersionemve. Gemma est viridis
 cum guttis puniceis, venis sanguineis superasper-
 sa. Posita in aqua radiis Solis opposita, eam ebul-
 lire facit, & aquam in vase positam, in nebulam
 resoluit, & paulo post in guttulas pluuiales resol-
 uitur. Hac eadem etiam gemma videtur mira pos-
 se facere. Nam posita in pelui in aqua clara, radios
 Solis mutat, & ex aëris repercussione, obumbrare
 videtur, radiorum Solarium claritatem, & quen-
 dam

Heliotro-
 pii vires.

dam inducere in aëre sanguineum colorem, ac si Sol ex interpositione corporis Lunaris ad Solem, eclipticas pati tenebras videatur. Et ideo quia illa videtur mutare posse Solis claritatem, Eliotropia hoc est, Solis auersio, nuncupatur. Hoc autem maxime Æthiopica prestat. Quod eleganter Marbodæus sequentibus carminibus expressit.

Ex re nomen habens est Heliotropia gemma,
 Quæ Solis radiis in aqua subiecta batillo
 Sanguineum reddit mutato lumine Solem,
 Eclipsimq; nouam terris effundere cogit.

Gerentem hanc gemmam] Hoc Plinius manifestissimum exemplum magorum impudentia esse tradit. In multis alijs hæc gemma commendatur: quia sanguinem stringit, venena tollit, nec falli poterit, qui eam gesserit.

DE SANDASTRO ET

Indica.

CAP. XXV.

IN Sandastro apparent nonnullæ guttæ
 Iscintillantes: quam formam stellatam,
 Gemma pontica quoque repræsentat.

INDICA gentium suarum habet nomen
 subrufo colore, à colore violæ Ion sic dicta:
 sed raro saturo colore lucet.

ANNOTATIONES.

SANDASTRVS colorem in aureo rufum ha-
 bet.

ber, in corpore fulgēt aurea gutta, veluti in trans-
lucido stellāntes, quæ quo plures fuerint, eo pretio-
sior gemma. non laesa ex incendiō ruiuis eruitur.

DE LAPIDE LAZULI

& Armeno.

CAP. XXVI.

CYANEVS gemma pretiosa existit, quæ
vulgariter *Lapis Lazuli* nuncupatur, quæ
stellata rutilis punctis cernitur. In caruleon.
colore, aureas guttas purissimas stellas repre-
sentātes refert, quæ aliorum pretiosorū lapi-
dum more polita, annulis inseritur. Vnde S.
Epiph. hanc inter Sapphyri species describit.
Lapis Armenus eiusdem generis cum predicto est:
magis tamē clarus, & fragilior existit, qui ma-
gni vsus in medicina & pictura est: præcipue
vero colori ultramarino lapis Lazuli associa-
tus, pulcherrimum colorem reddit.

ANNOTATIONES.

Lapis Cya-
neus vnde
dicitur.

Lapidis La-
zuli ele-
ctio.

Lapis hic à colore nomen habet. Græci enim
κυανέον caruleum dicunt: vel eum colorem qui in-
ter nigrum & viridem, medium locum tenet. A-
rabibus Lazuli; Mesue, stellatus; Myrepsō, radiās
dicitur. Similis est sereno cælo. Deligitur inebria-
to colore, hęc est, saturato siue caruleo coruscante,
vt dicit Solinus c. 20. qui effoditur in orientalibus
aerisodinis, maculas quasdam aureas stellarum

modo radiantes habens, fractu contumax. Ex hoc lapide paratur color ille ceruleus, quem ultramarinum pictores appellant, quia forsan maris aqua colorem superat, quem olim tam purissimum ac saturum Nicolaus Nicolotius, Ferrariensis pharmacopola parare norat, ut aliquando unciam 1. centum coronatis aureis vendiderit. Lapis Lazuli & Armenus quadatenus cognati sunt, quod non modo vtrig³, simul in iisdem proueniant metallis, & in vna eademque massa frequentius. Ideo coloris propinquitate, eandem vim & pretium apud plerog³ obtinuerunt. Armenus tamen maxime viridis est, communicato colore cum ceruleo, rarissimus & e spectaulo lauis praesertim ac friabilis. Similis igitur facultatis aut non admodum disparis iudicandi sunt, ut alter alterius defectum supplere possit. Nec Fuchsius in suis paradoxis audiendus, qui contra Arabes insulse admodum contendit, quod lapis cyaneus atram bilem non deponat, argumentum desumes mere ficulneum, & nec Dios. nec Gal. aut Paul. viri Graci vnquam illi facultatem educendi atram bilem dederint, cum constet multa Arabes post Gal. & Gracos inuenisse, quorum Graci nullam prorsus notitiam habuerunt, & eo magis, quia Galenus huic lapidi detrahendi facultatem tribuit, & ut experientia indicat, atram bilem. Huius vsus esse debet magna cura adhibita, ne factitij pro vero sumantur, quia Crystalli & vitra sic tinguntur, ut speciem Cyani exprimant. Sed tactus maxi-

Coloris ce-
rulei ultra-
marini in-
gens pre-
tium.

Fuchsi
error.

maxime linguæ, facile deprehendit fraudem. Et enim in Cyano frigidior est, in vitro tepidior. Vno ore testantur Arabes lapidem Cyaneum, vi putrefaciendi & vrendi præditum esse: atque hanc ob causam volūt, vt non nisi præparatus, & lotura ablatis ipsius nocumentis vsurpetur. Quomodo autem lauari debeat, vt malignitatem suam deponat, id docent egregiè, Franciscus Vercellensis, & Georgius Melichius in ipsorum Antidotariis, qui hac in parte consulendi erunt. Huius vsum præclare describit Antonius Musa Brassauolus in libro suo de medicinis purgantibus, sequentibus verbis: Lapidem Lazuli expertus sum, & drachmam nunquam excepsi, & semper profuit: neque tormina induxit, qualia putabam, antequam esse expertus, inducere debere, neque ori ventriculi multum obesse percepi. Præbui itaque in pilulas confirmatum, in hunc modum. Recipe lapidis Lazuli præparati drachmam vnā, camphoræ, anis. cinam. Zinzib. mast. ana grana sex. Misce & cum succo saluæ vel diacatholic. fiant pilulæ quinque. Hæ enim exquisitè eduxerunt, cum aliquibus drachmam vnā præbuerim, alijs scrupulos duos, vt conuenire videbatur. Exhibui etiam alijs modis. In puluerem redactum cum iisdem aromatibus in iure quandoq;, quandoq; in aqua borraginis: sed opus est, vt in tenuissimum puluerem redactum sit, ne ob sui grauitatem, in parera fundum descendat. Posui quandoq; prædictos pulueres in vnciam

vnā

Lapidis
Lazuli v.
sus.

Pilulæ ex
lapide La-
zuli.

vnam conserua borraginis, & deglutiendos prabui
 vt eclegmata deglutiuntur. Nonnunquam cui-
 dam puella in ientaculi forma, scrupulum vnum
 prabui: nonnunquam in placentula ex pasta, sed
 qui masticabant, semper dentibus puluerem habe-
 re arbitrabantur: Tamen si probe supra porphy-
 rium lapidem, porphyryno pistillo contractetur,
 haud persentitur: in vino etiam odorato biben-
 dum iusti, vt in Cretico, aut alio simili. EISDEM
 modis vsus sum LAPIDE ARMENO, & mi-
 rum in modum atram bilem educere percepit,
 huicque praedicta aromata addidi. Notato autem
 me esse expertum lapidem Armerum ex Germa-
 nia, lotum & praeparatum, & eosdem fecisse esse-
 ctus vt ille qui ex Armenia Venetias asportatur,
 vel asportari dicitur. Minus vero molestat, quam
 faciat helleborum nigrum, Armenus lapis, & ve-
 hementius educit, quam lapis Cyaneus. Et hoc non
 solum Auicenna notauit, sed etiam addidit, ni-
 grum helleborum esse dimissum ob educationis mo-
 lestiam, quam haud facit lapis Armenus. Hucusq;
 Brassauolus. Hodie duplex habetur, orientalis & LapidisLa
 qui in Germania effoditur. Orientalis cognosci- zuli diffe-
 tur eo, quod in igne colorem non amittit, sed illu- rentia.
 strior euadit: Qui vero in Germania oritur, bebe-
 tatur, & colore minuitur.

LAPIS ARMENVS melancholiam purgat in- LapidisAr
 noxiè & validè: sed tamen vomitum excitat, nisi menti vi-
 optimè prius lotus fuerit. Huius dosis est, scrupuli res.

L

qua-

quatuor plus minusq³ pro sumentis viribus. Bonus Alexander tantam in lapide Armeno confidentiam habuit, vt passiones omnes ab humore nigro, & precipue melancholico ortas, cum eo curari posse crediderit. Nam qui ante ipsum fuerunt, in casu isto eius loco helleboro vsi sunt, quod valde periculosum esse ait; hunc lapidem autem sanctissimum, qui quinquagesies lotus, sine molestia humorem melācholicum educit, & à scrupulis tribus, vsq³ ad 5. de eo dabat. Pilulas item ex eo & hiera picra conficiebat. Hinc etiam Mesue eum plurimum commendat, de quo, vt docet à drachma 1. vsq³ ad drachmam vnā cum dimidia, securè exhiberi posse ait. Quem insequēs Anton. Guaynerius eo sapissimè se vsūm fuisse futetur, & diuersimodè quidem, Deoque duce, in eius exhibitione nunquam detripium fuisse. Accipiebat autem de eo scrupulos duos, croci scrupulum dimidium, macis scrupulum vnum, redigebat hac omnia in puluerem, quem cum aqua modico Zuccari mixta, pro dosi vna dabat. Sic Ioannes Baptista Crato medicus Casareus inquit: Testari de lapide Armeno vere licebit, exhibitum aliquibus fuisse sine noxa, ad drachmam vnā, vsque ad scrupulos quatuor etiam. Lauisse autem oportet quinquages. Manardus in curatione incubi pro purganda melācholia, exhibet obolos quatuor lapidis Armeni, toties aqua pluuiali abluti, vt eius nec odor, nec sapor gustata aqua, sentiatur; quod fere post quinquaginta abluiones fieri cōsue-

Puluis
Guayn.
pro expur-
ganda me-
lancholia.

nit: post quas iterum ter, aqua rosacea abluatur. Est autem cum melicrato bibendus. In alia epistola inquit lapide Armeno, bene iuxta Alexandri doctrinam abluto, & in catapotia quoque eius modo reformato plerunq; & in pluribus vsus sum, semperque iuuamentum subssecutum est, nec cum magno impedimento: bis tantum vomitum incitauit, sed qui postmodū iuauerit. Mulierem cancro in māmilla laborantē, ab ingentib. dolorib. liberauit. Alium à melācholia morbo, cum iam fores esset egressus, bis vel ter acceptus, reuocauit. Non desunt, qui pueris à collo gestatum, nocturnos arcere pauores restentur. Oculorum aciem reficit atq; demulces. Collo appensus, praegnantēs ab abortu asserere perhibetur. Volunt autem appetente partu semoueri. Tyrolenses alpes, argenti & auri metallis, lapide quoq; Cyaneo & Armenio vero abundant, Ioanne Langio teste.

DE PRASSIO ET CHRYSOPRASSIO.

CAP. XXVII.

PRASSIVS & maioris pretii chrysoprassius, à colore succi porri sic appellatur, qui tamen à Topazio in aurum declinat. Gemma pulcherrima existit, quam nonnulli inter Achates: alii vero inter Beryllos referunt.

Prassius colore viridis est, ad modum porri viridis, & raro sine punctis vel maculis, quandoque rubeis, quandoque albis, vel etiam atris, inuenitur.

Domus est, materia & palatium Smaragdi, quia in ipso velei affixus reperitur, vt Iaspidus, marmor.

Hac enim se obseruasse Cardanus testatur. Tanto mollior ob id est Prassius Iaspide, quanto Smaragdo durior.

Inuenitur & in Germania Orientali pulchrior, vt etiam Chrysolithus, sed mollior est, qui venustatem tempore amittit. Ob id non est in pretio.

Vires habet Smaragdi, sed omnes, vt par est, minores: tum eo magis quod in molem augetur. Qui Prassij alba linea distinguuntur, si puncta habent, Prassij sunt, & minoris pretij: At si puri sunt & plurimum nitent, ex genere sunt Achatum.

Sunt qui velint esse Garamanticum propriumque gemmae genus.

Prassii vi-
res.

Tradiderunt quidam de Prassio, ipsum veneno presente, statim viriditatem amittere, quae tamen, cum abluatur, recuperatur. Ad confortationem cordis & oculorum caliginem valet.

DE OPALO.

CAP. XXVIII.

OPALVS pulchritudine sua omnes gemmas superat, cum colores quoscunque præstantissimarum gemmarum, simul reddat, cuius mater sola India est, quem recentiores gemmam *Pederos* esse censent. Magnitudine sua, Plinio id attestante, nucẽ auellanam non excedit. In quo Carbunculi tenuior ignis est, est Amethysti fulgens purpura, est Smaragdi virens mare, & cuncta pariter, incredibili mixtura lucentia, qualis olim 20000. sestertiũm æstimatus fuit.

ANNOTATIONES.

OPALVS est lapis diuersarum gemmarum coloribus distinctus. Habet & hic quoque certas species. Alij Opalorum æquant colores pigmentorum; alij sulphuris ardentem flammam: alij ignis, oleo accensi. Opalorũ
differẽtiæ.

Sunt & Opali certa vitia, si color eius exeat in Crystallum vel grandinem, aut in heliotropij herba florem, si sal, aut scabritia, aut alia oculis occurrant illi insint. Opali vitia quæ.

Cuius mater sola India] Traduntur & Opali nasci in Ægypto, Arabia & Ponto; sed hi vilissimi; Galatia, Thaso, Cypro: sed hi mollius nitent, &

sunt scabri. Vide de his Plin. lib. 37. cap. 6. Maximi post Smaragdum est pretij. Raro ad nos affertur.

Pederos
vnde di-
ctus.

Recentiores gemmam Pederos] Pederos dictus est αρωδὸς παιδός, ἡ ἔρανος, hoc est, à puero & amore, quod pueri pulchritudinem referat.

Qualis olim] Tanto in pretio & existimatione olim fuit, vt Nonius Senator, maluerit solum vertere, & dignitate senatoria priuari, quam insignem vnā quam habebat 20000. aurearum aestimatam, petenti M. Antonio tradere.

Opali vi-
res.

Tot creditur habere virtutes, quot habet colores. Hic lapis oculos se portantis seruat illa sos & a-cutos, sed aliorum circumstantium oculos obducta nube recondit. Vnde quadam α' ἔρανος percutit, vt non videant vel aduertant quae fiant coram eis: & ideo asseritur furtis tutissimus esse patronus, vt in Lapidario dicitur.

Pseudo-
pali descri-
ptio.

Pseudoopalus multum ab hoc degenerat. Candidus hic est, & nitet, sed non perspicuus: oculum vocant catti seu felis, qualem se habuisse Carda, testatur, qui ex altera parte candidus ac lacteus videbatur totus, ex altera autem fuscus admodū totus etiā, adeoq. fuscus vt obscurus etiā apparet. Id quod illi ex laeis varietate minime contingebat: quandoquidem, seu ad lumen, seu versus tenebras conuerteretur, album semper colorem ex ea parte ostendebat, qua albus videri solebat, fuscum vero ex alia.

Itaq. eadem superficies, sola aspectus varietate,

ex aduersis partibus conspēta, colores duos ex toto contrarios ostendebat.

DE MALACHITE.

CAP. XXIX.

MALACHITEM nonnulli Germani auctores, gemmam esse dicunt, quæ in viridi diluto seu ciaro Sapphyrum imitetur, quam nonnulli Turchinæ speciē esse asserūt.

ANNOTATIONES.

Lapis hic à malua, cuius floribus assimilis est, nomen habet. Maluam n. Græci *μαλάχη* dicunt. Viridis est, pallidus, nubilosus tot^o, quasi pinguedine aspersus esset. Smaragdo similis est, spissioris tamen & densioris viroris existit quam Smaragdus. Crescit multum & pro manubrijs eo Sarmata vtuntur. In Cypro tamen etiam inuenitur. Germania quoq; nostra producit, præcipue Misnia & comitatus Tyrolis.

Infantibus appensus, eos à vanis terroribus singulari facultate tuetur, illisq; robur addit. Nam & illorum familiarissimo morbo, quem conuulsionem appellant, aduersatur. A nociuis quoq; casibus eos defendit. Huius quoq; lapidis magnam esse vim in roborando ventriculo, Crato astruit.

Malachitis vires.

CAP. XXX.

LAPIS *Turcicus* vel *Turchina* in commu-
ni vlu notior est, quam vt de eius specie
constet. Fortè à colore clarissimo nomen ac-
cepit: aut quod à Turcis aduectus fuerit. Re-
liquarum gemmarum more minimè trans-
paret. Cuius duo sunt fastigia, à suæ scilicet
propagationis loco nuncupata: Vnus *orien-
talis* nuncupatur, qui maiorem gratiam præ-
fert, & ex herbaceo, cyaneo quodam lacte-
scente nitore, gratiam inuit non vulgarem.
Colorem igitur præbet, ceu in cæruleum ex
viridi, lacteum quid persusum imagineris.
Alter *Hispanicus* est, colore vtcunque virente,
subobscuro adeoque ingrato conspicitur.
Raro citra rimam venulamue reperitur.

*Turchina
differētia.*

Probatissimus tamen est, qui simplicissima
& persimili substantia, purissimoque & ci-
tra omnem labem, colore, suam commen-
dat iucunditatem.

*Turchina
electio.*

Magnitudine maiorem fabam aut pisum
nō excedit. Huic admirandas proprietates &
virtutes attribuunt. Si enim contingat, vt ge-
rens hanc gemmam, de casu ab equo, vel a-
lio eiusmodi periclitetur, videtur quasi com-
passione affici, adeo vt interdum rumpi

*Turchina
vires.*

aut

aut de colore multum amittere illam contingat.

ANNOTATIONES.

Turchina gemma est obscurior, coloris cerulei ex viridi relucens. A regione Turcica nomen sortita est. Resudat quasi gummi ex nigro lapide, Turchinæ in Persia frequens, Vocant Indi Perose. Veras explorant coloris mutatione. Interdum ceruleum oportet esse; in nocte viridem ad lucernas. Minus probantur que non mutant. Item probatorum aliud signum. Ima pars nigra, à qua nonnihil emergit interdum venularum, que sese insinuât in superficiem. Tertio experimento commendantur. Calcem aqua solutam adliniunt superficiem. Si calx colorem excipiat, Turchinam aiunt esse optimam.

Turchinæ
verè exploratio.

Magnitudine maiorem fabam] Vidi tamen Turchinam nucis iuglandis magnitudine, in qua concinnè admodum expressa & sculpta erat C. Iul. Cæsaris effigies, in Repositorio Ferdinandi Medices magni Hetruriae ducis, inter alias res pretiosissimas. Idem possidet cultros varios, quorum manubria Rubinis, Smaragdīs & Turchinis, mirō artificio tessellata sunt.

Huic admirandas] Mirum quid de diuinis eius virtutibus Autores scribant. Narrat enim Rucus, se vidisse vnā Turchinam, que domino mortuo, omnem splendorem amiserat, & velut rimam quandam contraxerat: in licitatione vilis

Turchinæ
vires.

pretio à quodam empta ad pristinum splendorem redijt, quasi sensu quodam percipiens nouum dominum inuenisse. Hanc nonnulli Iaspidis speciem esse arbitrantur. Hæc gemma in annulo gestata, si ex equo cadat homo, excipere omnem ietum creditur, & pro cadente in frustra rumpitur seruato homine. Adijciunt autem, oportere dono esse acceptam. Findi quin etiam, vel omnino ruinam aut maculam quandam asserre, appetente periculo dicitur. Sic etiam sapius mutatur atq; expallescit, natiuoq; colore destituitur, vbi qui hanc gestat, languescit, aut valetudinarius existit. Eadem rursus cum corpore reuiuiscit, ac colorem amabilem, qualis est serenissimi cæli, ceruleum exhibet, ex natiui caloris temperamento. Oculorum imbecillitati, contra omnes exteriores noxas multum prodest, & spiritus totius corporis confortat.

Garcias ab Horto in libro suo de aromatum historia contendit, gemmam hanc Smaragdi loco, confectionem de gemmis ingredi debere, & Mauritianos in medicinis suis non Smaragdo, sed Turchina potius vti: ideoq; in omnibus ipsorum compositionibus qua Feruæ legi habent, legendum esse Peruæ legi, & Turchinam accipiendam esse. Errorem autem ortum fuisse refert, ex cognatione literarum F & P apud Arabes maxima, qua decepti Librarij alteram pro altera reposuerunt, & sensum autoris corruerunt. Sententiæ suæ testes facit Garzias, codices Mesue, lingua Arabica scriptos,

quos visos & consultos sibi esse refert. Quam observationem hoc loco omittere nolui.

DE ALECTORIO.

CAP. XXXI.

GEMMAS præterea alias mira proprietate præditas in animalibus reperiri narrant. Alectorius voce Græca sic dictus, quasi lapidem galli diceret, quem Plinius in ventriculis gallinaceorum antiquorum, obscuro crystallo, colore & substantia similem inueniri testatur, nisi quod paulo crassior apparet. Fabæ magnitudinem non excedit. Portatus hic lapis, hominem victoriosum & inimicis suis in certaminibus inuictum reddit potestate solari qua pollet. Cuius quoque mentionem facit Diosc. lib. 2. c. 43. dum in interiore ventriculi galli sinu, residere membranam dicit, quæ cornu specie similis sit, quæ siccata tritaque in vino, conuenientissime stomachicis in potu detur.

*Alectorij
vires.*

ANNOTATIONES.

In animantibus etiam generantur lapides, præter naturam ipsorum, ut illi, qui inter morbos censentur. Et non tantum in vna parte corporis, sed in variis partibus sunt, ut in iecore, pulmone, cerebro, vesica, intestinis, venis. Quorum omnium efficientem

Lapides in
animalibus.
vnde generentur,

cua-

causam esse frigus cum quibusdam existimamus. Nam quanquam in locis calidioribus fiant: tamen quia materia terrestris & viscosa, insitum naturale frigus habet, calor ille non est causa per se, sed tantum per accidens illorum lapidum, quatenus per antiperistasin auget frigus. Alij lapides in animalis corpore fiunt statim natura legibus. Sunt hi plerunque pretiosi, nec fiunt in quouis animali, sed certi in certis, vt, Alectorij, in ventre galli; Borax, in capite Bufonis; Limacius in capite Limacis, qua cortice non tegitur: margarita in conchylijs rotundis & oblongis, qua in imo mari moram ducunt.

Generantur itē in animalibus imperfectioribus, vt limace, piscibus, cancris, & serē in Zoophytis. Si quis more aliorum, frigore generari, ex materia terrestris velit, non multum fortasse aberrabit. Nobiscum faciet, multoque verius sentiet, qui lapides in huiusmodi animalibus, occulto quodam natura instituto nasci dixerit.

Verior
sententia.

Alectori-
us vnde
dictus.

Alectorius voce Græca] ἀλέκτορα enim Græci gallum dicunt. Lapis est crystallini aut aquei coloris.

Extrahitur autem ex ventriculo galli postquam castratur supra quartum annum. Quidam post nonum extrahi dicunt. Melior est de gallo decrepito.

Sunt qui ex iecore quoque eum extrahi tradant. Quaratione refert Agricola, in capi iecore, inuen-

inuentum fuisse lapidem candidum, subfuscum, & superiore parte quæ arctior ad dexteram extuberat, fuscum: inferiore, qua latior, cauernosum: ceterum pro loci natura incredibilis magnitudinis: longum vnciam 1. altum fescuncem: latum digitum. Plerunque figura sunt lupini, magnitudine eiusdem aut fabæ, modo in cinereo candidi: modo fusci coloris, sed diluti: nunc vero crystallina specie, sed coloris obscuri, qua fibras interdum habet subrubras.

Recentiores quidam, non ex gallo mare, sed castrato, hunc lapidem haberi putant. Vnde quidam lingua vernacula interpretantur Cappauenstein / hoc est, caponis lapidem.

Alectorius lapis ore inclusus, ac sub lingua positus, sitim ac cordis æstum arcere, experimento non raro constat. Vnde Wilhelmus de Conchis capum qui hanc gemmam secum habeat, nunquam siti-
Alectorii
vires.
re scribit. Milo Crotoniates, qui Prisci Tarquinij temporibus vixit, alectorio fretus, præter Tylorum Bubsequam, qui roboris excellentia bouem constantissimè tenere potuit, omnes pugiles vicit.

Cuius quoque mentionem] Galenus eos irridet, qui interiorem tunicam stomachi gallinarum, tanquam stomachicorum præstans iuuentum laudant, quam tamen Dioscorides in præsentis summopere valere contendit.

DE CHELIDONIO

CAP. XXXII.

*Chelido-
nij vires.*

CHELIDONIVS ab hirundine nomen accepit, quem Diosc. cap. 49. in ventre pullorum hirundinis dissecto, reperiri dicit: è quibus binos interdum reperire est, vnum colore varium: alterum vniformem concoloremq;. Ruffum Marsilius Ficinus, in collo amuleti loco appensum, ad morbum comitiale auertendum, vtilem esse perhibet: in casu quoq; patientem recreare, melâcholicum curare, hominemq; amabilem & lætum reddere.

ANNOTATIONES.

*Hirundi-
num pulli
lapidem
Chelidoni*

Ventre pullorum] *Chelidonij in ventriculo hirundinum primo partu exclusorum, reperiuntur figura globi serè dimidiati semperque intus caui. Qua de causa admodum tenues existunt. In eminentia sunt plerunq; rano, sed dilato colore, in caua conuexitate purpureo, nigris interpellantibus maculis. Atq; ob id dua eorum species esse videntur. Lapilli magnitudine sunt seminis lini forma quoq; simili. Et licet hi parui sint & deformes, virtutibus tamen maioribus impares non sunt, imo multis alijs maiores. Fertur autem quod pulli gestantes lapidem, hoc signo cognoscuntur: quod in nido sedent conuersis ad se inuicem vultibus. Nam cateri*

qui

qui non habent lapidem, posteriora ad se conuertunt. Extrahi a. debent Augusto mense, ante plentunium, viuentib; adhuc pullis, & absente matre. Tunc enim extracti efficaciores habentur, & frequenter duo simul in vna hirundine inueniuntur. Si bini fuerint, alter plerunq; rufo, alter nigro colore cernitur. Probatissimus est, si vnicus tantum adsit, isq; aureis guttulis insignitus.

Rufum Marfilius Ficinus] Cum eo consentiunt quoq; Plato, Dios. Sextus Platonius, Georg. Agric. Idem confirmat quoq; Alexander Trallian. his verbis: Mirificum hoc ad comitiales remedium est. Duo lapilli in hirundinum pullis dissectis inueniuntur: quorum vnus quidem niger, alter vero albus existit. Comitiali collapsio eos imposito ac ipsam excitabis: nigrum vero cuti alligato. At hirundines dicuntur primo pullo hos lapillos dare, qui non facile inueniuntur, nisi vniuersis pullis dissectis. Hac ille. Sic autor additionum in breuiario Arnoldi antidoto cuidam contra epilepsiam, lapidem hirundinis admiscet.

Horum qui albi maxime fuerint, si in manu etiam singuli teneantur, aut circa caput lino nectantur, veterrimos & diutinos capitis mulcent dolores, nisi contactu terra, lapillorum potentia minuatur. iidem si lupino aut eo includantur & collo suspendantur, omnem oculorum dolorem perpetuo auertent: qua ratione à nonnullis ad oculorū collyria adduntur. Sed & contra quart-

um gestantes, quo signo cognoscantur.

Chelidon.
vires.

anas profunt, linteo vel panno croceo inuoluti, linoque ad collum validiore suspensi. Si quid in oculos inciderit, imponuntur. Nam cum minimi & leuissimi sint, nec mole obsunt, nec figura, aut angulis molesti sunt: sed palpebrarum compressione, id quod inciderit, emouere & elidere possunt. Dextro brachio suspensi, epaticos perfecte sanant, vt Kiranides docet. Rufus præferim, sub sinistra axilla in linteolo, vel corio vitulino gestatus, maniam, item epilepsiam & Lunaticos curat: & gestantem omnibus gratum & acceptum facit.

DE DRACONTIA.

CAP. XXXIII.

DRACONITES siue *Dracontias*, teste Plinio, lib 37. cap. 10. è cerebro fit dracorum: sed nisi viuentibus adimatur, nunquam gēmescit. Igitur mos est, vt dormientibus draconibus caput amputent, quo hoc lapide potiantur. Est autem candore translucido, nec potest poliri, aut artem admittere. Quale vero animal draco ille sit, id Plinius lib. 9. cap. 27. explicat, esse scilicet draconem marinum: quo loco tamen huius gemmæ non meminit. Multo minus hunc Dioscorides describit, præterquam quod animal marinum esse asserit. Albertus vatum animalis genus existere affirmat, quale etiam

etiam depingitur cum facie serpentis, aliis breuibus, quod pernitate sua vniuersos pisces superet. Hunc Aristoteles lib. 9. de historia animalium, cap. 37. serpentem marinum appellasse videtur. Aliud quod referam, non habeo. Marsilius Ficinus vidisse se eiusmodi lapillum testatur Florentiam aduectum ex India, ibi è capite draconis erutum, rotundum, ad lupini figuram, punctis ordine quamplurimis quasi stellis naturaliter insignitum, qui aceto perfusus, in re-ctum parumper mouebatur, inde in obli-
quum, mox ferebatur in gyrum, donec aceti vapor exhalaret. Similem ego vidi alium quendam Romæ: ex qua tamen animalis spe-
cie excisus fuerit, mihi non constat.

ANNOTATIONES.

Sed nisi viuentibus] *Dracontias lapis non est, nisi detrahatur viuentibus. Nam si obeat prius serpens cum anima simul durities solita euanescit, vt Solinus scribit.*

Igitur mos est] *Autor Sotacus gemmam hanc etiam sibi visam scribit, & quib. intercipiatur modis, edocet. Præstantissimi audacia viri, anguim explorant foueas & receptus: inde præstolati, ad partum exeuntes, bigisq; præteruecti, percitis cursibus, viso dracone, grana medicata, ad soporem inducendum facientia, obijciunt. Ita somno obso-*

Quibus
modis.
Draconi-
tes ex capi
te draco-
nis crua-
tur:

pitis, è capitibus exsecant lapides, & de manubrijs; præcipitis ausi, prædam temeritatis reuehunt. Alium modum refert Philostratus lib. 3. Pallium, inquit, coccineum, literis aureis superintextum, ante cubiculum extendunt. Scripta autem incantatoria verba, somnum dicuntur inducere. His Draconum oculi quam durissimi, superantur. Ipsi quoque plura verba, ex arcana sapientia superincantantes, eo Draconem perducunt, ut literis pallio intextis superdormitet. Dormientis autem instantes Indi ceruicem securi feriunt, scissoque capite, lapillos intus extantes, auferunt.

Traditur enim, montanorum Draconum capitibus inesse lapillos specie & aspectu iucundos, & splendorem quendam coloribus inducentes; viribus autem potentiaque mirabiles. Quod annulus testatur, quem habuisse Gigem vulgatum est.

Euenit autem interdum, ut draco Indum cum securi & arte, intra cubile trahens, deuoret, ipsum etiam, ut pene dixerim, montem concultiens.

Tales autem Dracones montem, qui ad rubrum mare pertinet, incolere dicuntur, eorumque horrendos sibilos audiri: quoniam etiam mare ingressi, longius natando prouehuntur.

Ex qua narratione patet animal hoc amphibium esse, quod in terra marique æquo modo vivere valeat.

Hic lapis venena omnia, præcipue serpentum, Draconis
fugat. tis vires.

DE LAPIDE BEZOAR.

CAP. XXXIV.

LAPIS Bezoar, qui pariter generatur in
visceribus Indici animalis, *Capriceruus*
vocati, à figura parui cerui & Capreoli, ab A-
rabibus Medicis primum, ante quingentos
annos circiter, inuentus fuit. Quem testan-
tur (prout scribit Rhazes, qui illorum tem-
pore vixit) incomparabilem virtutem cor-
roborandi cordis obtinere: aduersus vene-
na quoque & febres pestilentes, remedium
esse præsentissimum.

In tantam hic venit existimationem, vt
Arabia quidam princeps Almirama cum
ope eius, vitam à morte redemisset, pro vno
ex his magnificam, ac prope regiam ædem,
quam Cordubæ habebat rependerit, sicut
testantibus scriptoribus.

Vnde, postea tanti æstimatus fuit Be-
zoar, vt omnem medicinam, morborum
malignorum sæuitiam frangentem, per ex-
cellentiam, *BEZOARTICAM* nuncu-
pauerint, hoc nomine in hunc vsque diem
durante, eo, quod hominem à morte præser-
uet ac liberet. Mirandum vero est, post-

quam cunctæ res sunt in continuo fluxu, dum vel mutantur, vel deficiunt, quod multo abhinc tempore, vera eiusmodi lapidis species, nec in Arabia, nec in Oriente, reperia fuerit: verum dubitatur, ne mercatores illarum partium, avaritia ducti, arte quadam adulterent, & colore quodam illum obducant; quemadmodum & aliis rebus Chymicis vsu venit. Artificium vero ex politura cognoscitur. Naturales enim Bezoartici lapides rudes sunt & inæquales: quales sunt illi, qui ex vesica hominis calculo laborantis, excinduntur; minime polito, qui dum salua hominis, plantæ manus affricantur. relinquent ibi quandam tincturam & maculam: id quod à vero Bezoar minimè fit. Falsos vero illos esse, ex forma sola cognosci deberet, qui formam renum, aut oui columbini æmulantur, læuati & expoliti exterius, qui si frangantur, frustra relinquunt dura, terræ coctæ aut gypsi more, qui tamen non secus pro Orientalibus & pretiosioribus venduntur. Postquam vero inuenta noua Hispania cum Insula Peruuia, hodie idem, aut illi non absimilis lapis Bezoar in usum rediit, qui ex India Occidentali, & montibus Peruuie, quibus in locis magna copia horum animalium extat, ex quibus lapis hic per incolas eruitur, non desunt qui dubitent, vtrum hi lapides eadem

*Qua ratio
ne veri lapides Bezoartici à falsis discernantur.*

dem facultates cum Orientalibus obtineant, quæ ab Arabum scriptoribus illis assignatæ fuerant Quibus ego respondeo: Orientales reuera in hoc genere, bonitate reliquos excellere, eo quod in fronte aspectum Solis orientis obtineant, qui rebus maiorem vigorem & virtutem infundit, respectu occidentalium, qui resolutis per calorem diei partibus subtilioribus & alimentalibus, vapores adustiores, minusque efficaces accipiunt.

Vtrum lapides bezoartici orientales easdē virtutes cum occidentalibus obtineant.

Quamvis dubium quoque sit, an ex Oriente alii adducantur Bezoartici lapides præter adulterinos: certum tamē est, quod occidentales ex prædictis animalibus excindantur. Animal hoc capreoli proceritate esse ferunt, minimeque ad magnitudinem cerui accedere, cum pilo fuluo longiore subtilique bombacis ad instar, ex quibus lapides hi sine omni dubio eruuntur. Quorum quidam parvam nucem; alii amygdalarum ossa vel fabam, magnitudine sua referunt, pro maiori vel minori ipsorum augmento. Vt plurimum autem exterius scabri sunt cum colore viridi, qui in fusco rufescit, quasi partim sanguine, partim humore ab animali relicto, tincti essent: minus tamen maturi, cinerei sunt. Sensim vero aggeritur circum festucam laminatim, instar tunicarum cepe, sic ut prima lamina sublata, quæ sequuntur, cla-

Capricerui descriptio.

*Lapis Be
zoartici
vires.*

riores & splendidiore, quo vltior progres-
sus fit, appareant, quarum nonnullæ exterius
splendorem auri repræsentant. Teruntur &
in puluerem leui rediguntur negocio. Alua-
rus Torrefius, illarum partium Medicus
haud incelebris, qui ex Lima Peruuia ciuita-
te, varia genera huius lapidis mihi transmisit,
de quib. infinitas experientias habuit, opti-
mo iudicio, non tanta de ipso prædicat mira-
cula, quanta Arabes ipsi ascripserunt: verum
vna vice, septem granorum pondere, cum
vino absente febre: vel præsentem ea, cum vn-
cia vna aquæ acetosæ exhibet. Præter par-
tium spiritualium corroboracionem, mul-
tis copiosum admodum sudorem mouere
solet: qua ratione à mortis periculo ipsos vin-
dicat. Id quod ego compluribus experimen-
tis sæpe confirmatis, compertum habeo. Et
quod longe est maioris momenti hoc reme-
dio secure & citra damnum aliquod vti pos-
sumus, cum temperatis qualitatibus polleat,
minimeque aliorum lapidum & Antidoto-
rum more exsiccet. Periculosiora vero sunt
infinita alia adulterina, & propterea ceu de-
leteria venena vitanda, nec sumptus illis fru-
strà impèdendi erunt. Quapropter præcepta
nonnulla vtilia ad gemmarum pretiosarum
cognitionem facientia hic afferemus, & huic
parti finem imponemus.

ANNOTATIONES.

Vnde Bezoar] Inter antidotos principatum sibi arrogavit lapis Bezoar, adeo ut, per ἀντονομασία, quicquid toxica elidere creditur, ea insigniatur denominatione. Hinc electuaria & pulveres Bezoartici, ex Arabum gazis accersiti: & quot sunt venenorum species, totidem Bezoar statuunt, ut cuilibet veneno peculiaris sit Bezoar. In Etymo varii sunt auctores. Etenim cum venenum immediate naturam destruat, Arabes propria lingua nominarunt antidota contra venena, Bezahart, quasi vitam conseruantia. Cardanus corruptè legi Bezar contendit, asserens, Pazar gemmam esse mollem, & cinerei coloris, auellanae magnitudine, omnibus venenis egregiè resistantem, in Pelij orientalis India regione repertam.

Bezoar lapidis variegatae appellationes.

Ibidem esse radicem bezar venenatissimam, qua statim occidat. Eius verò fructum Nirabri, & contra eandem, & alia quaecunque venena, praestantissimo esse auxilio.

Sunt, qui Persidi Bezoar inquilinum dicant, Pazar illic vocatum à Pazan, hoc est, hirco, in cuius ventriculo reperiri asserunt. Vnde mutuati Arabes Bezar, Indi Bezar promercalem dixerunt lapidem, cum circum, & forum, vbi mercimonia exercentur, Bazar denotet: Hebraeis Belu zaar appellatus, quasi dicas, dominus veneni, cum

Baal & Bel, dominum illis significet: vnde Beli regum denominatio apud Chaldeos.

Quibus ego respondeo] *Obseruandum est, gemmas non aequaliter vires suas in quosuis exercere; sed pro sympathia & simili temperamento. Quemadmodum in plantis & succis, qui in medicina prabent vsum, videre est: quae in maiore vel minori dosi, corporibus, secundum temperamentum profunt: Et aliquanto propter antipathiam, nihil sumentes iuuant. Et vt pro ratione loci validiores aut infirmiores vires habent planta: ita gemmae excellentiores habentur, pro ratione loci in quo crescunt: vt orientales ceteris praeferuntur.*

Virtus enim Solis in Oriente efficacior est, quam in Occidente: propterea multa quoque inibi proueniunt, quae in alijs orbis partibus nusquam comperientur.

Cuiusmodi sunt gemmae, aromata, & id genus plura, quae ampliolem expetunt caloris copiam, vt sunt leones, tygrides, elephanti: quae omnia in ijs locis, quaeq; ad Austrum innuunt, affatim succrescunt.

Vt plurimum autem exterius] *Lapis Bezoar colore multum variat. Quidam enim colorem habent citrinum, & veluti puluerulentum: quidam praediti sunt colore balio obscuro: nonnulli viriditate participant: sunt qui albedinis aliquid praeferant. Melior vero omnibus est citrinus, & post ipsum puluerulentus.*

Senfim vero aggeritur] Miro naturæ artificio, per laminas sese mutuò amplexantes, amplificatus, vt in ceparum putaminib. & inuolucris videre est: quo pacto & vesica calculos omnes, principio è renib. ducto, pedetentim succrescere, autor est Fernelius, vt Aquilinus, quæ Aëtiten dicunt medio cauus, nisi quod loco lapilli, puluisculum eiusdem materiae, pollentiorum tamen virium, continet. Glaber & leuis est, splendore coruscus, & quod bonitatis argumentum, succedens pellicula vel laminula, superiore splendidior est.

Teruntur & in puluerem] Lapis Bezoar facile abraditur, vt Alabastrum: ore detentus, in liquorem abit: comminutus scintillat: vbi longam in aqua moram traxerit, dissoluitur.

Hic lapis à proprietate omnibus venenis resistit, animaliumq; venenatorum morsibus & puncturis confert: si ex eo accipiatur pondus duodecim granorum hordei: aut quando fit linimentum cum eo super locum morsus.

Lapidis Bezoartici vires

Extrahit enim venenum per sudorem. Et si locus vbi morsus est, putrefactus fuerit, & puluis huius lapidis vulneri inspergatur, mundificatur & curatur. Et quando ponitur in annulo & reponitur in ore eius, qui sumpsit venenum, & aliquantulum fugit, confert ei.

Huius lapidis tria grana, cum aqua destillata ex floribus arantiorum vel herbe scorzenore ebibita, contra venena præstantissimum sunt alexiterium:

rium: cum acetosa vero aqua bibitus, febrium pestilentium malignitatem extinguit. Is quoque plurimum confert qui absq; manifesta causa mœsti sunt & angustijs oppressi, quos reficit & exhiberat. Tria huius lapidis grana cum aqua liliorum alborum, betonica vel pulegij parturientibus exhibita, secundinas remorantes certo experimento educunt.

Tradit Amatus Lusitanus se expertum fuisse, vigente febre in aqua portulacæ datum, vel sine febre in vino potum, vermes nocere: rebellem pleuriditem huius potu domari: Vterer autem aqua scabiosa aut cardui benedicti. Inquit Crato: Dedi laboranti ictero nigro lapidem BeZoar, & minxisse vidi tam nigra, quam atramentum est, meliusque se habuisse. Deleterius vero extremum mulieri excidium Matthioli historia, capite de napello indicat, & quam ad calcem huius capitis adijciemus, epistola de prodigiosis & pene portentosis BeZoar lapidis viribus plura referet. Notandum tamen hoc loco est, lapidem BeZoarticum non curare, nisi adsit dispositio venenosa, in corpore à veneno, vel illi non absimili, producta: quia hi lapides corpori conferunt virtutem quandam, quæ est contraria virtuti veneni. Sunt enim medium quiddam inter corpus & venenum, ita, ut sint ex vna parte sicut venenum, & sicut medicina, ex alia, non quod sint medicina ex parte qua sunt venena.

Non enim absurdum est, actiones siue operationes diuersas, ab vno agente prodire, pro subiecti & locorum dispositione varia. Vnde sani homines ab eorum esu abstinere debent.

Ex hoc lapide tempore pestis, in officinis bene constitutis, tabulae preparantur, quae miram utilitatem praestant.

BEZOAR LAPIDIS DESCRIPTIO ad Reuerendissimum & Illustrissimum Archiepiscopum Strigoniensem.

CAP. XXXV.

BEZOAR seu Bezaar lapis est oblongus & rotundus, glandem fere quercinam, absq; sua capula imitatus, foris leuis ad colorem, & quasi speciem ferri igni perpoliti accedens, intus vero cineritius. Ponderus illi est leue, & hoc perfectioni attribuitur. Nam licet extrinsecus densior ac solidior videatur: ubi rumpitur fragilis tamen & porosus apparet, sine aliqua arenositate: inter dentes si ponatur, dissoluitur ac si panis crustula esset. Sapor illi nullus, vel potius gratus est. Adfertur *Lapis Bezoar vnde* ex Persia Constantinopolim, & per Calli- *generetur* cuti in Portugalliam. Generatio eis du- *variae opi-* bia: siquidem affirmant alii, in ventriculo syluestris Caprae, veris ac aestatis tem- *niones.* pore.

pore, ex herbarum quarundam succo quibus illæ victitant, congregari. Accedente vero hyeme ac autumnò, vbi alia sibi defecerint pabula, hunc ruminari, & pro pabulo vti. Rem ita, inquiunt, se habere indicium est quod eadem capræ principio veris, aut in fine hyemis captæ, lapide prorsus careant, cum tamen autumnì principio, nobilitatem semper habeant. Præterea videtur hic lapis per additamenta, & quasi tunica tunicæ superinducta effigiatus. Addunt etiam, plerunque dum franguntur, vacuitatem quandam in medio apparere, in qua vt plurimum festuca paleæ reperiatur. Alii cerui lachrymam esse statuunt, dicuntque in illis desertis regionibus, vbi cerui valde consenuerunt, serpentes venari, atque vbi illorum plurimos deuorauerint, facilioris concoctionis gratia fluminibus & aquis, ad collum vsque, ad aliquot dies se continere, quo tempore paulatim incipit lachryma aliqua ex oculis defluere, indurarique, & pederentim augeri magis & minus, prout apparet. Ac licet de ortu eius nobis non admodum constet, effectus tamen & operationes suæ mirabiles, experientia pluries confirmatæ, haud quaquam suspectæ nobis esse debent: quin potius, meo quidem iudicio, medicina est salubris & benedicta, humanæ naturæ amicissima, ex qua
indi-

indicibili sympathia, operationes suas mirabiles edit; non quod calidus, humidus, frigidus, siccus sit, cum omnis saporis expers reperiat. Maior dosis est decem granorum frumenti pondus: licet crediderim ego, impune posse vnum atq; alterum scrupulum etiam à sanis absque periculo aut nocumeto aliquo sumi. Et Imperator ipse Turcarum sæpius in anno, etiam tempore sanitatis assumit. Datur pueris contra vermes & in febribus malignis, quod & Montanus & Amatus scriptis tradidere. Dicunt præterea, quod morbis fere omnibus & præsertim venenosis auxiliatur. Nos vero sacratissime Cæsareæ M. iussu, quatuor experimenta sui huc vsque vidimus; in duobus nempe reis, lege supplicio damnatis, quibus venenum studio oblatum est, & in duobus præterea aulae Maiestatis suæ nobilibus, vehementiore morbo afflictis. E quibus primus Dominus Scander sese nobis offert, qui cum longa & graui ægritudine, cum ingenti omnium membrorum, & pulsus imbecillitate, OEniponte decumberet, nauseabundus, ac in ventriculo & præcordiis vehementer dolens, annum agens 75. oblata sibi lapidis Bezoartici grana quinq; in cochleari vini fuere. Nulla illo die sublecuta est alteratio nullaq; immutatio. Noctu tamen melius quieuit. Sequenti die attollebat

Prima historia nobilis cuiusdam operæ lapidis Bezoar ex grauissimo morbo liberati.

bat brachia, & crura ad se contrahebat, quod antea haud quaquam facere potuerat. Trib. postea elapsis dieb. vomitum quidē biliosum habuit, qui præcordiorum & stomachi dolores finiuit, ac licet longo adhuc tempore decubuerit, credo nihilominus suæ salutis fundamenta Bezoar extitisse. Laborauerat postea D. D. Staphylus, sedecim continuis diebus acuta febre, maligna & sopita, ab affectu renum suum sumente initium, abhorrebatque ab omni ciborum genere, nauſebundus, de capite sæpius quæritans; nihil nisi de morte loquebatur, delinquebatq; frequenter animo. Habebat sedes colliquatias, cum ani exitu doloroso. Vrina erat turbida, cruda, & fere subiugalis. Articuli, & præsertim genua, dolebant, lassitudo ingens, facies Hippocratica, oculi in dormiendo aperti, & ob vehementem virium corporis imbecillitatē, ad pedes delapsus. His ita se habentibus, cum de vita illius, ab omnib, minus speraretur, motu proprio clementiæ Cæsaris, septem grana, huius pretiosissimi medicamenti, sibi in vini cochleari fuere oblata. Non tamen erat stomacho tunc omnino ieiuno Staphylus: siquidem medium oui vitellum per semihoram ante sumpserat, biberatq; aliquid. Porro hora à Bezoartica assumptione elapsa, bonū haustum feri caprilli calidi cum zuccaro ebibit,

bit, & intra semihoram adhuc etiam. Subsecuta istos, sex vel amplius sedes cholericae & foetidae sunt, cum quadam tñ faciliore tolerantia solito: possumque verè affirmare, illum intra hosce quindecim ægritudinis dies, in totum, quantum medieta cruciati panis fit, minime comedisse. Cum nocte illius diei, cœniæ suæ, vna cum D.D. Stephano interesserem, paropsidem hordei in iuscule cocti plenam tanto appetitu comedit, vt nos illud intuentes, lethalem quandam auiditatem potius, quam famè esse, crederemus. Et dum inter edendum, nos ambo ipsum, ad strenue edendum, si seruari cuperet, cohortaremur ac laudarem: respondit, se ideo comedere, quod cibus sibi placeret, alioqui inaniter nos nostra iactaturos verba. Fuit nocte illa Reuerendus Pater Canysius in iisdem ædibus, veritus ne Staphyli obitus sequentem lucem præueniret. Quieuit nihilominus ita placide noster infirmus, vt potuerit seruitio corporis, & consolatione simul animæ carere. Marenè cum rectà ascendere dubitarem, fit mihi Pater Canysius obuiam, spem meliorem salutis de infirmo afferens, & ex illa historia 3. rei, vsu la-
 pidis Bezo-
 artici ab
 assumptio
 ne napelli
 liberati.

carcere detentus, solo pane atque aqua fuisset vltus, atque præcedente nocte prorsus incœnatus, drachma pulueris napelli fuit oblata. Erat corpus præcedente diæta valde præparatum, venæ inanitæ, & meatus omnes aperti, ex quo facilime veneni vis ad extrema quoque membra distribui illis potuit. Superuenere accidentia, nempe angustia pectoris, dolor stomachi, oculorum obtenebratio vertiginosa, pulsus immutatus. Cum vero infirmus assereret, ni statim subueniretur, se se penitus deficere, oblata illi quinque grana remedii in pauco vino sunt: continuo alleviatus est. Paulo post, non sine tamen angustia, euomuit, & bene sperabat. Nihilominus sciebat, materiam circa stomachum aggregari. Pars posterior capitis & collum dolebant: inde cœpit delirare, & canebat alte in folio quodam lacero. Præterit delirium recurreruntq; alia symptomata, dolores scilicet stomachi, capitis, maxillarum, pectoris, modo vnus, modo alterius iuncturæ. Verum septem horarum spatio omnes dolere, venter intumuit, quasi hydropicus esset. Erant præcordia cum dolore & duritie tensa, sensit punctiõnem in renibus, vrina suppressa, item est vno brachio, & præterea crure resolutus. Pulsus sæpe fuit interceptus & febriculosus. Vomuit illo die aliquoties, habuitq;

habuitq; sedes, sed perpetuo de duritie quadam frigida, ac si lapis quidam in stomacho foret, nobis est conquestus. Ultimo vero, de quo astantes omnes mirati sunt maximè, ophthalmia quædam lippitudinosa illi superuenit, adeo dolorifica & horrida, vt patiens ipse mori potius, quam paulo magis cum tali dolore perseuerare cuperet. A veneni assumptione, per horas quinque ne guttam quidem sumpsit, vt eo certius procederet experimētum. Conquievere spatio octo horarum hæc omnia: noctu cum voluptate cœnitauit quieteque dormiuit. Mane erat sanissimus, neque membrorum læsio vlla est subsecuta, prout ego quinque vel sex mensium spatio sum percunctatus. Factus est liber, & etiam à Sacra Cæs. Maiest. liberaliter donatus. Al. era etiam experientia fuit, decima *Quarta hi* proximi mensis Decembris hic Viennæ *cestoria fa-* lebrata, in quodam adolescente, nondum *cinorosi eo* *gestimum* attingente annum. Habitus *dem lapi-* corporis erat rarus, & quoquo pacto cacheticus *de liberati* & à carcere tabefactus. Præcesserat etiam in *cui arseni* ipso tenuis diæta, neq; nocte præterita *dor-* *cum propi* miera. Exhibita est illi arsenici pulueris *natum fu* drachma dimidia cum zuccaro. Hinc ad *erat.* *ram,* grana decem bezoartici lapidis in aqua borraginis sunt sibi potui data. Sciscitatus postea, qualis status ante remedii as-

N

sum-

sumptionem in eo fuisset: Dicebat, se prius magnum stomachi cum erosione sensisse incendium, fauces ardore quodam detentas, oculos cum vertigine fuisse obtenebratos, nō intellexisse loquentes, neq; nouisse homines. Epoto vero medicamento, stomachum fuisse illico refrigeratum, oculos apertos, inquietudines & angustias multas, quas prius vniuerso corpore senserat, sublatas. Percontatus, an genua dolerent; id asseruit, & cum punitione: quod venenorum ferè omnium propriū esse credo. Paulo post secutus est dolor stomachi, ardor gutturis & sputum falsum, cui vomitus phlegmatis veneno permixti successit: alleuiatus est parū, neq; diu moratus, conquestus est de ventris dolore: quare ferreis vinculis, è pedib. remotis, vnā habuit fere naturalem sedem, ex qua ventris dolor quieuit. Recurrit vero intra semihoram stomachi dolor nauseatius, expuit amarum, extremitates sunt refrigeratæ. Dicebat se quasi conuolutum filum aut linum in ore stomachi & œsophago sentire, quæ phlegmatis crassi & vitrei per vomitum excretio est subsecuta. Inde à vexantibus symptomatibus alleuiatus, iterum inquietior factus, doluit venter, caput & genua, hypochondria tensa sunt, & vnā cum stomacho intumuerunt, & aliam tunc habuit ventris excretionem. Iterum

rum sensit dolorem ventris cum corporis inquietudine, materiã alu^o tertio nigrã, liquidã & in transeundo comburẽtem excreuit: adhuc vomitus facilis & exiguus facit. Duodecima audita (cum circa septimam venenum accepisset) curavi sibi iusculũ carnis afferri, de quo ad tria sumsit cochlearia, egerri meq; tunc temporis odorem carnis decoctæ ferebat. Elapsa hora, dum sitiret obtuli, panem in vino lymphato infusum: non potuit comedere, parum tamen bibit. Verum iam spem meliorem de salute concipiebat, de qua prorsus antea desperauerat, omnia pedetentim in tranquillio rem statum sunt redacta. Cœnavit nocte cõmode & bene dormiuit. Mane cum hominem quo pacto se haberet, interrogassem: Respondit, ganz wol/ quasi diceret, omnino bene: licet hypochondria tensa adhuc & renitentia tactui apparerent, quod symptoma absque aliorum medicamentorum ope, omnino quieuit. Mihi, vt vere quod sentio, semel dicam, videtur Bezoar la-
*Bezoar la-
 pidus com-
 mendatio.*

debilitatue: Sed maxime roborat. Hæc cum mihi de viribus & efficacia præstantissimi lapidis Bezoar comperta essent, animaduertentemque R. D. V. non nisi libenti animo perlecturam, illa sibi animoque & obsequio omni meo offerre volui. Ita faxit Deus, vt quo cumulus suarum virtutum heroicarum, personam suam illustrissimam dirigit, fausto felicique cursu percurrere possit.

S. R. D.

deditissimus

Claudius Richardus.

Plura de hoc lapide qui cognoscere cupit, is legat librum Nicolai Manardi medici Hispani, quem scripsit de ijs rebus, quæ ex Occidentali India exportantur, ad vsum medicina pertinentibus, lib. 2. ca. 2. qui copiose & erudite per multas observationes & historias, vires pretiosæ huius lapidis recensuit.

*QVA RATIONE GEMMÆ
pretiosa & genuina à falsis & adul-
terinis discerni de-
beant.*

CAP. XXXVL

COMMVNIS igitur vtilitatis gratia hic concludam, & vt pretiosis gemmis debitam laudem attribuam, nec incomparabili ipsarum virtute illas defraudem: mirum non est, si quandoque sint, qui decipiantur, adeo vt quæ verè credebantur & probatæ gemmæ, viribus illis genuinarum plane carere cognoscantur. Id quod frequenter, præsertim nobiliorib. illis de quib. supra dictum est, accidit. Mundus enim perpetuo fraude & prauis hominibus abundauit, qui in hac præcipue gemmarum materia, incredibilibus modis adulterare & falsificare conati sunt, adeo, vt principibus & hominibus in hac professione exercitatissimis, sæpe graue fuerit veras à falsis discernere. Vt nihil dicam de multarum rerum deprauatione & adulteratione, quarum in medicina vsus est, de hisque præcipue, quæ ex longinquis regionibus exportatæ populorum vt plurimum barbarorum nomini Christiano hostium infensissimorum manus pertranseunt. Quemadmodum de lapidibus Bezoarticis politis, læuibus, &

*Bezoarti-
corū lapi-
dum ad
pul-
teratio*

pulchram formam referentibus dictum fuit; qui licet Bezoar orientalis nomine appellati fuerint, nihil aliud sunt, quam Saracenorum imposturæ arte factæ, qui intelligentes his in regionibus magni fieri, varia mineralium & pastarum mixtura, adulterare conantur, & vi ignis, eiusmodi substantiam & colorem illis inducunt, quam sibi proposuerunt: vnde postea non solum ad materias medicas ineptæ; verum humanæ vitæ inimicæ & noxiæ deprehenduntur. Idem etiam vnicornu euenit, cuius multa fragmenta, variis ex locis ad me transmissa fuerunt, vt qui longo tempore me in hac professione exercuerim: nihil tamen aliud, quam ossa combusta, aut multis seculis sub terra calcinata, aut mineram lapidum, ope naturæ hunc in modum productorum, esse deprehendi, quæ virib. plane carebant, exceptis iis quæ omnibus ossibus combustis insunt. Quid de vario genere boli Armenæ dicemus, quæ à Galeni temporibus, in hunc vsque diem nunquam sincera visa fuit? Terræ quaque sigillatæ, à Turciæ populis ad Papam etiam missæ, omnes friabiles fuerunt: nec in quoque harum confidendum est, quod vera sit, terra Lemnia excepta: quanquam & hæc frequenter adulteretur. Quoniam vero pretiosi lapides, mea quidem sententia, vt plurimum, natura

*Bolum Armenæ
sincera
visa non
videri.*

tura sua , ex purissimis fumis mineralibus procreantur, quemadmodum nonnullorum superius mentionem fecimus : qua ratione quoque Plato scriptum reliquit, Adamantem furculum aut ramum auri esse: hinc boni Alchymistę, præsertim in Germanię mi- *Alchy mi-*
neris & fornacibus, naturam imitari probe *starū frau*
sciunt, & præter omnium colorum plasma, *des & im-*
gemmas veris simillimas fingunt (quarum *postura in*
aliquæ in forma Smaragdi, lapidis Lazuli, *fingendis*
Rubini & Turchinæ apud me sunt) quæ *falsis gem-*
omnes ex officinis illis metallicis æris, argen- *mis.*
ti & ferri producuntur ; & id vt plurimum casu, dum metalla illa igne purgantur. Sapphyrus vi ignis præparata , decolor apparet, & in Adamantis formam conuertitur, quæ non raro hominibus etiam in hac arte versatissimis , fucum facit , quam Sapphyrum albam nuncupant. Eisdem gemmas ex antimonio, cinnabari, & vitro efformant, diuersis additis materialibus ; vtpote , arsenico , auripigmento , vel argento viuo : quæ demum omnia vilia & ementita euadunt, ex quibus nonnullæ, quarum in medicina quoq; vsus est, nullo modo per os debent accipi ob veneni suspicionem: pro remediis tamen externis vsurpari possunt, si experti cuiusdam medici cõsiliu accedat. Omnia gẽmarum genera obumbrantur & colorem

accipiunt, cum foliis tinctis, vel aliis quibusdam mixturis, arte quadam, ligaturæ gemmarum suppositis, adeo, vt homo quoque expertissimus, raro de gemma aliqua pretiosa iudicium ferre possit, nisi illam solutam viderit. Plinius lib. 37. c. vlt. refert, experimenta illarum pluribus modis constare: primum pondere; quia falsæ grauiores sentiuntur, vt pote ex terrestriori materia constantes. Id quod in margaritis conspicitur, quæ sua narratione à tura leuiores existunt. Translucentes maturo tempore probari debent, aëre sereno & puriore, circa tertiam vel quartam horam. Re namque compertum est, iis horis ac aëris constitutione penitus longe introspecti posse, quicquid vitii habeant. Cum enim fictitiæ ex ignobiliore consistant materia, & vigore ignis agentis minus regulati, formatæ sint, colorem & splendorem variare, & languidiores euadere, nitore videlicet, priusquam ad oculos deueniat, desinente, vbi certissimarum splendor, colorue, non in facie tantum (vt in adulterinis) sed & per omne corpus, quibusuis etiã, forma & situ gratissimæ iucundissimæque visuntur, ceu scilicet, ad sui decoris spectaculum, blanda quadam oculos alliciant comitate. Quo namque diutius inspicuntur, hoc magis delectant, ac non inefficaci gratia & suauitate obtutus

*Gemma
vera & genuina
qua nuina
ratione à
falsis & adulterinis
discerni
debeant.*

explant. Laudatæ similiter & lima probationem recusant, quo probationis genere gemmariorum maior pars vititur: quanquam Smaragdus verus & Topatius, limam quoque capiant. Ignibus postea propinquæ non spuria illæ eadunt, excepto tamen chrysoelectro ignium rapacissimo. Quod ad figuram illarum attinet, cavæ aut extuberantes, viliores videntur, æqualibus & politis, demptis illis, quæ ex animalium ventre excinduntur: quales Aëtites, & verus lapis Bezoar existunt, ex quibus scabrosæ palmam ferunt: planæ vero, æquales, politæ, omnes ex adulterinorum genere sunt. Oblongas quadratis prætulit antiquitas: verum nunc anteponunt quadratas & politas, quemadmodum de Adamante dixi; aut rotundas in suo genere. Vnde margaritæ maioris pretii censentur esse illæ quæ grandiores, rotundiores & clariores vel candidiores cæteris existunt. Dum vero huic contemplationi finem impono, obiter hoc moneo, ex tot virtutibus quibus lapides pretiosi sunt præditi, nos excitari longe magis debere, ad opera virtuosa, & contemplationem veræ & cœlestis illius Hierosolymæ, ubi finis noster & vita æterna reposita est.

ANNOTATIONES.

Quid de vario genere boli Armenæ] Bo-

N 5

læ

Terra Ar-
mena vera
qualis esse
debeat.

lus Armenia aut terra Armenia, ex Gal. lib. 9. Simplic. c. 2. ex Armenia minori Cappadocia finitima, afferrī solebat, coloris pallidi, friabilis, promptissimēq; in leuorem solubilis, vt calx & stella Samia, nec plus quam hac lapidea aut arenosa; tamen si nō aque leuis sit, sed illa magis conspissata minusq; aërea, adeo vt negligentius, intuentib; lapis videatur.

Gemmae
quot mo-
dis adul-
rentur.

Hinc boni Alchymistę] Gemmae adulterantur multis modis. Primo vitrum tingitur varijs coloribus, imitaturq; Smaragdum, Callaida, amethystum, hyacinthum, cyanum, chrysolithum, topazium. Secundo ex crystallo tinguntur gemmae translucentes. Tertio ex veris, sed vilioribus, fiunt pretiosae vt ex amethysto, carbunculi amethysti & ceteris, ex beryllis, aqua marina, beryllisve fiunt Adamantes.

Gemmarū
probatio
quotuplex

Plinius refert] Quinq; modis gemmas probare solemus an naturales sint aut fictitia. Siquidem ponderando hoc fit potissimum quando naturales factitijs sunt grauiores, quia minime sunt porosi, dempto Smaragdo. Tactus deprehenditur tepidior in vitreis, in veris frigidior. Tertio, lima, quia naturales non atteruntur si Topazium & Smaragdum excipias, quae tamen si fuerit Scythica aut Aegyptia, ne ipsa, quidem vulnus accipit.

Vitrea vero & factitia, quia molles & fragiles, limam sentiunt. Quarto, visa, quando naturales grato intuitu, spectantis fascinant oculos, quod illis color insit multo nitidior. Fulgor qui in veris emicat,

micat, constans permanet atque implet oculos: qui in vitreis conspicitur, priusquam ad oculos perueniat, definit & euanescit, & in ipsis euidentis est, cum interdum, matutino tempore, & noctu ad lumen lucernæ admotas, spectamus. Sed oculi præterea deprehendunt in vitreis pustulas, quæ in profundo apparentes, aliquando instar argenti relucet, & vitreis plerumque est scabritia in cute. Quinto, igne. Naturales n. nullum igniti suscipiunt neuum; sed in pulchriorem maximè assurgunt colorem, si Chrysoelectrum sustuleris. In urbibus Italiæ nobilioribus, gemmam adulterinam, auro claudere, vetitum est.

Sapphyrus vi ignis] Quæ ratione Sapphyri albæ in Adamantes commutentur, id docet Alexius Pedemontanus lib. 6. secret. f. 321.

Ignibus postea] Ignis verissimus gemmarum censor est. Naturales siquidem in illo illasæ persistunt: aliæ omnes vel perniciem sentiunt, vel maculantur. Prunis enim adulteratæ iniectæ, fumum adent, quod lapidum naturæ aduersarium est. Flores quoque metallici, qui primo aspectu videntur esse gemmæ, potissimum carbunculos & amethystos representantes, quamprimum ignem senserint, disfluunt. Hac ratione à gemmis certissime distinguuntur: quia gemmæ igne non liquefcunt. Probantur quoque alio modo. Frica lapides in panno laneo: si leuant festucas, boni sunt. Item, appone lapidi guttam aquæ vitæ; si facit pellem non est bonus, & econtra.

Gemmarum
aliarum proba
tiones.

Scien-

Lapides
pretiosos
quoq; se-
nescere.

Sciendum hoc loco est, lapidibus pretiosis, morbos, senium & marcorem aduenire non secus animalibus, ratione quorum propriis etiam viribus destituuntur. Nam senio confectus Magnes ferrum non trahit: pedore etiam ac squalore debilitatur, vt etiam animal.

Sunt nonnullæ aliæ gemmæ admodum communes & vulgatæ, quibus etiam medici frequenter vtuntur; quarum licet autor nullam fecerit mentionem, breuibus tamen 4. vel 5. mentionem faciemus, ipsarumq; vtilitates à paucis obseruatas, & scriptis traditas, recensebimus, à Corallis exorssi.

DE CORALLIS.

C A P. XXXVII.

Corallus
quid.

CORALLVS frutex est, in imo maris nascens, paruus & ramosus, baccas habens similes cornis natiuis, specie & magnitudine, item molles, sed candidas: qui quamdiu aquis tegitur, lignum est; statim vero alto mari extractus: dum aërem tangit, in lapidem induratur. Id quod scitè Ouidius his versibus declarauit.

Corallorū
materia
quæ.

*Sic & Corallum quo primum contigit auras
Tempore durefcit, mollis fuit herba sub vndis.
Horum materia est succus quidam exi-
stens in çauernis profundi maris, qui attra-
ctus*

ctus à planta, ratione cuiusdam affinitatis & proprietatis, concoquitur optimè & planta lapidescit. Quod autem succus attrahatur ratione cuiusdam proprietatis, ex eo patet, quod ubi generatur & lapidescit Corallus, sunt varia musci genera: tamen Corallus lapidescit, muscus minimè. Quod porro succus ille attractus à planta illa vertatur in corallum per concoctionem, perspicuum est ex eo, quod videmus, vnam atq; eandem coralli plantam, habere aliquas partes magis lignosas, aliquas magis lapidosas, quod rursus succus iste sensim attractus, recipiat magnam concoctionem in plantis illis, id ex mutatione coloris ipsius plantæ patet. Nam ex albo vel viridi alioque colore donata fit rubicunda.

Corallio non vnus color. Inuenitur enim rubrum, subrubrum, candidum, nigrum, subviride: attamen priusquam retibus fuerit euulsum, aut ferro præcisum, viride videtur omne. Eximitur circumquaque muscosum, & derafo prius ab artificibus cortice, suis coloribus conspicue nitescit. Quod ad saporem attinet, modicè astringit: Quod ad odorem ferè algæ instar olet. Multas differentias sortitur. Aliud enim molle, aliud durum, aliud solidum, aliud fistulosum, aliud politum, aliud scabrum. Quoddam plures habet ramos,

*Corallorū
differētia.*

mos, quoddā paucos. Porosum, quod spongiarum modo inane sit, niueo candore conspicitur, idq; frigidius est. Compactum magisq; lapideum est, tum rubrum tum nigrū.

Corallorū electio.

Probatissimum, quam maxime rubens, & quam ramosissimum, quod algæ instar olet: quod facile teritur, & æquabiliter concreuit non scabrosum, nec lapideum, nec rursus inane aut concavum. Pretium est in magnitudine, nitore, cuiuscunq; sit coloris. Rubrum viribus præstat, reliqua raritate: sed nigrum est rarissimum.

Coralli cur pulchriores reddantur, si à mare quam à femina gestentur.

Coralli in orbiculos elaborati ac læuore perpoliti, si à viro sano gestentur, rubescunt exuberantius, quam si hoc gestamine fœmina decoretur. In pallorem enim muliebri consuetudine elanguescunt, ac colore nativo destituuntur: partim ob emanantes ex illa fuliginosos densosque spiritus, partim quod languidum calorem habet, ac frigida humidæque sit naturæ, quæ qualitates aliqd conseruare, tueriq; nequeunt: cum vir caloris innati substantiam vaporosam, mitem ac suauem sit consecutus, ac velut aromatis odore imbutam. Qua ratione & Sinapi semen, corallum rubicundum efficit, si illo obruantur. Cum corde mirabilem consensum obtinent; qua de re multa scribi possent. Experimentia tamen testatur, corallos rubros albesce-

bescere, liuescere, & variis maculis conspur-
 cari fœdarique, quoties ab homine, morti
 iam vicino aut morbo periculoso laboran-
 te gestentur, adeo, vt sæpe peritos dubitare
 contingat, an vnquam genuini & boni co-
 ralli fuerint nec ne, quia tenera eorum sub-
 stantia à vapore, qui corpori nondū officere
 potest, facile affligitur. Color vero postea re-
 dit globulis plane madefacto lauatis. Gestati-
 fle, imminētes morbos præmōstrāt. Omne co-
 rallorum genus exsiccat, astringit, atque re-
 frigerat: cor, ventriculum, & iecur confir-
 mat & roborat, sanguinem æquat, & eo pa-
 cto hilarem hominem efficit. Aduersus pe-
 stilentium morborum iniurias, omnisque
 veneni impetum, præcordia munire credi-
 tur. Vigente enim peste, si drachmæ dimi-
 diæ pondere, corallorum rubeorum puluis
 quotidie assumatur, hominem à peste se-
 curum reddere, ab expertis asseritur. Men-
 strua nimis fluentia cohibet: sic dysenterias
 iuuat: nec non feminis profluuium in viris;
 album vteri fluorem in mulieribus repri-
 mit, absque vlllo alio subsequente corporis
 incommodo: Id quod à cæteris astringentib.
 medicamentis exspectandū non est, quæ ple-
 rumq; alium in corpore affectum excitant.
 Sanguinem reiicientibus & cruentis spu-
 tis medetur.

*Corallorū
 mutatio-
 nē morbos
 portēdere.*

A peste egregie præseruat. Contra fascinationes & venerea, in collo & brachiis gestantur: quin & comitialibus recte alligantur. Hinc Arnoldus de villa noua, medicus

Qua ratio ne teneri infantes, ab epilepsia præseruari possint. celeberrimus, iubet, vt infantibus mox natis, antequam cibū, vel quidquam gustauerint, grana decem corallorum minutissime pulverisatorum, cum lacte materno exhibeamus; hac ratione enim per totum vitæ curriculum, ab epilepsia præseruari, & tutos reddi. Id quod se Camillus Leonardus medicus Pisauriensis, frequenter expertum fuisse testatur. Eorundem collo & brachiis si appendantur, terrores & pauores nocturnos abigunt, & dentitionem faciliorem efficiunt. Cinis ipsorum oculorum medicamentis admiscetur: vlcera carne explet, & cicatrices extenuat: item, renum & vesicæ calculis conuenit, gingiuarum & dentium medicamen præstans. In officinis bene constitutis, ex corallis, & aliis medicamentis simplicibus, celebris præparatur compositio, Dia-

Diacorallum & eius vsus. corallium appellata, cuius vsus creber est in vomitu, lienteria, dysenteria, & aliis alui fluxibus. Eius hæc est descriptio. Recipe corallorum rubeorum præparatorum, drachmas duas, margaritarum præparat. drachmam vnam, boli Arm. drachmam semis. ligni aloës scrupulum vnum, sacchari albissimi, dissoluti in

in aqua rosarum & cinamoni tenuioris quantum sufficit. Fiat confectio solida. In summa purior Corallorum essentia, summa cum utilitate exhibetur ad purificandum totum sanguinem, ad morpheam, herpes, & affectus omnes matricis curandos: ventriculum roborat, & sanguinis reiectionem magno opere sistit. Qui vitriolum assumpserunt, & inde in ventriculo & intestinis, corrosiones, vomitum & secessum deueniunt, ad hæc linguæ crassitiem & nigredinem acquirunt, & difficulter respirant, drachmas duas corallorum rubeorum subtiliter tritorum, ex vino mox bibant, & melius habebunt, Foresto, medico expertissimo id comprobante.

Pro veneno vitrioli.

Coralli eodem modo quo margaritæ, in liquorem & oleum rubicundissimum, Chymicæ artis mysterio, rediguntur. Alii Corallos minutim contusos, in aqua ardenti, siue viridi salis liquore prius in calcem soluunt: deinde hanc abluunt stillando, donec nulla amplius falsedo percipiatur: postea pulverem vini spiritu excipiunt, & per balneum, sexies aut septies refundendo, abstrahunt. Alii Corallos in calcem subigunt: hanc resolunt, & ex vini spiritu, nouies extillare sinunt, dum salis instar dissoluantur: quicquid autem in fundo remanet, id recenti vini spiritu perfundunt, & priore modo

Corallorum tinctura & oleum, eorundem que vsus.

euocant ; vsque dum tinctura Corallorum proueniat ; quam ipsi animam appellant, summum medicæ facultatis mysterium. Omnes interiorum partium affectus radicitus euellit, & corpus cœlesti quadam vi, in temperatum habitum, absolutamque & exquisitam commoderationem restituitur. Sic igitur quinta corallorum essentia, quemlibet morbum comitalem à pueris ; & ætate prouectioribus, in quinque septimanis, prorsus subtrahit. Sic etiam omne alui profluuium à quacunq; causa ortum, tam in pueris, quam in adultis, cohibet, etiamsi morbus ad extremum peruenerit. Ita sanguinem à quacunq; parte manantem coërcet, quouis modo adhibita. Sic igitur fluores uterinos quoscunque sistit, & ad probam naturæ temperationem reducit, ne quid mali recidiui in reliquis corporis partibus vnquam, quemadmodum ex aliis medicamentis omnibus, consequatur. Adhæc, idem oleum, oculis superimpositum, eorum dolores sedat : defluxiones mirifice compescit, & pustulas discutit. Intra corpus sumptum, eadem propemodum, sed non tam efficaciter præstat, vt tinctura. Hæc enim decem guttarum instar, ex liquore aliquo idoneo exhibita, mirabilia, tam in viris, quam foeminis, iunioribus & adultis, efficit, Ioanne Guinterio Andernaco, id attestante.

SAL corallorum Spagyricè præparatum, *Sal coral-*
 tempore pestis sæpe foelicissimo cum succes- *lorū & e-*
 su fuit exhibitum: quod etiam in omnibus *ius vsus.*
 diarrhœæ generibus, drachmæ dimidiæ pon-
 dere, in vino dissolutum, vtiliter exhibetur.

DE AETITE ET
 Geode.

C A P. XXXVIII.

AETITES lapis, ab Aquila, quæ Græcis *Aëtites la-*
æstos dicitur, nomen habet. Germani *pis vnde di-*
 vocant *Ein Adlerstein*: sic dictus, vel à co- *ctus.*
 lore aquilæ candicante cauda: vel quod in a-
 quilarum nidis reperiatur. Aiunt binos inue-
 niri, marem & foeminam, nec sine his parere
 aquilas. Est vero vel candidus, vel gallæ colo-
 re, vel subrutilus, vel in rutilo niger. Huius *Aëtitū dif-*
 varia genera & differentias describit Plini- *ferentia.*
 us, libri historię suæ naturalis 36. capite
 vigesimo primo.

Notatu dignum est quod lib. 2. vitæ Apol-
 lonii, Philostratus refert.

Aues quoq; (inquit) quis non videat pul-
 lorū causa multa facientes, velut aquilas & ci-
 conias? quæ nunquam nidos extruunt, quin
 lapides illis imponāt: hæc quidē à se aq; linum
 vocatū, illa vero Lychnitum appellatū. Ideo

quod facem adhibent, vt oua foetum producant, & serpentes nidis non appropinquent. Sunt tamen qui afferunt, Aëtiten non in Aquilarum nidis gigni, sed in montibus & saxorum commissuris inueniri. Quãtitas Aëtitis magis varia est. Etenim aliis est magnitudo, malì Armeniaci: aliis, Perfici: aliis, Punici: aliis, Melonis. In concaua parte, tãquam in aluo continet aut terram, aut arenam; aut

*Aëtites lapis cur
pregnans
dictus.*

lapidem. Hunc ob id prægnantem lapidem, nonnulli appellant; quod intus lapillum alterum inclusum habeat, vt eo concusso facile audiatur: vel potius quod prægnantibus proffit. Aduchuntur vero hodie lapides isti ex Apulia, magni, parui, & mediocres, diuersorum

*Aëtitis e-
lectio.*

colorum. Optimus qui è nido Aquilæ excerpitur, grauis & candidus est. Pessimus, rotundi, in fluminum alueis inuenti, qui & ipsi resonant.

*Aëtitis vi-
res & v-
sus.*

Omnis Aëtites exsiccat: quidam etiam astringit. Qui lapillum in aluo continet, alligatus sinistro, grauidæ mulieris brachio, foetum, ne vuluæ lubricæ excidat, continet. Idem lapis sinistræ coxæ alligatus, foetum promouet: sed mox illo eiecto, lapis amoueat. Si namque diutius perstaret, vi potente sua, matricem attraheret, illiusque fieret excidium. Cuius rei exemplum recitat Franciscus Valeriola, medicus Gallus diligentissimus &

Historia.

doctif-

doctissimus, quod Valentia acciderit. Cum enim mulierculæ, coniugi Ponsoni Ioberti, ciuis Valentini, & Valentia Allobrogum, prætoris vrbani, lapidem Aëtitem magnum, cruri alligassent, & ædito partu per imprudentiam & obliuionem, à crure non amouissent, post paucas horas, forâs prodeunte matrice, mortem miseræ laboranti attulit. Serpentes præterea arcere creditur: ob id enim nido imponi ab aquila. Deprehendi & furta illo prædicant. Nam panis, in quo lapis ille fuerit, porrectus furi commandatusque, transmitti non poterit, sic scribente Dioscoride. Hinc elegans prouerbium sumi conueniet, Aëtiticus panis huic porrigendus: In hominem cui furandi vitium natura fit insitum. Scribit Petrus Bellonius, libro 20. obseruationum suarum cap. 23. consuetudinem hanc etiamnum apud Græcos in vsu esse, qua, lapidis huius facultate, furta manifestent. Furem igitur deprehendere volentes Græci, omnes furti suspectos simul euocare solent: se enim adfuturos pollicentur. Multis autem id ceremoniis peragitur: admurmurant enim Caloieri multa verba, *Caloieri* dum massam pinsunt sine fermento, è qua *sunt* mo- paruos panes conficiunt, oui magnitudine: *nachi Gra* horum singulis qui conuenerunt, terni de- *ci.* uorandi, totidem bolis, nullo potu addito,

deglutiendi præbentur. Id experimentum nos fieri videmus: atq; qui furtum commiserat, nunquam tertium panem deuorare potuit: quin imo dum deglutire niteretur, parū abfuit, quin suffocaretur. Propterea reiicere coactus est. Monachi Græci id obseruant tanquam peculiare secretum, nec cuiquā communicare volunt. Intelleximus tamē illos, lapidis Aëtitis pollinē, suæ massæ, dum panes hos conficiunt, inspergere. Si supponatur patinis venenum continentibus, comedentes illud ferculum deglutire non poterunt. Geodes lapis Aëtiti cognatus est. Quē admodum. n. aëtites lapidem, ita Geodes terrā in se complectitur. Propterea à Græcis *γεωδης*, & à Germanis *Erdstein* vocatur. Gignitur in Misnia, non procul à Dresda, & in Sax. prope Hildeshaimiam urbem. Hic lapis astringit & siccat, caligines oculorū discutit: illitus a. ex aqua, testliū, māmarūq; inflāmationes sedat.

Geodis lapidis vires.

DE VMBILICO VENERIS, SEU
Marino.

CAP. XL.

VMBILICVS marinus in genere cochlearum marinarum numerari solet. Reperitur n. inter cochleās ad mare in littoribus. Coloris est interdum rubei, aut candidi, aut purpurei. Dicitur autem Umbilicus Veneris,

ris, à forma seu figura, quia ab altero eius latere cum sit planus, ab altero, quo eleuatur, ductis lineis (velut in domunculis cochlearum) ventrem rotundum, quasi pomum & vmbilicum puellæ formosæ. pro parte refert. Verum Germani magis respicientes ad formam eius quam refert à latere eleuato, propemodum fabæ magnitudine, deinde ad patriam eius, vbi reperiatur, vocant *Ein Meerbonen* / q. fabam maris. Cretenses oculum marinum appellant, & ad imagines suspendunt, dicentes, oculis succurrere.

Hic vmbilicus Veneris dicitur conciliare gratiam puellis, & plurimum facere ad formam & amorem; deinde ad morbos puellarum. Sunt, qui amuleti loco in collo gestent, pro vitando & præcauendo erysipelate, quod Germani vocant, *das Rothlauffen*.

Certa tamen mihi constat experientia hunc sanguinem vnde quaque fluentem, mirificè sistere, & præsentaneum afferre auxiliium, si ex parte eius plana & auersa, cum salina hominis fronti applicetur.

Id quod ego semel atq; iterum Patauii obseruavi, præcipue in vetula quadam, quæ per scalas, in caput decidit, & plurimum sanguinis per os & nares, præsertim vero ex vulnere capiti inflicto profudit, qui cū variis adhibitis remediis, sisti nō posset, adhibito lapide,

*Vmbilici
Veneris
vel marini
vires.*

*Observatio
propria.*

mox fuisse cohibitum, non sine admiratione vidi.

Sanguinē menstruū immoderatus fluxus quid cohibeat. Qua ratione à Gallis, secreti loco, mulieribus, nimio mensium fluore laborantibus, in puluerem tenuissimum redactus, cum aqua appropriata, vel conferua aliqua, vtilissimè exhibetur. Illi quoque qui sanguinem per intervalla reiiciunt & exspuunt, manifestum ab eo perceperunt auxilium, si pulvere eius cum pari portione cornu cerui vsi, vel corallorum rubeorum præparatorum, in ovo sorbili, vsi fuerunt.

DE BORACE SIVE LAPIDE

Bufonis.

CAP. XLI.

PROFERVNT Rubetæ seu Bufones lapidem, qui nonnunquam eius animantis imaginem repræsentat: Verum annosæ sunt, diuque in arundinetis, vel inter rubos sentesque ac vepres delituerunt, antequam lapis in capite concresecat, aut aliquam magnitudinem assequatur. Alii vocant *Crapontinam*, Germani *Ein Krötenstein*.

Lapidis Bufonis differentia.

Eius duo sunt genera, vnum subalbidum, coloris scilicet in candido fusci, sicut si lac intrauerit in sanguinem, & vicerit eum, & ideo sanguinis vias obscuras in eo apparere

rere dicunt: Alterum verò nigrum, in medio cæruleum oculum habens : præsertim si viuæ Boraci extrahatur.

His in caua conuexitate interdum sanguineæ & candidæ guttæ, interdum aureæ. Omnes oculi figura extuberant, sed non omnes sunt cauæ, cum tamen vtræque sint eiusdem generis. Raro sunt lupinis maiores, sæpius minores. Candidus & fuscalbidus melior est, & raro reperitur. Eximendus autem, antequam bibat bufo, vel aquam tangat, *Lapidis Bufonis electio.* bufone adhuc palpitante.

Huius lapidis ea vis est, vt tumores atque *Lapidis Bufonis virtus.* inflationes à venenatis bestiis illatas, crebro attritu contactuque discutiat. Habet siquidem eam naturam, qua etiam bestia imbuta est, vt omne virus eliciat, consumatque. Si enim forex, aranea, vespæ, scarabæi, glires, vlli parti infederint damnumq; intulerint, confestim à nostratibus ad hoc remedium concurritur, admotoque parti affectæ lapillo, dolor mitescit, tumorque subsidit. Quidam scribunt Bufonis lapidem, in annulo perforato, vt carnem tangat, gestatum, præsentem veneno miro quodam modo contactam calefacere, ita vt necesse sit annulum abiicere, quo indicio præsens venenum dignoscitur. Hic lapis si bonus est, cum Bufoni præsentatur, ad ipsum osculandum statim accedit:

veneno oblato varius efficitur, colorem suum mutat, & quasi sudans, guttas emittit. Pre-
sentissimo remedio est contra omnis generis
venena. Nam cum quis venenum sumpserit,
hunc deglutiat, qui deglutitus, intestina cir-
cuit, venenosam qualitatem intestinis im-
pressam extinguit, & per secessum exit, ac re-
servatur.

DE LAPIDE CARPIONIS.

CAP. XLI.

LAPIS Carpionis est, qui reperitur in pi-
scis hoc nomine dicti faucibus, forma
triangulari, colore exterius cãdido, intus au-
tem subflauo. Prodest calculosis. Præcipue
hanc dynamin habet, vt ebullitioni flauæ
bilis aduersetur, wann einen der Soht breñt/
ore contentus. Idem tritus & in pollinem re-
dactus, præsertim, si cum lanugine quæ in
malis Cydoniis hæret, applicetur, ad fluxum
sanguinis narium, in primis commendatur.

*Lapidis
Carpionis
vires.*

DE OCVLIS CANCRORVM.

CAP. XLIII.

OCVLI Cancrorum reperiuntur in can-
cris, maximè scemellis: lapides bini, ro-
tundi, globi dimidiati figura, instar oculo-
rum.

*Oculorũ
vel lapidũ
cancrorũ
vires.*

rum. Vis illorum lapidum insignis est ad coagulati sanguinis dissolutionem & expulsio-
nem. Et magna etiam in confringendo cal-
culo. Si politi inter palpebram & oculum in-
feriorē interponantur, & ex vna parte ad al-
teram transferantur, oculum non lædunt,
quin potius quidquid in oculos inciderit,
secum educere solent. Idem facit Sap-
phyrus, vel Onyx, vel alia gem-
ma polita interposita, modo
parua sit.

S E.

SEQVITVR D. IO.
ANNISLANGII MEDI-
CI CELEBERRIMI, ET ILLV-
strissimorum Principum Pala-
tinorum Rheni, archia-
tri, Epistola.

AN AVRI ET ARGENTI,
& gemmarum, vsus, in medicamentis &
electuariis, & epithematis ac trageis, sit sa-
lutaris: ad Wilhelmum Rascalo-
num medicina candi-
datum.

DERAS nuper in Maio, Wil-
helme, candidatorum medici-
nae decus, in pharmacopolio no-
stro, dum electuarii ac tragææ
compositionem, quæ ex aureis & argenteis
Thermar. bracteis, ac nonnullis aliis constabat, phar-
Badensiu macopœo dictarem, quibus Illustrissimus
vetustate Princeps noster & dux Ott-Heinricus, S R.
testatur Imperii elector, & Palatinus columen, in
in templo thermis Badenis loturus, ad conseruandum
ibidem e- cordis robur & epatis temperaturam, vt ere-
pigrâna. tur: quas à salutifero Christi natali An. 126.

M. Au-

M. Aurelius Antoninus suo proconsulatu *Mures ar-*
celebres reddidit. Tum tu, Wilhelme, quia *rodere au*
veteres Medicorum ex his nulla confecerint rû & fer-
medicamenta, suspicabaris, nostrates Medi-rum testa
cos, horum pulueribus, imitatos Arabum tur Pluta.
vestigia, magis ad ostentationem & lenoci-
nium vsos, quam vt ægrotis quicquam fru-
gis afferrent: quippe si etiam in ventriculum
hominis absorptâ fuerint, à calore vel pro-
prietate congenita, vt ferrum in Struthi-
onis, & aurum in murium ventriculis, euin-
ci, & vt reliqua pharmaca, quæ alendo non
sunt, ad actum reduci non poterunt. Aurum
sanè cum ex defæcatissimis sulphuris & hy-
drargyri partibus, indissolubili mixturæ ac
temperamenti nexu, per calorem æthereum,
in terræ visceribus sit concretum, vt nec æ-
rugo, vel ignis edax, quippiam de eius sub-
stantia adimere possit: vni certe metallo-
rum (inquit Aristoteles & Plinius) nihil igne
deperit, incendia rogosque absq; detrimen-
to fert: quo sæpius arsit, tanto plus perfectio-
nis illi accedit, & sic expurgatû aurum obry-
zum appellatur. Nec ab eo quippiam diffla-
tur, nec pōdus ei decrescit, nisi gallinacei ossa
in id liquefactum coniecta fuerint, & partem
absorplerint. Quas igitur (aiebas) Lâgi, ob-
secro dic, medicas gemmis aut metallis sub-
esse vires putas, quib. cor exhilarêt, affectusve

Cibus coctus per quos meatus ad cor defer- rur, Gal. l. 2. ad Glau. & lib. 5. de locis affectis.

atre bilis suppressant, febres extinguant: cū pleraq; vt Adamas sint deleteriorū facultate prædita: cum ipsa & illorū recrementa & scoria, aut pulueres actione & concoctione calor naturalis destituta, cruda per *πυλῶρον*, ad intestina, postea ad mesaraicas, tandem ad epar & eius venæ concauæ ramos, priusquam ad cor, perferantur. Necesse enim est, per tot venarum anfractus, vires gemmarum fatiscere: quam ergo cordi imbecilli afferre possint opem, plane Langi non video. Ex Galeni quippe methodi libr. 11. ac 12. nec alia cordis effecti fomēta, quæ id reficerent, noui, præter odorem, aëra & nonnulla epithemata: nisi quæ bonum generant sanguinem, & inde spiritus claros, qui cor exhilarant, vires dispersas coadunent, cor quoq; alacrius reddant. Neq; id electuaria ac tragæas, vel pastillos ex iis concinnatos, præstare posse crederes: cum peritissimus nostri seculi Medicus Mundella, Brixienfis Medicus, Smaragdi & aliarum gemmarum vires, non adeo magni fecerit. Proinde enixe orabas, vt quid de medicatis gemmarum, Sapphyri, Hyacynthi, Sardii, granati, corallii, smaragdi & margaritarum viribus, quibus Electuarium Mesue Diamargariton constat, sentirem, tibi explicare velim. Nil certe Wilhelme petitione tua opus est. Probè sanè nosti, mea in re literaria

ria obsequia, quantum mihi per negotia in-^{Triplices}
 tegrum fuit, bonarum artium cultoribus ^{gemmarum}
 nunquam defuisse. Proinde vt veras gemma-^{& phar-}
 rum vires, à falsis recte discernere possis, o-^{macorum}
 peræ pretium est, vt scias, triplices esse gem-^{vires, Gal.}
 marum & quorundam aliorum simplicium ^{l. 1. & 2. de}
 pharmacorum vires: quæ ex partium ele-^{simp. med.}
 mertorum mixtura, quæ naturæ vel Dei ^{fac. & de}
 opus est, primarum vel secundi ordinis qua-^{Antidotis.}
 litatum obtinent, operationes: vt cryftallum /
 & corallia infrigidare, & siccare magnetem: ^{Magicas}
 alia sordes vlcera detergere, vlcera dysepu-^{med. simp.}
 lota consolidare & cicatrice illa obducere. A ^{vires pas-}
 lias vero eorū facultates, ex magica religionis ^{sim Plin.}
 superstitione, ac herbarū vel radicum syde-^{docet.}
 rum & spirituū sympathia, ad incantationis /
 deliramenta, ab Orpheo & Indorū philoso-^{De Prome-}
 phis excogitatas, nō magni facio: ob quas gē-^{theo hæc}
mas in annulis, aurib. & armillis deferebant. ^{Plin. l. 37.}
 Id quod Prometheus, fatali vinculorum, in ^{in prol. A-}
 Caucaſi rupe, compede vinctum, primum ^{lex. Aphr.}
 excogitasse fingunt. Qualis fuit ille admiran-^{li. 6. Probl.}
 dus Gygis, primum pastoris, deinde Regis ^{130. & Æ-}
 Lydorum, annulus, cuius in annuli pala, gē-^{schylus in}
 mam ad se torqueret, illius fulgore, oculorū ^{Prometh.}
 astantium aciem ita perstringebat, vt à ne-^{tragœdia.}
 minē videretur: cum eam retorqueret, omni-
 bus erat conspicuus. Quis n. rationis cōpos
 non irrideat velut anilia deliramēta, in Acha-
 te

De Giga te coniugum concordiam & castitatem : in
annulo Topazio, sinistri brachii armillis inserto se-
hac Plato curitatem ; & Neptuni imagine hyacyntho
l. 2. de rep. insculpta, æquoris tranquillitatem : & Ma-
Lucian. in gnetem puluinari subditam, vxoris in somni-
voris M. is prodere adulterium : & alias sexcentas hu-
T. Cic. de ius generis nugas? quas ne assis quidem fa-
off. lib. 3. cio. Aliæ vero sunt in arte curandi morbos
 gemmarum facultates, experientia repertæ,
 & vsu peritorum approbatæ, nempe, curare
 anthraces, esse iobolorum & cuiusvis veneni
 aut toxici alexipharmacum, aciem oculo-
 rum instaurare, cordis vires labefactatas &
 spiritus reficere, illiusque palmum coërcere,
 alios quoque plures curare morbos. Atque
 cum horum causas effectuum reddere ne-
 quimus, oportet nos rationis inopes, agyr-
 tarum more, ad cæcas formæ specificæ pro-
 prietates, tanquam ad sacram anchoram, &
 imperitorum asylum, vel ad certo imper-
 scrutabiles syderum operationes & effectus,
Hermetis vnâ cum Hermete & philosophis Indorum
opinionē & Ægyptiorum, confugere : Qui, vt mea
declarat fert opinio, non malè asserunt omnium Lu-
Alb. l. 2. de nari orbi subiectorum vires, à stellis, & à cir-
minerali- culi Alaur imaginibus, siue horum motu, lu-
bus. mine & situ dependere : Aut, si mauis cum
 Galeno nostro ad rerum simplicium ἀποσπ
 πίστασ, hoc est, vaporum effluuium, confu-
 gia-

giamus: quo pleraque *ἀμύλια* & amuleta, De nigella
 vt nigella in catarrho, efficacius operantur, id Gal. quo
 quam in puluerem redacta, aut colliquesa- que tra-
 ct¹, in ventriculum ingesta. Sic Galenus ex- dit.
 pertus est, Smaragdum, quem Iaspidem viri- Gal. lib. 9.
 dem appellat, supra orificium ventriculi pro simp. med.
 amuleto appensum, illud corroborare. Nec Aëtius lib.
 temerè Æthiopes & Romani, annulos in 9. c. 19.
 proximo, minimo læuæ manus digito, defe- Oribasius
 rebant: non eo certe nomine quod læuæ ma- l. 9. Sy-
 nus otio, annulus minus, quam dextræ vsu, nops. c. 10.
 attereretur: sed quia in anatomia Ægypti De anul^{is}
 compererant, neruum vel arteriam, ex hoc hac Gel. l.
 digito ad cor pertingere, per quem gem- 10. Macro.
 marū ἀποπέσει ad cor penetraret. Quod Ap- l. 7. Satur.
 pion in libris Ægyptiacis, & Orus apud Ma-
 crobium l. 7. Saturnal. his verbis affirmat: A-
 deo, inquit, verum est, quod dicis, ô Dassiri,
 Ægyptios opinari, vt ego, sacerdotes eorum,
 quos prophetas vocant, cum in templo vi-
 didissem circa Deorum aras, hunc in singulis
 digitum confectis odoribus illinire, & eius
 rei causas inquisiuissem, & de neruo, quod
 iam dictum est, principe eorum narrante, di-
 didicissem: insuper de numero quoque qui per
 ipsum significatur: complicatus enim sena-
 rium numerum digitus iste demonstrat, qui
 omnifariam plenus, perfectus atque diuinus
 est. Hæc ille. iam vero, Wilhelme, reliquum

Antiqui di-
 gitorū mo-
 tu, nume-
 ros expli-
 cabant, vt
 Beda pre-
 sbyter do-
 cet.

est; ne epistola modum excedat, vt gemmarum, quibus Electuarii Mesue Diamargariti compositio constat, vires explicemus. Inter quas primas habet Smaragdus, de quo paulo ante diximus. Hic in India de saxis arenosis; ventorum flatu detritis, emicat; ac de ærariis Cypri metallis eruitur: hic viperarum morsibus medetur: hæmorrhoides sistit: febribus alligatus, partum accelerat: Veneris quoque conflictum illæsus non fert, quin disrumpatur. Huius nouem hordei granalæuigata, & per cribrum excreta, in aqua calida stomacho ieiuno hausta profluum ventris, ex acrimonia pharmaci vel humorum putridorum acredine excitatum, sistit: vt Auenzoar in prologo consilii sui Soldanū docet, & Aneroës ꝑ collig. approbat. Huic addatur Sapphyrus, cærulei coloris gemma, quæ intestinorum quoq; vlcera & scorpionum ictus curat, pustulas & oculorum excrescentias deprimit & extenuat, arteriis applicitus, calorem febrilem mitigat, & cor exhilarat: vt Vitalis Cardinalis & Medicus, reliquit. In censu quoq; gemmarum, quoq; Margaritæ habentur, vniones quoq; dictæ, quod nullibi duo reperiantur indiscreti. Hæ in ostrearum conchis oscitantibus, ac rore antelucano saturis, in maris Indici & Erythræi promontoriis concrescunt: quas aceto in liquorem tabesce-

Smaragdi vires describit Pli. lib. 37. c. 5. Theophr. in l. de lapidib. Dio. l. 5. c. 100.

De Sapphyro, Diosco. Gal. lib. 9. simp. Theophrastus.

De margaritis hæc

bescere Cleopatra Ægypti Regina, M. An- *Plin. l. 9. c.*
tonium, consulem Romanum docuit: quas si *35. & A-*
tonuerit, conchæ inanes abortiunt. Hæ car- *thenaus li.*
diacæ passioni medentur, cruentum quoque *3. dipnoso*
alui fluorem sistunt: quod idem Cardinalis *phistarū.*
affirmat. Succedit Corallium, quod suis me-
dicatis viribus nulli gemmarum cedit. Hoc
in æquore iuxta Siciliae & Syracusarum pro-
montoria, expansis instar virgulti, ramis,
crescit: ob id λιθοδένδρον, id est, arbor lapidea
dicitur. De quo Orpheus, poëta & magus
ita cecinit.

Χλωρὴ γὰρ βοτάνη πρῶτον φύει, ἐδενὶ γαίης,
Ἡ'ν γε φύϊων ἴσμεν σφαιρὴν τροφὸν, ἀλλ' ἐνὶ
πόντῳ
Ἀσφυζέτω ἵνα φύη, ἵνα βρύα γίνετ' ἐλαφρά.

Id est: corallium primum vt herba viridis, *De coral-*
in æquore crescit: nulli enim plantarum in *in hac pre*
terra firmum, & quasi saxeam nouimus ali- *ter Theop.*
mentum: sed crescit in ponto turbulento, vt *Diosco. &*
lenis alga, exemptum æquore lapidescit, hoc *Orpheus*
colore rubenti, aliud albo. Vtrumque astrin- *in lib. de la*
git & refrigerat; sanguinis excreationes co- *pidibus.*
ercet: oculorum in collyriis cicatrices exte-
rit: concaua vlcera explet, & albumi cicatrice
obducit; & stomachum roborat languidum,
ac berberorum succo (vt aceto vniones) colli
P 2 quefcit:

quescit, de cuius liquore cochlear absorptū
 dysenteriam curat. Id quod ego fœlici suc-
 cessu expertus sum. Ac granati vulgares cen-
 sentur gemmæ, quia passim iuxta Bohemo-
 rum syluam, & ad radices montis Sietchel-
 berg in scaturiginibus aquarum colliguntur,
 nec magni constant. Hos esse de Pyrorum, id
 est, Rubinorum genere ne dubites: & illo-
 rum succidaneos. Rubinos vero esse ex oriē-
 te Æthiopum amethystos, quos Heliodorus
 in hist. Æthiop. perbellè his verbis depingit:
 At, inquit, Amethystus Æthiopica, ex pro-
 fundo, vt ignis rutilat: quod si tenens illum,
 circumuerfes, radium proiicit aureum, non
 obscurantem asperitate visum, sed gratia
 quadam & puritate singulari illustrantem.
 Atqui & ipsi vis inest genuina præ Amethy-
 stis occidentalib. Non enim falsò sibi vendi-
 cat appellationem, sed verè arcet ebrietatem
 ab eo à quo fertur, sobrium illum in conui-
 uis retinens, ἀπό τῆς ἀ, priuationis particula,
 & μεθύω, inebrio, etymologiam deducens.
 Paulus Venetus, vir qui vidit multorum ho-
 minum in nouo orbe, mores & vrbes, in li-
 bro de regionibus Orientalibus scribit, Re-
 gem insulæ Seilam habere Pyropum, id est,
 Rubinum: longitudine spithami, spissitudi-
 ne trium digitorum dimensionem adæquan-
 tem, qui vt ignis coruscaret, omni carens

næuo aut macula, quem Cham ille magnus, ciuitate satis præclara, ab eo licitatus fertur: sed Seilam pretium gemmæ inæstimabilis recusauit. In medicina nihil aliud de eo comperit habere, cum crapulam concoquere, oculos caligine suffusos illustrare, & cordis spiritus fouere. Sardii vero ac Hyacynthi gemmarum vires, & aliarum, Dioscorides lib. 5. de med. simpl. Plinius li. 37. Theophrastus & Orpheus, vterque in libello, lapidibus dicato, abunde docebunt: & his omnibus quâtum ad medicinam attinet, vberius Gal. li. 9. de med. simp. hæc tractat. Quod vero argutè ratiocinaris, aurum & argentum, ac gemmas, quandoquidem ignis calori valde sint contumacia, à calore quoque naturali in corporis alimoniam non euinci & digeri, sed cruda per aluum deiici: ob id, nihil roboris aut medelæ cordi: cæterisque visceribus afferre posse contendis: hac ratione Wilhelme, nihil certe efficis. Sunt enim sane quam plurima pharmaca, scammonæa, colocynthis, chamelæa, & id genus medicamentorum, quæ intra corpus deglutita, à calore in corporis alimentum non conuertuntur: illud tamen alterant, & à putridis humoribus pituitæ & vtriusque bilis, exonerant. Alia vero indigesta, suo natiuo frigore, vt crystallus, Sapphyrus, febrilem epatis & cordis dyscrasiam,

Pharmaca & deleteria, Gal. teste, concoctioni non sunt obnoxia.

siam ad suum temperamentum reducunt.
 Sic aurum adeo temperatum fertur, vt cor
 calidum infrigidet, calidum vero ad tempe-
 ramentum & frigidum, leui suo tepore
 foueat: cuius limatura in electuariis deglu-
 tita, ab elephantia, Græcorum & Latinorum
 lepræ, contagione, immunes eo vtentes,
 conseruare dicitur. Lamina ex auro, linguæ
 cauissonis æstu affectorum imposita, febrilem
 ardorem linguæ refrigerat. Argentum vero,
 & præcipue aurum, cum sit igni contumax,
 vtriusque tamen fistula, intra membranulas
 pergameni virginei posita, frequenti, lati
 malleoli ictu, in bracteas, foliis tenuiores len-
 tescent ac cuduntur. Membranæ vero vires
 necandi pediculos, hydrargyrio pares ha-
 bent. An vero ab vtroque metallo, aut alia
 ratione, non facile dixerim. Si ab auro, illius
 certe bractearum aut foliorum, in electua-
 riis, aut tragæis vsus, & aurum potabile, quam
 sint salutaria, tu Wilhelme qui es artis Chy-
 mica peritus, videris. Præterea an pro gem-
 marum fragmentis, illarum scoria, id est, for-
 des & recrementa, substitui debeant. Præte-
 rea pharmacopœum adhortaberis, vt ab im-
 postura mangonum sibi caueat, qui ex cry-
 stallo & vitro puriore, gemmas, quasi nati-
 uo colore, aut verius, fucis infectas, arte cõfi-
 ciunt, & pro veris, magni vendunt. Cum igi-
 tur

*De bracte-
 is, i. e. foliis
 auri, hac
 Volaterra
 nus & Vi-
 talis Car-
 dinalis.*

*Gemma-
 rum man-
 gones ca-
 uendi.*

tur tantum in electuario Mesue Diamargari-
riti, sublit fraudis, eius quas vocabant spe-
ciebus aut puluere, in confectionibus, aut
trageis, aut epithematibus, nunquam uti vo-
lui. Hæc boni consule quæso. Quod si The-
tonicum magnum, qui de mineralibus scri-
psit, ex Italia aut Gallia, ad me perferre cu-
raueris, plura quæ ad artem Chy-
micam spectant, te admo-
nebo. Vale.

P 4

IN-

INDEX GENERALIS
PRÆCIPVORVM CA-
PITVM IN HOC TRACTA-
tu de gemmis conten-
torum.

D	<i>E 12. lapidibus pretiosis, qui ex diuino mandato & ordine in sancta lege, ornabant summi sacerdotis habitum secundum interpretationem S. Hieronymi, & S. Epiphaniij Cypri Archiepiscopi.</i>	<i>pag. 13. 14</i>
	<i>Discursus breuis de gemmarum origine, & quæ ratione per virtutem cœlestem, mirabilium operationum auctores sint.</i>	21
	<i>De Sordio.</i>	41
	<i>De Topazio.</i>	44
	<i>De Smaragdo.</i>	48. 50
	<i>De Carbunculo.</i>	55
	<i>De Rubino.</i>	56
	<i>De Balasio.</i>	57
	<i>De Granatis.</i>	56
	<i>De Sapphyro.</i>	64
	<i>De Iaspide.</i>	70
	<i>De Lyncurio seu Succino.</i>	76
	<i>De Achate.</i>	87
	<i>De Amethysto.</i>	92
	<i>De</i>	De

I N D. C A P I T V M.

De Chrysolitho.	95
De Beryllo & Crystallo.	97
De Onyche.	105
De Adamante,	109
De Margaritis pretiosis.	116
De Auro & eius generatione.	128
De Androdamante.	151
De Pango.	152
De Capnite.	152
De Galaxia,	152
De Astroite aut Asteria.	153
De Gemma Solis & Leucophthalmo.	154
De Selenite.	154
De Heliotropio.	156
De Sandastro.	157
De lapide Lazuli & Armeno.	158
De Prasio & Chrysoprasio.	163
De Opalo.	165
De Malachite.	167
De lapide Turcico.	168
De Aleatorio.	171
De Chelidonio.	174
De Dracontia,	176
De lapide Bezoar.	179
Bezoar lapidis descriptio ad Illustrissimum & Re- uerendissimum Archiepisc. Strigoniensem.	187
Qua ratione gemma pretiosa & genuina, à falsis & adulterinis discerni debeant.	197
De Corallis.	204

I N D. C A P I T V M.

De Aëtite & Seode.	211
De Umbilico Veneris.	214
De Borace, siue lapide Bufonis.	216
De lapide Carpionis.	218
De oculis cancrorum.	219
Ioannis Langii, medici celeberrimi, & Illustrissimorum Principum Palatinorum Rheni, archiatri, epistola, AN auri & argenti, & gemmarum vsus, in medicamentis, electuarijs ac tragæis sit salutaris, ad Wilhelmum Rascalonum, medicine Candidatum.	220

I N-

*INDEX SPECIA-
LIS RERVM ET VERBO-
rum, in hoc opere de gemmis & lapidibus
pretiosis contentorum, descriptus se-
cundum ordinem Al-
phabeti.*

A

Achates lapis vnde dictus.	87
Achatum differentia & genera.	ibi.
Achates mirabilis Pyrrhi Regis.	88
Achatum vires.	88.92
Achates cur nostro tempore parui æstime- tur.	92
Adamantis vox quid significet,	110
Adamantis origo,	111
Adamantis species.	ibi.
Adamantis vires.	ibi.
Adamanti vnde nomen fuerit inditum.	112
Adamas vnde duritiẽ illam acquisiuerit.	ib.
Adamantis pretium,	ibi.
Adamantum differentia & species vnde de- sumantur.	114
Adamas in quibus à crystallo differat.	ibi.
Adamantes vbi inueniantur.	115
Adamantem quid corrumpat.	ibi.
Adamantis vires.	114
	Aëti-

I N D E X

Aëtites lapis vnde dictus.	211
Aëtites lapis cur prægnans dictus.	212
Aëtitis electio.	212
Aëtitis vires & proprietates.	212
Aëtitum differentia,	211
Agricolæ error.	131
Alectorii vires.	171.173
Alectorius vnde dictus.	172
Alchymistarum fraudes & imposturæ in fingendis falsis gemmis.	199
Alexandri Aphrodisiensis error.	22
Amethystus vnde dicta.	92
Amethystorum electio.	93
Amethysti vbi eruantur.	93
Amethysti Orientales, quæ ratione à Misenis, Æthiopicis & Bohemicis, distingui debeant.	94
Amethysti vires.	94
Androdamas vnde dictus.	114
Antiqui digitorum motu numeros explicabant.	225
Antiquorum opinio de gemmarum origine.	22
Animalia ex putredine nata, vnde producuntur.	67
Appellationes succini vtriæ.	78
Aquæ cordiales ex margaritis præparatæ, earumq; descriptiones.	98
Argenti sublimati prauitas.	103
Ar-	Ar-

R E R V M.

Argenti sublimati Bezoar.	104
Armeni lapidis vires.	161
Arsenicum facinoroso cuidam propinatum.	
193	
Aurum cur inter omnia metalla, maximè duci possit.	144
Aurum ignis & ventriculi calore manet illi- batum.	221
Auri admiranda natura.	ibid.
Auri generatio vnde procedat.	128
Auri præstantia.	143
Auri vicia quantum valeat.	ibid.
Aurum cur ab Hermete solum metallum di- catur.	143
Aurifera flumina quæ.	142
Aurum fluuiorum quale.	142
Auri materia & locus.	ibid.
Aurum cur generetur in saxis præduris.	134.
135	
Aurum arenarum & fluminum.	135
Auri figura in Apocalypsi quid denotet.	136
Auri natura vnde constet.	136
Auri proprietates quæ.	137
Aurum purum vbi inueniatur.	141
Aurum argentosum.	142
Aurum quid in medicina præstare possit.	145
Auri candentis extincti præstantia in dysen- teria.	ibid.
Auri excellentia.	ibid.
Auri	

I N D E X

Auri vera materia quæ, eiusque generatio vera & propria.	ibid.
De auri origine varix opiniones.	129
B	
<u>Badensium</u> thermarum vetustas.	220
Balasii vnde dicti.	57
Balasii vires.	63
Beryllorum patria.	97
Beryllorum vitia communia.	ibi.
Beryllorum electio.	ibi.
Beryllus, Crystallus & Adamas quomodo differant.	98
Beryllorum vires.	100
Bezoar lapidis varix appellationes.	183
Bezoardici lapidis differentix.	ib.
Bezoar lapis qua ratione à multis malis curet. ibid.	ibid.
Bezoar lapis vnde generetur, opiniones va- riæ.	187
Bezoar lapidis commendatio.	195
Bezoarticorum lapidum adulteratio.	197
Bezoartici lapides Orientales, vtrum eandem cum Occidentalibus vires obtineant.	ibi.
Bezoartici lapides veri qua ratione à falsis discernantur.	180
Bezoartici lapidis vires.	ibi.
Bolum armenum synceram amplius non vi- deri.	198
Bulus Armena vera qualis esse debeat.	ibi.
	Boni.

R E R V M.

Bonitas Smaragdi.	54
Bufonis lapidis differentia.	216
Bufonis lapidis electio.	217
Bufonis lapidis probatio.	218
Bufonis lapidis vires.	217

C

Cadavera cur viuentibus sint grauiora.	31
Caloieri genus quoddam Monachorum Græcorum.	213
Capricerui descriptio.	181
Carbunculus vnde dictus.	55
Carbunculorum genera & differentia.	56
Carbunculus Regis Pegæ.	55
Carbunculi vires.	58.62
Carchedoniorum origo.	59
Carchedoniorum vires.	60
Carpionis lapidis vires.	218
Causa defectuum & vitiorum in gemmis	26
Causa effectuum admirabilium in gēmis.	37
Causa vera generationis & virium gemma- rum.	24
Ceraunius vnde dictus.	59
Chelidonii vires.	175
Chrysolithus qua ratione à Top. differat.	95
Chrysolithus vnde corrumpatur.	97
Chrysolithi vires.	95
Chelidonii vires.	174.175
Cibus concoctus per quos meatus ad cor de- feratur.	221

Colo.

INDEX

Coloris cærulei ultramarini ingens pretium.	
159	
Confectio è succino.	82
Corallus quid.	204
Corallorum materia.	ibid.
Corallorum differentia.	205
Corallorum electio.	206
Coralli cur pulchriores reddantur à maribus quam foeminis gestati.	206
Coralli qua ratione rubicundiores efficiantur.	206
Corallorum mutationem morbos portendere.	ibid.
Corallorum tinctura & eius vsus.	209
Corallorum oleum & eius vsus.	ibid.
Corallorum vires.	ibid.
Cordis debilis fomenta.	222
Corneolo ad figilla cur utamur.	43
Crystallus & eius origo.	101
Crystallus vnde eruatur.	103
Crystalli vires.	ibid.
Crystallorum oleum & eius vires.	104
Cyaneus lapis vnde dictus.	158
D	
Dantis Poëtae dictum.	24
Diacorallium & eius vsus.	208
Draconites quibus modis ex capite draconis eruatur.	177
Draconitis vires.	179
	Dia-

R E R V M.

Diadema & coronæ Regum, cur gemmis or-	
nentur.	16
Differentiæ Sardii.	42
Differentiæ succini quæ.	79
Ductilia quæ.	144
Duodecim gemmæ cœlestis Hierusalem.	15

E

Effectus lapidum, eorumque differentiæ.	
35.	
Effectus rerum diuersi vndenam depen-	
deant.	34
Efficacia Smaragdi in dysenteria curanda.	
52	
Electio Sapphirorum.	65.66
Elementum purum nullibi reperiri	138
Epiphanii error.	45.65
Error auctoris.	18
Experimentum præstans ad partum accele-	
randum.	81

F

Figura auri in Apoc.	136
Flumina aurifera quæ.	142
Fuchsii error.	159
Furta qua ratione deprehendi possint.	214

G

Galaxiæ vires.	152
Gallarum ossa aurum consumere.	221
Gemma Neronis.	49

Q

Gem-

I N D E X

Gemmarum cognitio cur principibus & prælatis sit necessaria.	21
Gemmæ unde generentur.	26
Gemmarum defectus & vitia unde procedant.	ibi.
Gemmæ unde tam admirandas fortiantur vires.	ibi.
Gemmæ & lapides vtrum viuant.	27
Gemmarum vitia quæ.	38
Gemmæ cæcæ quæ.	ibi.
Gemmis vtrum antiqui in antidotis vfi fuerint.	17
Gemmæ quot modis inueniantur.	ibi.
/ Gemmarum & pharmacorum triplices vires.	223
/ Gemmæ veræ & genuinæ, qua ratione à falsis & adulterinis discerni debeant.	200
/ Gemmæ quot modis adulterentur.	202
Gemmarum probatio quotuplex.	ibi.
Gemmarum mangones esse cauendos.	230
Gemma unde dicta.	42
Gemmæ qua ratione nitorem & splendorem amittant.	67
Gemmæ duodecim cœlestis Ierusalem quæ. 13. 14. &c.	ibi.
Gemmæ Solis vires.	154
Generatio & origo margaritarum unde.	120
Generatio vera & propria auri.	13.
Geodis lapidis vires.	214
	Gra-

R E R V M.

Granatorum differentia 61
 Granatorum vires. 56

H

Hebræorum vexillum quod. 15
 Heliotropium vnde dictum. 159
 Heliotropii vires. ibid.
 Hirundinum pulli, lapidem Chelidonium
 gestantes, quo signo cognoscantur. 174
 Historiæ curatorum ex lapide Bezoar. 189.
 191.193

I

Iaspis vbi effodiatur. 74
 Iaspis vnde dicta. 70
 Iaspidis genera & differentia. 70.72
 Iaspidis electio. 72
 Iaspidis vires. 71.75
 Insomnia molesta quo remedio curentur.
 96

Iris gemma vnde dicta. 100
 Iris quid sit. ibid.

L

Lac mulieribus per quæ prouocetur & mul-
 tiplicetur. 103
 Lapides in animalibus vnde generentur. 171
 Lapides pretiosos quoque senescere. 204
 Lapidis Armeni vires. 161
 Lapidis Bezoartici vires. 182.185
 Lapidis Bufonis differentia. 216
 Lapidis Lazuli electio. 158

Q 2

L2-

I N D E X

Lapidis Lazuli differentia.	161
Lapidis Lazuli vsus.	160
Lapis Cyaneus vnde dictus.	158
Loquela quomodo recuperetur	86
Luxuria Cleopatraz Ægypti regina.	123
M	
Magnes cur scobe ferri tegi soleat.	30
Magnes quomodo ferrum attrahat.	24.25
Malachitis vires.	167
Marcasita quid.	140
Margaritarum origo.	117
Margaritarum electio.	119.121.124
Margaritarum vbi frequentia.	121
Margaritaz impure qua ratione puriores red- dantur.	122
Margaritarum vires.	119.124
Margaritaz qua ratione praparari debeant.	124
Margaritarum oleum & eius vires.	128
De margaritarum origine, opinio noua.	118
Materia succini quaz.	79
Materia auri vera quaz.	129
Matrix auri.	134.135
Metallorum perfectio vnde dependeat.	131
Metallorum qualitates vnde dependeant.	132.
Metalla omnia necessario suis excrementis abundant.	133
Metalla in venis qua ratione nascantur.	140
Me-	

R E R V M.

Metalla qua ratione ex halitu oriantur.	139
Metallum rude quid.	141
Metallum mixtum quid.	141
Metallum purum quid.	ibid.
Mineralis virtus quid.	131
Mures arrodere aurum & ferrum.	221

N

Natura gemmarum.	13
Neronis gemma.	49
Nigella.	225

Oculorum vel lapidum cancrorum vires.
219.

Oleum corallorum & eius vires.	209
Oleum de succino, eiusq; vires.	84
Oleum margaritarum & eius vires.	128
Onychis vires.	107.108
Onyx & eius genera.	ibid.
Opalorum differentia.	165
Opali vitia.	ibi.
Opalorum patria.	ibid.
Opali vires.	166
pseudoOpali descriptio.	ibid.
Ordo lapidum duodecim.	14
Origo Carchedoniorum.	59

P

Pederos vnde dictus.	166
Perfectio metallorum vnde dependeat.	131
Perlentaſelein.	127

Q3

Per.

I N D E X

Perlenwasser.	126
Pilulæ ex lapide Lazuli.	160
Pilulæ stomachicæ è succino.	82
Pharmaca & deleteria, concoctioni non sunt obnoxia.	229
Pori animatis corporibus cur insint.	29
Præstantia auri.	143
Prassii vires.	164
Pretium coloris cærulei ultramarini ingens.	
159	
Prouerbia ab Adamantis duritie desumpta.	
113	
Pulis Guaynerii pro purganda melancho- lia.	162
Pulis præstantissimus contra omnis generis venena.	125
Pyrrhi Epiri regis ortus & historia.	90
Q	
Qua ratione teneri infantes ab epilepsia præ- seruentur.	208
Qua ratione veri lapides Bezoartici à falsis distinguantur.	180
Quibus modis draconites è capite draconis eximatur.	177
R	
Remedium præstans contra pestem.	86
Remedium pro oculo vulnerato.	100
Rubinus verus cur difficulter cognoscatur.	

R E R V M

Rubinus vnde dictus.	61
Rubinorum probatio.	ibi.
Rubinorum vires.	63
S	
Salin gemmis quid.	39
Sal corallorum & eius vsus.	211
Sanguinem menstruum immoderatus fluentem quid cohibeat.	216
Sardii differentia.	42
Sardii vires.	42.44
Sardius vnde nomen acceperit.	41
Sardonyx vnde dictus.	42.44
Sapphirorum electio.	65.66
Sapphiri vires.	65.68
Sapphirorum origo & patria.	66
Sapphirus gemmae sacrae appellationem cur meruerit.	66.67
Scabritia in gemmis quid, & eius causa.	39
Selenites vnde nomen acceperit.	155
Selenitis differentie.	ibid.
Selnitis vires.	ibid.
Siderites vnde nomen habeat acceptum.	114
Smaragdi nostro tempore vnde afferantur.	48
Smaragdus vnde dictus.	ibid.
Smaragdi differentia & species.	49
Smaragdo multa posse accidere incommoda.	
54	
Smaragdorū pretium.	51
Smaragdorū differentie & species.	48

I N D E X

Smaragdorū electio.	51
Smaragdus Neronis gemma cur dictus.	49
Smaragdi vires.	49.51.52.225.226
Solini error.	66
Solis gemmæ vires.	154
Succinum vnde dictum.	78
Summi sacerdotis ornamentum cur à Deo fuerit ordinatum.	13.14

S

Terra Armena vera qualis esse debeat.	202
Theologiæ studiosis cur gemmarum cognitio necessaria.	21
Topazii differentiæ.	45
Topazii vires.	45.46
Triplices Gemmarum & Corallorum vires.	223

Troglodytæ quales populi, & vnde nomen habeant.	46
Turchinæ differentiæ.	168
Turchinæ electio.	ibid.
Turchinæ veræ exploratio.	169
Turchinæ vires.	168.169

V

Vegetabilia omnia, cur multis excrementis abundant.	133
Vires gemmarum.	13
Vires lapidis Bezoartici.	182
Virtutes admirandæ gemmarum vnde procedant.	31

Vir-

R E R V M.

Virtus occulta lapidum quid.	37
Vis & potentia admirabilis cœli & stellarum.	
23	
Vmbilici Veneris vel marini vires.	215
Vmbra in gemmis vnde fiat.	39
Vniones vnde dicti.	125
Vomica occulta in gemmis quæ.	40
Vsus gemmarum.	13
Vtrum ex figuris, lapidibus insculptis, virtus aliqua peculiaris in gemmas, ex cœlo deduci possit.	72
Vtrum gemmæ & lapides viuant.	27
Vtrum lapides Bezoartici orientales easdem virtutes cum occidentalibus obtineant.	

181

F I N I S.

TYPOGRAPHVS LECTO-
ribeneuolo. S. P. D.

Quoniam pagellas hęc complures mundas re-
lictum iri, animaduvertebam: ideo tibi me-
rem non ingratam facturum putabam, si ea quę
Sebastianus Verro *Physicorum suorum libri sexti*
capite tertio & quarto de Gemmis scripsit, pręce-
dentibus addi curarem. Ea igitur capita nunc or-
dine subijciuntur de verbo ad verbum. Vale.

CAP. III. *De gemmarum ortu*
& viribus.

LAPIDES alii pretiosi æstimantur, alii vi-
les: illi tenuitate præstant, hi siccitate.
Pretiosi sunt gemmę & marmora. Proue-
niunt gemmę abunde in regionibus orien-
talibus ob cęli ad earum generationem a-
ptam ibi temperiem: gemmiferę sunt etiam
Persia, Phrygia, Thracia, Media, Cappado-
cia, Arabia, Scythia, Cyprus, quin & Germa-
nia: Indicę cęteris vt plurimum sunt præ-
stantiores durioresque. Generantur inter
saxa, aliquando inter metalla, tenui materia
ab impuriore segregata & temporis diutur-
nitate cęli virtute in lapillum purissimum
constrieta. Habent suas matrices, lapides a-
lios; vt margaritę conchas marinas. Sunt illis
pulchrę vires & proprietates, ex quibus non
iniucundę ipsarum cum cęlo consensus co-
gna-

DE GEMMIS.

gnatioq; animaduertitur; siquidem enim lumine, claritate atq; omnis fæcis experte puritate cum cœlo conueniant, facile est coniiicere cœlum suas virtutes in eas liberius copiosiusq; transfudisse. Sed peruersum hominum iudicium ansam hinc sumit præuariandi, dum terrena cœlestibus æquiparant; imò malunt densum lutum, calculos, cõcharum verrucas, & terræ minutalia (vt eleganter Abacuc Propheta, & Tertullianus appellant in mentem Plinii) cœli nimirum similitudinem, quam cœli beatitudinem sibi comparare.

CAP. IV. *Gemmarum genera.*

Gemmæ in primis distinguuntur colore, perspicuitate, duritie & viribus: colores tamen non ita plane describi possunt, atq; oculis discernuntur. Perspicuæ aliæ sunt, aliæ opacæ, nonnullæ mixtæ: & quo quibusq; color perfectior, eo minus inest luciditatis. Sunt autem hæ ferè: Adamas gemma candida, durissima, quippe, qui cæteras duritie facile omnes vincat: & pellucida. Onyx coloris candidi perspicui sed hebetis. Sardonyx candida sed opaca. Chrysolithus aurei coloris, dura & perspicua. Sardaignea perspicua. Carbunculus rubens, cuius species sunt Granatæ & Carchedonius: reperiuntur apud In-
dos

DE GEMMIS.

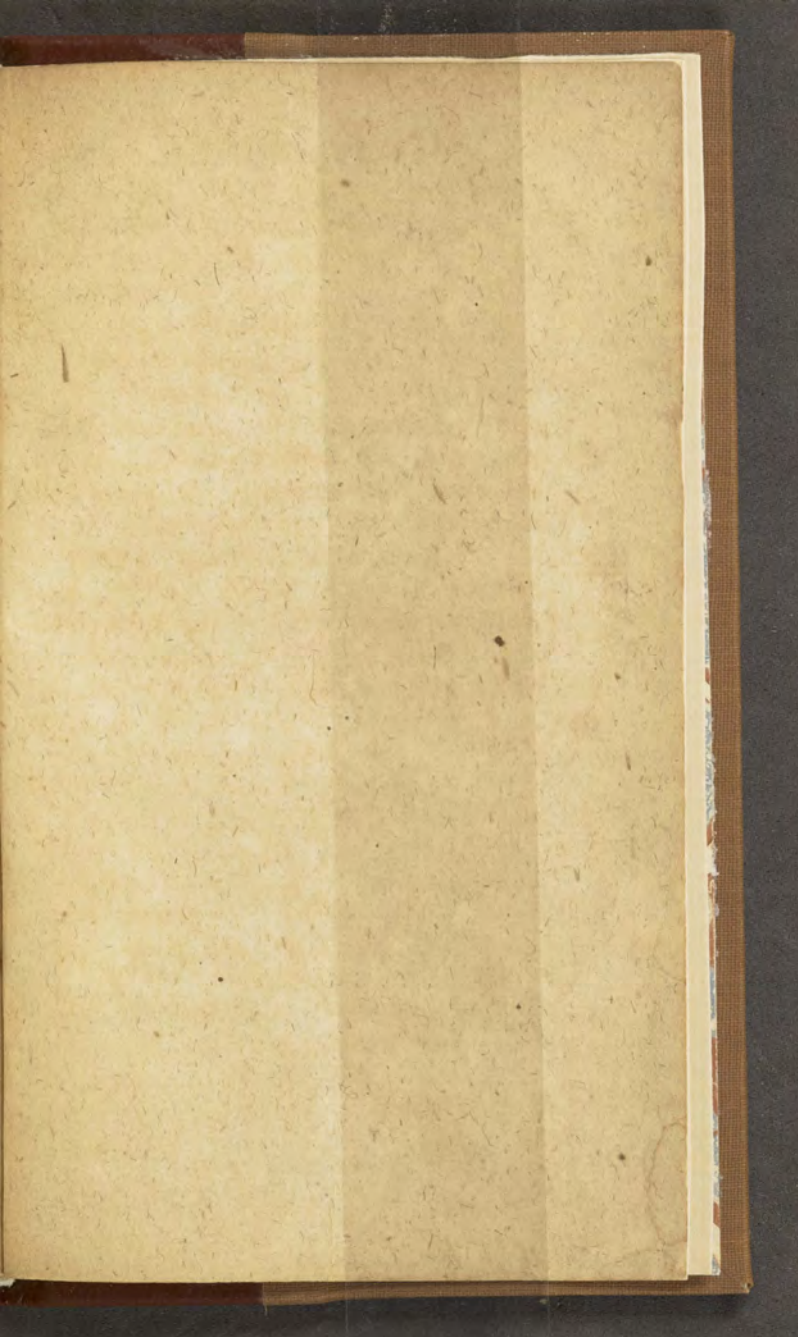
dos Carbunculi Pyropi nomine tanti splendoris, vt radios Solares lumine videantur æquare. Amethystus violacea seu vinosa & perspicua. Hyacinthus fulua sed vel in croceum, vel rubeum, ve etiam caruleum inclinans; & medium quid inter perspicuum tenens & opacum. Smaragdus dura & omnino viridis. Beryllus virescens sed comixtos quandoque alios colores habet. Præsius virore item constat, sed non diluto: atteritur vsu. Topazius ex viridi constat & croceo: perspicua est, lima que tangitur. Chrysoprasius similis est sed durior. Sapphirus opaca sereni cœli imaginem refert. Mistos colores habent & varios Iaspis & Achates, omnesque quasi colores recipiunt; Ille oculis miram iucunditatem adfert, hic durior est; vterque vt mixtos colores, ita permixtam opacitate perspicuitatem habet.

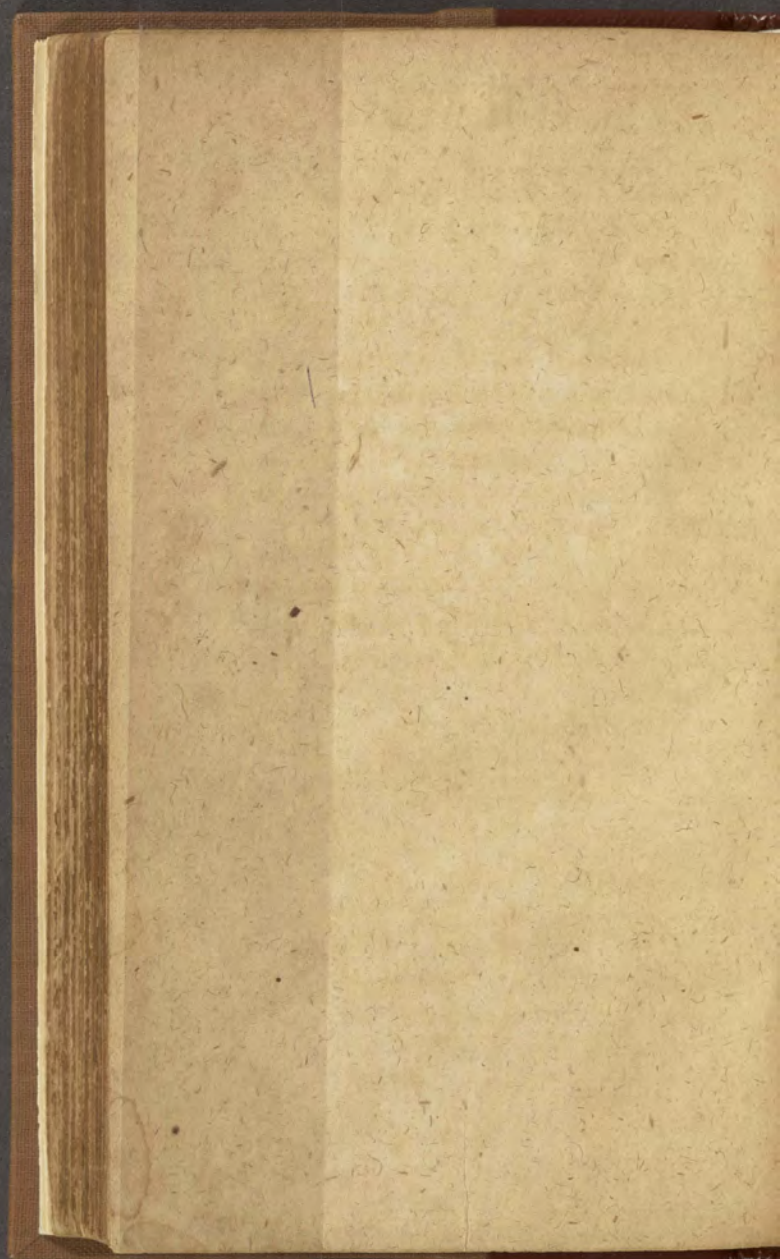

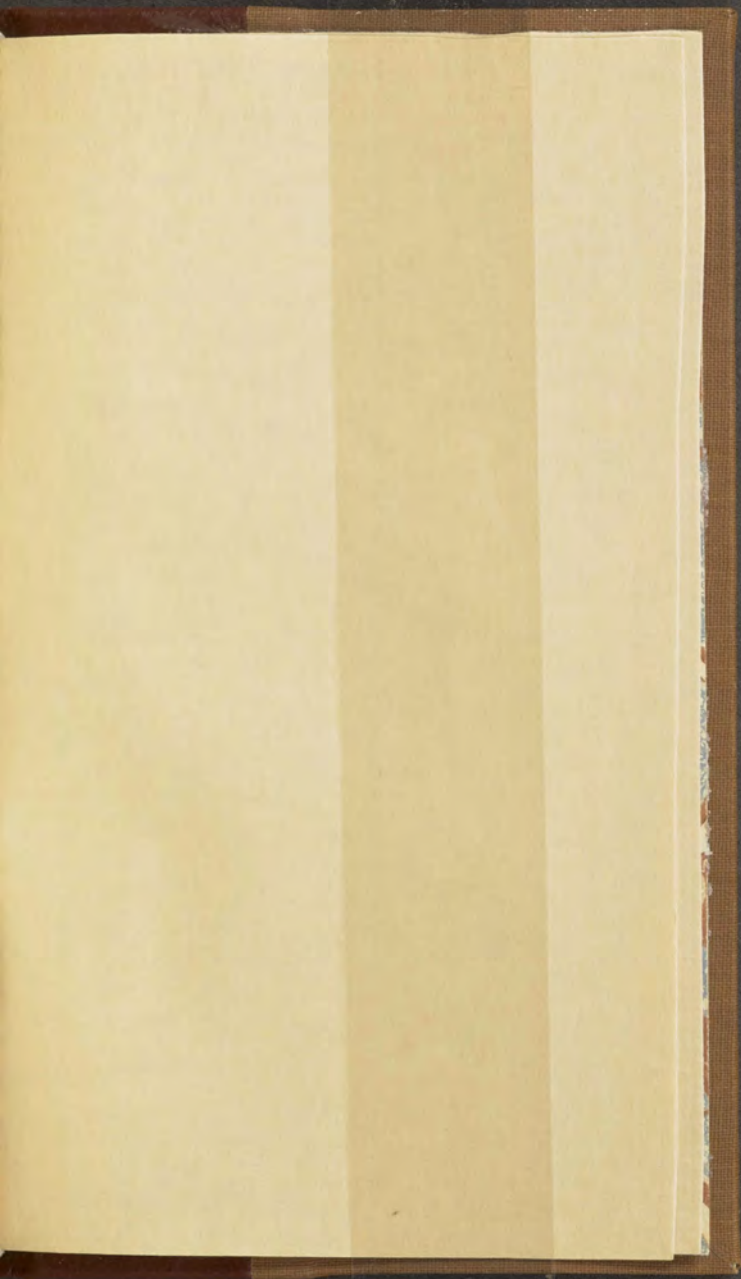
ERRATA.

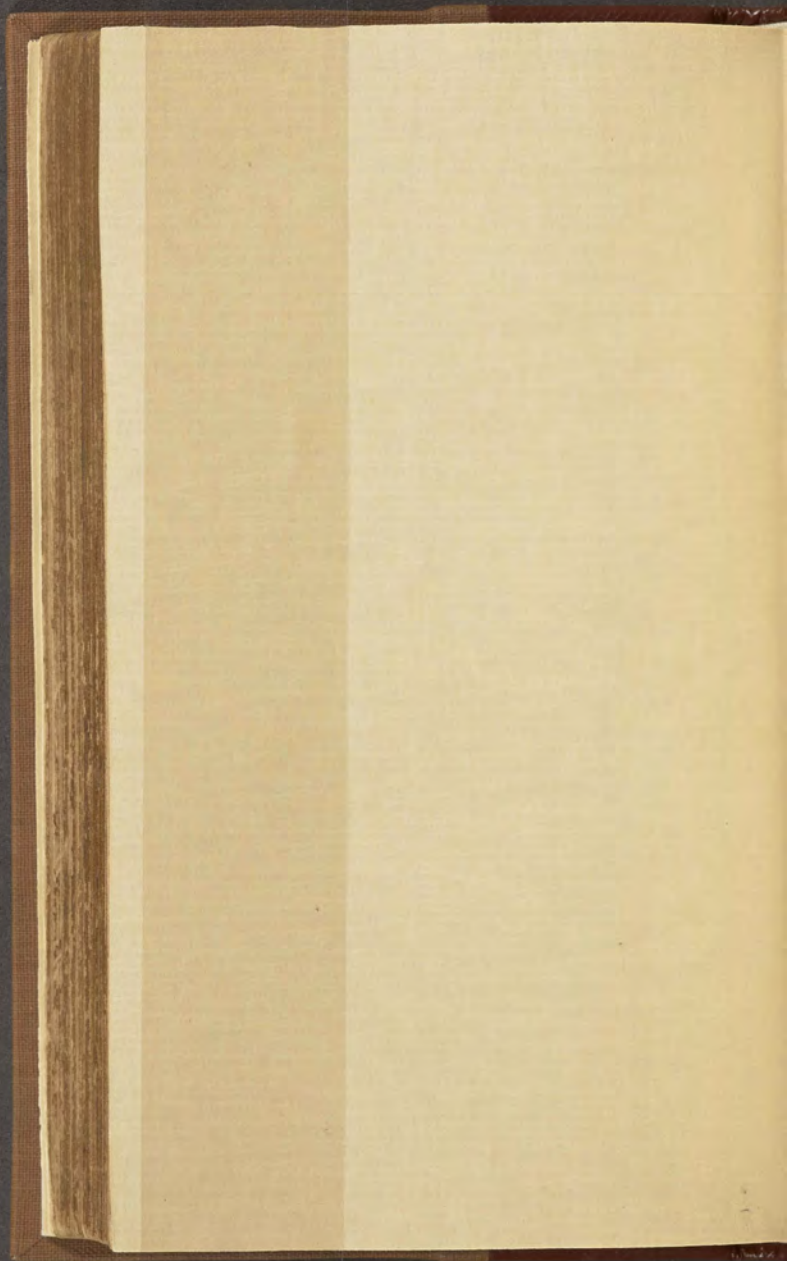
*Pagina 20. versic. 1. lege videatur. ibi. 13. Chalcedonii. 54. in marg. v. 2. annotationis posterioris, accidere. 60. 1. Argentinamq; 61. 1. in marg. Granatorum. 64. in marg. itidem Granatorum. 83. 19. die proximo. diuissim. 95. in marg. Misnē-
sibus, Æthiopicis 97. in marg. v. 1. Chrysolith^o.
118. in marg. opinio de. 129. in marg. vera auri.
185. 28. scorzonere. 207. 9. pane madido. 222. 1.
bilis supprimāt. diuissim. ib. in marg. concoctus.*

Faint, illegible text in the center of the page, appearing to be a list or a series of entries.

Bound by J.S

